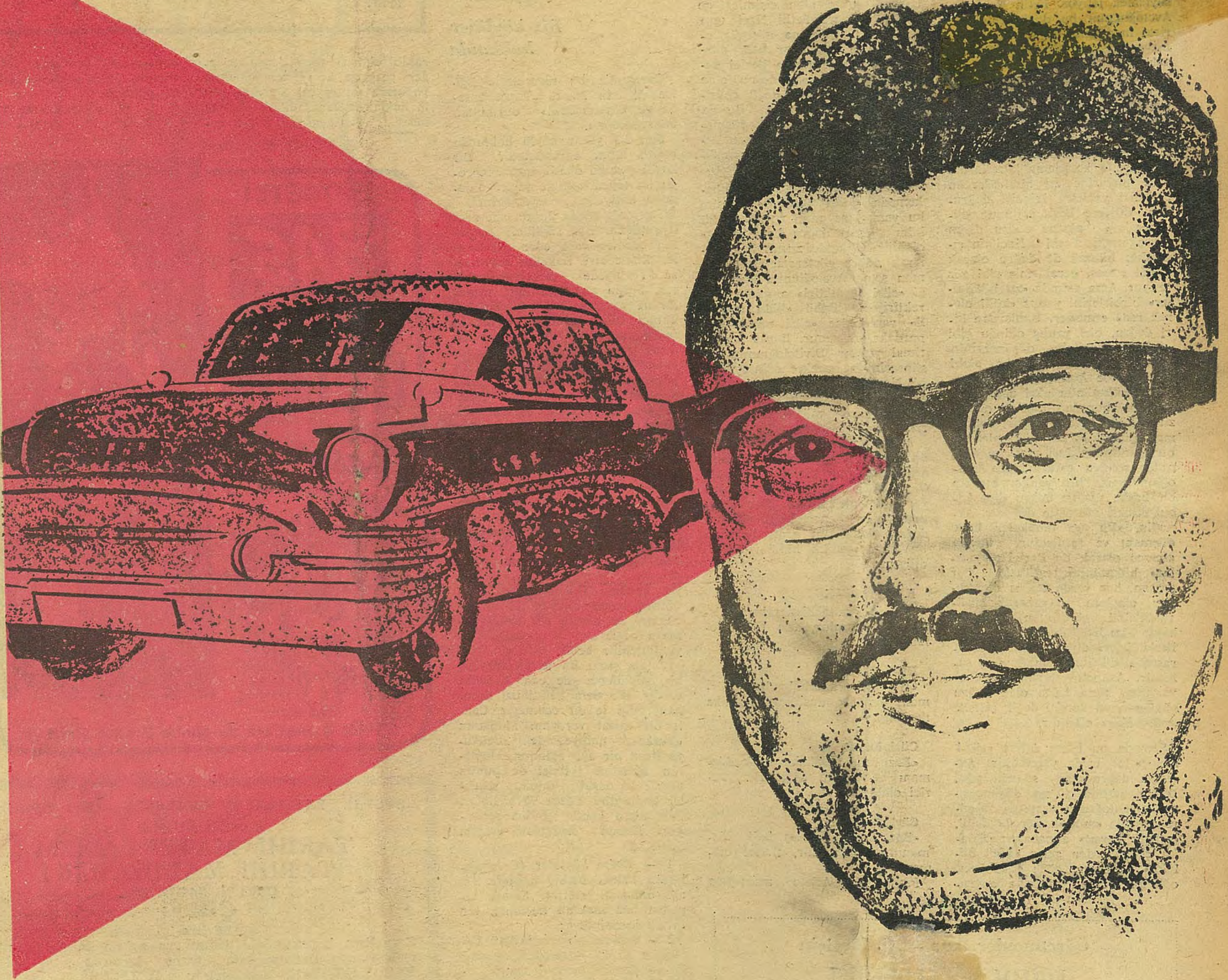
YÖN
HAFTALIK GAZETE

İLHAMİ SOYSAL OLAYI

POLİS SUÇLULARI NİÇİN YAKALAMIYOR

Yıl : 5 - Sayı : 181 16 EYLÜL 1966 125 kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Bir mantık dersi

Divitçioğlunun yazısından alınan hükmü, yeni Marksist araştırmalara dayanarak kabul etmiyen Avcıoğlu, **«Bu ara tabakalar halk düşmanı ve tutucudur»** hükmünün yeni araştırmalara göre aksi sonuçlar verdiğ'ni söylediğine göre, belli kaynaklara dayanarak bu ara tabakaların bâzı hallerde ilerici bir rol oynayabileceğini kabul ediyor. Bu hüküm Marksist teorinin uygulamalarına ve dünya üzerinde görülen örneklere dayanarak söylenm'ştir. Yâni vakıalara göre bu ara tabakaların mutlak olarak halk düşmanı olamıyacağını, bazan halka yardımcı da olabileceğini söylemek istiyor. Fethi Naci ise, Avcıoğlu'nun bu düşüncesini, Aristo mantığına dayanarak çürütmeye çalışıyor Diyor ki: **«Bu ara tabakalar halk düşmanı ve tutucudur, ileri bir rol aslâ oynayamazlar.»** hükmünün aksini alarak **«Bu ara tabakalar her zaman halk dostudur, ilericidir, mutlaka ilerici bir rol oynarlar»** diyerek bir karşılama «tekâbül» yapıyor.. Bu suretle karşılama kurallarına göre birbirine zıt hükümlerden birincisi yanlışsa ikincisi doğrudur. Böylece Divitçioğlunun düşüncesinin aksine doğru diyen Avcıoğlunun, Fethi Naci'nin çıkardığı hükmü de doğru olarak kabul etmesi gerekirmiş gibi gös teriyor. Ama aslında **«zıt hükümler»** birbirlerini yalnız **«külli olarak red»** etmezler. Bunlardan biri doğru, biri yanlış olduğu gibi — Fethi Naci'nin düşüncesinin akisine — **«ikisi de yanlış»** olabilir. Böylece Avcıoğlu, **«Divitçioğlunun hükmünün aksi doğrudur»** demişse, burada mutlak olarak zıt hüküm kastedilmiştir, denilemez. Çünkü bu zıt hükümlerden biri yanlışsa diğeri mutlaka doğrudur sonucu çıkarılamaz. Avcıoğlunun ise bir yanlışı bırakıp bir başka yanlışı doğru diye kabul etmesi mümkün değildir. Avcıoğlu, **«Bu ara tabakalar halk düşmanı ve tutucudur, bunun sonucu olarak da ilerici olamazlar»** hükmünün tecrübelerle her zaman, her yerde doğru olmadığını, olaylara dayanarak çürütüldüğünü gördükten sonra. **«O hâlde bâzı hallerde halk dostu ve ilericidirler»** diye bu kaziyeler arasında düşünme imkânına sahiptir. Aslında birinci hüküm yanlışsa, buna karşı olan doğru hüküm onun karşıtı değil, çelişik **«mütenâkız»** olanıdır.

Şemada bu işlem daima **«cüz-i sonuç»** seçilerek yapılabilir. Avcıoğlu doğru olan sonucu, yâni Divitçioğlunun yalnış düşüncesine karşı doğruyu kastettiğine göre şemada **«mutlak karşıt»** değil, **«çelişik karşıt»** alınacaktır. Çünkü çelişiklerden gelen **«külli hüküm»** yanlış ise cüz'i olan Avcıoğlunun hükmü mutlaka doğrudur. Mantıkda biri yanlışsa diğeri mutlaka doğru olan hükümler, Fethi Naci'nin iddia ettiği gibi, **«külli zıtlar»** değil, **«cüzi karşıt»** lardır. Karşıtlarda yanlış hüküm **«külli»** ise, karşıtı mutlaka **«cüzi»** olur. Fethi Neci, Divitçioğlunun düşüncesini yanlış olarak kabul edersek, bundan **«herzaman halk dostu ve ilericidirler»** sonucu çıkar diyor ve Avcıoğlunu bu hükme bağlıyor. Bu iddia şuna benziyor;

«Bütün cisimler sarıdır.» Eğer **«bütün cisimler sarıdır»** yanlış ise, doğrusu **«Bütün cisimler sarı değildir»** demek olur. Ama aslında çıkarılan bu sonuç yanlıştır. Çünkü ne **«bütün cisimler sarıdır»** doğrudur, ne de **«bütün cisimler sarı değildir»** doğrudur. Çünkü başka renkte olan cisimler de vardır. Böylece Fethi Naci tam bir mantık hatasına düşmüş oluyor. **«Ara tabakalar halk düşmanı ve tutucudur ve ilerici değildir»** cümlesinin doğru olan mukabili onun zıttı değil çelişiği yâni mütenakızıdır. Bu da **«Bâzı ara tabakalar halk düşmanı ve tutucu değildir. Bazan ilerici bir rol oynarlar»** demektir.

«Tekâbül» dediğimiz bu muhakemede **«külli tasdikli»** hüküm bu yanlış ise onun zıttı olan hüküm **«hem doğru hem yanlış»** olabiilr. O halde zıttını kesin olarak doğru gösteremeyiz. O zaman şema Avcıoğlunun kasdettiği **«cüzi tasdikliyi»** almamızı gerektiriyor. Çünkü **«külli tasdikli»** yanlış ise **«cüzi mütenakız»** mutlaka doğrudur. Başka bir ihtimal yoktur. Divitçioğlunun düşüncesinden hareket edince, Fethi Naci'nin çıkardığına değil, Avcıoğlunun çıkardığı, ya da kastettiği cüzi mütenakıza ulaşırız.

Aristo mantığında mütekâbil önermeler dört tanedir. Divitçioğlu bunlardan birini gösteriyor. Onun hükmü Avcıoğlu tarafından yanlış kabul ediliyor. Son araştırmalar ve denemelerin bunun doğru olmadığını gösterdiğinden bu külli tasdikli hüküm reddediliyor.

1
Külli Tasdikli
«Bütün ara tabakalar halk düşmanı, tutucudur, asla ilerici olamaz.»

2
Külli Menfi
«Hiç bir ara tabaka halk düşmanı değildir, dostudur mutlaka ilericidir.»

3
Cüzi Menfi
«Bâzı ara tabakalar halk düşmanı ve tutucu değildirler, ilerici olabilirler.»

4
Cüzi Tasdikli
«Bâzı ara tabakalar halk düşmanıdır, tutucudur, ilerici olamaz.»

Fethi Naci, Aristo mantığına dayanarak **«zıt hüküm»** yolundan gidiyor. Avcıoğlu ise daha doğru bir yol olan **«mütenakız»** yolundan gidiyor. Ikisi ayni şey değildir. Zıtların ikisi de külli olduğu halde mütenakızlardan biri külli, biri cüzidir. Biri tasdikli ise, öteki menfidir. Ve bunlardan biri doğru ise, biri yanlış olur. Her ikisi de birlikte doğru veya yanlış olamazlar.

Aristo mantığına göre Avcıoğlu da, Fethi Naci de **«tekâbül»** denilen vasıtasız kıyas yapıyorlar. Fakat Fethi Naci'nin aldığı zıt hüküm bizi doğruya götürmediği hâlde, Avcıoğlunun cüzi hükmü muhakkak doğrudur. Bu şemaya göre 2-1 yanlış, 3-4 doğrudur.

Mustafa Gerçekçi
(Öğretmen)

Biz köylüler hakkında

Gazetemiz bu mevzularla ilgilendiği için kısaca «Taşra kasaba ve köylerindeki» durumdan bahsedeceğim.

Son 2-3 yıldır köylü hakkında çeşitli lâflar edilmektedir. Bir köylü çocuğu olarak bunların çoğunun tepeden inme şeyler olduğunu katiyetle söyleyebilirim. Bu gerçeği küçük bir misalle açıklıyabilirim. Biz köylüleri müdafaa edenler veya eder görünenler kimlerdir? Bakalım etrafımıza. Türkiyede milletvekilinden tut, bütün ana kadroları tutanlar ne zamanın münevverleridir? Ikinci Dünya Harbi ve öncesi tahsil yapanlar. Peki bu zamanlarda tahsil yapan çocukların yüzde kaçı köylü çocuğudur? En iyimser olarak yüzde 2-3. Çünkü o zamanlar (Biz daha 1-2 yaşındaydık. Büyüklerin söylediklerine göre) köylü mide-ekmek derdinde idi. Değil çocuk okutsun. Tabii ağa ve zengin çocukları okudu. Ve şimdi ana kadrolarda bunlar. Ve biz köylüler onlardan bize faydalı olmasını bekliyoruz şimdi. Vallahi benim aklım kesmiyor. Rezillik çekmemiş bir adamın rezillik çekmişin hâlini bilmesi çok yüzeyde kalır.. (Herhalde benim fikrimde olanlar vardır.) Ikinci Dünya Harbinden sonra okuyan köylü çocukları ne zaman söz sahibi olmaya başlarlar; o zaman köylüye inilebilir belki.

Yalnız şunu da itiraf edeyim, biz köylülerde de çok kabahat vardır. Bir defa kendimizi savunanı bilip takdir edemeyiz. Canlı bir misal vereyim. Muğlanın «Yerkesik nahiyesinde Belediye Reisi bir ağa oğludur. Muğlanın Belediye Reisi de bunun küçük kardeşidir. Bunları seçenler kimlerdir? Yüzde 90 köylüler. Peki niçin kendi içinden seçmiyor. Bunun nedenleri vardır. Şöyle ki,

1 — Bizim köylüler (Osmanlıktan kalma belki) başında bir ağa olmasını isterler. Kısaca tepeden bakılmaktan hoşlanan bir tutum içerisindedir.

2 — İçinden yetişen köylü çocukları da ki — billahsa okuyan lar — hemen kısmen ağanın tesiri ile de yozlaştırılır. Bu kabahatin yüzde 50'si biz münevver geçinen köylü çocuklarında, yüzde 50'si de köylülerimizdedir.

3 — Okuyan köylü çocuğu çabuk yozlaşıp, kendi çıktığı kabuğu beğenmez duruma gelir hemen. Ve tepeden bakmağa başlar. Yine canlı bir misal. Olmuş vir vak'adır. (Okuyan bir köylü çocuğu babası için arkadaşlarına; bu bizim çiftçidir diye hitap etmiştir.)

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz. Ne zaman alın teriyle ezilerek okuyan köylü çocukları söz sahibi olur ve memlekette (ki eğer yozlaşıp kolay zengin olma yollarına sapmazsa) o zaman köylü hakları savunulabilinir. Bu da idealist, yozlaşmıyan köylü çocuklarının yetişmesi ile olur. Bundan ötesi eskilerin tabiri ile lâfı-güzaftır.

Nurettin YALÇIN
(Doğu Beyazıt)

GELECEK SAYIMIZDA ÖNEMLİ BİR ARAŞTIRMAYI YAYINLAMAYA BAŞLIYORUZ

ASYA TİPİ ÜRETİM BİÇİMİ VE TÜRK TOPLUMUNUN EVRİMİ

Yazan:

NİYAZİ BERKES

Berkes, YÖN YAYINLARI arasında «Sınıf Açısından Azgelişmişlik» adıyla çıkan Yves Lacoste'un araştırmasındaki Asya tipi üretim biçimi ve evrimi ile ilgili görüşleri derinlemesine eleştirmekte ve Türk toplumunun gelişmesini incelemektedir.

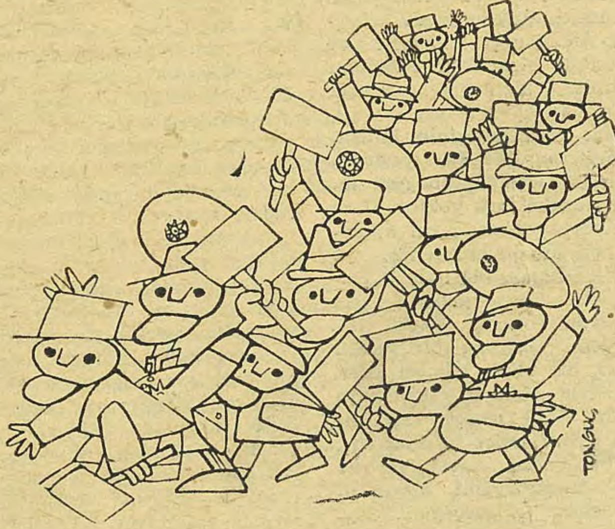
HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer Sokak No: 16/8, Yenişehir — ANKARA. Telefon: 176989 — İstanbul Bürosu (Satış İlân ve Abone İşleri): Mollafenari Sokak No. 32, Cağaloğlu — İstanbul. Telefon: 229570 — Posta Kutusu: 512 İSTANBUL.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L. dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN: Beher sütunda santimi 25.— T.L.'dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

SEVİNÇLİYİZ

Şu anda hatırı sayılır bir delik taşıyan kafamızı toparlayıp da bir şeyler yazmaya çalışırken Fransa'da Faslı bir solcu liderin öldürülmesi ile ilgili bir dâvâ görülmektedir. Fransız basını gibi, bütün dünya basını aylardır bu olayla meşguldür. Olay kısaca şudur: Fas İçişleri Bakanı General Ufkir, Paris'te bazı Fransız polislerini de suç ortağı yaparak, solcu Fas muhalefet liderini bir otomobille kaçırtmış ve öldürtmüştür. Suçlu General, gıyaben de olsa, şimdi Paris'te Fransız polisleriyle birlikte yargılanmaktadır.

Fas Kralı İkinci Hasan, cinayet kesinlikle ispatlandığı halde İçişleri Bakanını fedâ etmeyi reddetmiştir. General, Ufkir Paris'te cinayetten mahkûm olacak, Fas'ta ise bakan kalacaktır. Böyle bir durumun iki devlet arasında ilişkilerin kesilmesine yol açacağı muhakkak gibidir. Akılıevveller, sormaktadırlar: «Bir tek adamın hayatı için, dost bir devletin kaybedilmesi göze alınır mı hiç?» Üstelik Fas'ta, Fransa'nın ekonomik, kültürel, politik büyük çıkarları vardır. Bir Bin Berka yüzünden, Fas'ı Fransa'dan koparıp Amerikanın kollarına atmak çılgınlıktır. Ama General de Gaulle, Fransız kamu oyunun tam desteği ile, bu çılgınlığı tereddütsüz yapmıştır. Ayrıca «Fransız polisinin en aşağılık cinsten cinayetlere karıştığının ortaya çıkması, devletin itibarını yok eder, aman olayı örtbas edelim» dememiştir. Polisleri, kulaklarından tuttuğu gibi adaletin pençesine teslim etmiş ve gizli polisin yeni baştan düzenlenmesi emrini vermiştir. Muhalefet, bu kadarını dahi az bulmakta, Fransız İçişleri Bakanının ve hattâ Başbakanın s a n ı k sandelyesine oturtulmasını istemektedir! Fransızlar, «Bu adam, Fransa'ya güvendiği için hayatını kaybetmiştir» diyorlar ve Fas'taki büyük ekonomik, politik ve kültürel çıkarlarını tehlikeye atmak ve orada yaşayan çok sayıdaki Fransız vatandaşını güç durumda bırakmak pahasına da olsa, suçluların cezalandırılmasını bekliyorlar.

Biz ise, görünüş odur ki, daha çok bekleyeceğiz. «Mahkeme-i Kübra»ya havale edilen olayların bu ne ilkidir, ne de sonuncusu... Son olayın, profesyonel bir tertip olduğundan kimse şüphe edebilir mi? İçişleri Bakanlığının ve Emniyet Genel Müdürlüğünün önünde, amatörlerin güpegündüz bir gazetecinin kafasını patlatıp onu kaçırmaya cesaret edebileceklerini düşünebilir misiniz? Türkiyede böyle şey görülmüş müdür? Eğer Alkapon çeteleri, İçişleri Bakanının kapısı önünde icra-i sanat eyleyecek kadar cür'et kazandılarsa, devletin, çoktan devlet olmaktan çıktığını kabul etmek gerekmez mi? Ciddiyetle istense, Polatlı'ya doğru kaçan kocaman bir Buick arabanın iki saat içinde yakalanacağı muhakkak değil midir?

Gizli emniyet servislerini yönetmekle görevli bir Devlet Bakanının şu sözlerine bakınız: Bakan, «Siyasî Emniyetin ve polisin bu olayla ilgili olmadığına dair bize teminat verildi» diyor. «Siyasî Emniyetin ve polisin olayla ilgisi yoktur» diyemiyor, kendisini sorumluluğun dışında tutmaya çalışıyor! İfade o kadar acayiptir ki, Demirel.in başyazarı dahi Devlet Bakanını uyarma ihtiyacını duymuştur: «Sayın Bilgehan, âdeta bir nevi müdafaaya geçmiş, (siyasî emniyetin ve polisin bu olayla ilgili olmadığına dair bize teminat verildi) demiştir..

Bir hukuk devleti nizamı için de siyasî emniyet ve polis kuvvetleri elbette böyle bir olayın tertipçisi olamaz. O halde bu hususta yapılmış bir iddia, tekzibe bile değmez. Çünkü siyasî emniyet ve polis, ancak dışarıdan yapılmış tertipleri önlemeğe, huzur ve asayişi korumaya çalışır. Vazifesi budur.

Bu itibarla, Sayın Bilgehan'ın bu savunmasını pek yerinde bulmak kabil değildir. Çünkü (siyasî emniyetin ve polisin bu olayla ilgili olmadığına dair bize teminat verildi) cümlesinden sanki başka olaylarla ilgili olabilirlermiş gibi bir mâna çıkaranlar da bulunabilir.»

Suçluların telâşını görüyorsunuz, değil mi?

Olayın vehameti burada. Bir İlhami Soysal'ı dövmüşler, hattâ öldürmüşler, bize vız gelir. Kahramanlık taslamaya hevesli bir yaradılışta değiliz. Fakat bunların bize vız geldiğini yazılarımız ve davranışlarımız gösterecektir. Bizler, gazeteci kahretmek isteyen ulu kişilerin nasıl kahrolduklarını çok gördük. Bunları da göreceğiz.

Eminiz ki, Alkapon çetesi metodlarına özenenler, Türk kamu oyunda uyanan büyük tepki üzerine, pabucun ne kadar pahalı olduğunu şimdiden anlamışlardır. 1960 öncesi günlerini hatırlatan bir dille, en sert tepkiyi gösteren Sayın İnönü'nün sözleri karşısında düştükleri telâş ve şaşkınlık bunu göstermektedir. Doğrusu, kaburgalarımızın hâlâ oldukça sızlamasına rağmen, yediğimiz dayaktan hiç de şikâyetçi değiliz.. Sevindiğimizi bile söylesek mübalağa etmiş olmıyacağız. Zira gördük ki, Türkiyede Anayasayı korumada azimli güçler, taşra kabadayılığı metodlarını İçişleri Bakanlığının önüne getirmeye cür'et eden gâfilleri, istedikleri an kahredecek kudrettedirler. Bunu görmek, bir dayağa değmez mi?

İlhami Soysal

POLİS SUÇLULARI NİÇİN YAKALAMIYOR?

Türkiyede artık «faili meçhul» olaylar günden güne çoğalmaktadır: Bir yeşil arabanın güpegündüz ihtilâl beyannameleri dağıttığı açıklanmıştır, ama araba ortada yoktur. İstanbulda Amerikan kütüphanesinde bombalar patlamıştır, suçluları bulmak mümkün değildir. Gece yarısı Meclis basılmıştır, fakat görünüşe göre hesabı, «Mahkeme-i Kübra»ya havale edilmiştir. Hayatî önemdeki Tunçkanat belgesi, sahteliğine imza koyacak yetkili bulunamadığı için kış uykusuna yatırılmıştır. Tural mektubu ile Johnson mektubu üzerinde durmaya dahi lüzum yoktur.

Soysal meselesi, «faili meçhul»ler dosyasını kabartan yeni bir olaydır. Buick arabalı bir takım adamlar, Faruk Sükan'ın makamının karşısında tanınmış bir gazetecinin kafasını patlatma ve gangsterlik yapma cür'etini fütursuzca gösterebilmektedirler ve zabıta, bu «cür'etkâr kişiler»i yakalamakta âciz kalmıştır. Olay, zaten o kadar önemsiz ki, baştan aşağı tertibe benzeyen «orak çekiç ile kafanızı keseceğiz» tarzındaki bir saçmalık üzerine şaşaalı basın toplantıları düzenleyen Faruk Sükan, liderinin peşinden fütursuzca İzmir'e gitmiştir. Akşam gazetesi, yetkililere «suçluları bulunuz» diye 23 soru yöneltmektedir, Emniyet Müdürü, «soruları bana sormayınız» demektedir! Halbuki Akşam gazetesi vahim sorular ortaya atmaktaydı:

— Saldırganların kullandığı otomobilin gitmesi ihtimali bulunan Polatlı, Eskişehir, Konya, Samsun ve İstanbul istikametlerindeki polis ve jandarma, olaydan sonra haberdar edilmiş midir? Bu işlem saat kaçta yapılmıştır?

— Soysal, saldırganlardan biri olan şoförün adının Osman olduğunu hatırladığına göre, Osman adlı şoförlerin fotoğrafları kendisine gösterilemez mi?

— Polis, yalnız özel arabaları ve taksileri mi aramaktadır? Yoksa resmî diğer arabalar üzerinde de araştırma yapılmakta mıdır?

— Bahis konusu otomobil, Millî Emniyetin, herhangi bir başka resmî kuruluşun ya da büyükelçiliğin veya askeriyenin olursa, polis bunu tesbit edebilir ve açıklayabilir mi?

— Türkiyede hangi modellerden kaç adet Buick vardır? Emniyet, Millî Emniyet ve diğer resmî gizli kuruluşlarda kaç adet Buick vardır?

Faruk Sükan'ın odasının önünde başlayan gangsterlik olayından sonra herkesin kafasını kurcalayan sorular bunlardır. Fakat olayı aydınlatmak için büyük çabalar sarfettiklerini ileri süren yetkililer, Akşam gazetesinin bu sorularını cevapsız bırakmışlardır. Görevliler ünlü Buick özel plâkalı olduğu halde İlhami Soysal'a bir takım Buick taksiler göstermektedirler. Bazan da Polatlı'da yakalayamadıkları Buick'in bir eşini Çatalca'da bularak, kamu oyuna nasıl ciddiyetle suçluların peşinde olduklarının delilini vermektedirler! Bakan Sükan ise, Ege'de gezmektedir. Kabinenin ikinci adamı ve Millî Emniyet işleriyle görevli Devlet Bakanı Bilgehan'a gelince, o da «servislerim suçsuz diye bana teminat verdiler» demekte, ama dikkatli bir ihtiyatlılıkla «servislerim suçsuzdur» demekten kaçınmaktadır! İşte böyle bir ortam içinde polis, İlhami Soysal'ı dayakla susturmak isteyen «fedailer»i araştırmaktadır. Durum o kadar ciddiyetten uzaktır ki, Demirel'i destekleyen Simavî kardeşlerin yayın organlarından birinin uyarması dahi, Fas İçişleri Bakanı General Ufkir gafletinden uyanılmasına yetmemektedir. Halbuki, Simavî kardeşlerin yayın organındaki «Mafia» başlıklı başyazıda, Alkapon çeteciliği ile devlet arasında biraz fark olduğunu bilmiyenlerin idam gerekçesi açıklanmaktaydı:

«İttihat ve Terakkinin kullandığı cânilerle, 1966 Türkiyesindeki şerirler arasında, doğum tarihinden başka fark yoktur. O zaman cinayet işlenir, katil bulunmazdı. Çünkü bu cinayetler, ya polisin bilgisi altında irtikâp edilirdi, yahut bizzat polis bu işte kullanılırdı. Kısaca, devlet hazinesinden beslenen bir yeraltı şebekesi, bir eliyle cinayet işler, diğer eliyle suçluyu yakalamaya çalışırdı. Tabii netice hep boş olurdu. Şimdi netice ne olacaktır, henüz bilmiyoruz. Ancak, şerirlerin yakalanmıyacağını, olayın unutulmasının bekleneceğini söylemek, sanırız ki kehanet değildir. Çünkü bu olayın altında, daha önceki olaylarda görülen bir elin varlığını söyleyebiliriz (......) Açıkça söyleyelim: Böyle olayların tertibinde ya polisin, yahut da Millî Emniyetin parmağı olduğu inancı, bugün Türkiyede son derece yaygındır. Çünkü bu iki teşkilât, devamedegelen sabıkaları yüzünden, toplumumuz için birer (güven) kaynağı olmaktan çoktan çıkmışlardır.»

ALKAPON BİRADERLER KİMLERDİR?

Demirel'i destekleyen yayın organlarının dahi ima ettikleri bu gizli el kimdir? 27 Mayıs'tan sonra, devletin hayatî organlarında bir süre görev yapmış olan Fikret Ekinci, Ulus gazetesinde, bu konudaki esrar perdesini biraz aralamaktadır. Ekinci, «Alkaponun biraderinden başlayın» başlıklı yazısında, İlhami Soysal olayını tertipleyenlerin, «İstanbul piyasasını çalkalandıran komisyoncu biraderler» olduğunu ileri sürmekte ve şöyle devam etmektedir: «Bu arabayı bulacağız. Bu arabanın Meclis baskını olayından sonra, içinde bir kaç it, evimizin etrafında maskeleme gözcülüğü yaptığını çok iyi biliyoruz. Ama, İlhami kadar dalgın olmadığımız için, gerekli tertibatı aldırdık. Alınlarının ortasına kurşun yiyeceklerini sezince, kuyruklarını kıstırap, tozu dumana katarak sıvıştılar. Bu arabayı İlhamiye teslim edeceğiz, meğer ki, sakladıkları yerden ebediyen çıkarmasınlar. İstanbullu yazar ve muhabir arkadaşlarımızdan da ricamız, bütün İstanbul piyasasını taramaları ve komisyoncu biraderlerin kimler olduklarını tesbit etmeleridir. (......) Alkopon çetesinin mensupları, (açık bir gizlilik) örtüsüne sarınmışlardır. Bütün gayret, bu itleri saklamaya yönelmiştir. Çünkü onları, ortaya çıkarmak, Alkapon'un artık halk tarafından tanınması olacaktır. Araba, caddeye çıkar çıkmaz, meydan vuruşması pahasına da olsa, el konacaktır. Meğer ki hiçbir biçimde ortaya çıkarmasınlar, söküp parçalasınlar. O da pek kolay değil.»

Fikret Ekincinin ortaya attığı bu komisyoncu Alkapon kardeşler kimlerdir? Bu hususta İstanbul, Ankara ve basın çevrelerinde hayli dedikodu vardır. Aylardır kasaba doktorluğundan asayişçiliğe atlayanların birader hikâyeleri anlatılmaktadır. Denilmektedir ki, bir genç avukat birader, ağabeyinin nüfuzuna sığınarak Ankarada kredi temini için faaliyet göstermektedir. Bu genç avukat birader, çokça İstanbullu gayri müslim tüccarların işini yapmakta, partililerin işlerini de yürütmektedir. Nüfuzlu ağabeyinin özel konuşmalarında belirttiği üzere, birader bey resmen politika dışındadır. Zira nüfuz ticareti politikadan çok daha kârlıdır. Ama politika sevmeyen birader bey «James Bond» hikâyelerine, bazen bu hikâyeleri yaşamak isteyecek kadar meraklıdır. İşte Fikret Ekinci, önce bu birader beyi bulunca göreceksiniz ki Alkapon çetesi gün ışığına çıkacaktır» demektedir.

Tabii ki tahkikatı bu yolda yürütmek kimsenin haddine değildir. AP. müteahhitlerinin basını ise, kamu oyunu yanıltmak için gerçekten şayanı dikkat bir faaliyete girişmişlerdir. Bu yolda rekoru Yeni İstanbul kırmıştır. Yeni İstanbul'a göre, Soysal'ı döven H. rumuzlu bir iş adamıdır. Soysal, YON'de yayınlamak üzere, kadın sanayi casusu kullanmaktadır. Kadın sanayi casusunun hakkında önemli bilgiler edinip, Soysal'a ilettiğini öğrenen H. rümuzlu iş adamı, gazeteciden bu bilgileri yazmamasını istemiş, başarıya ulaşamayınca Soysal'ı dövmüştür! Polisin nedense pek ilgisiz kaldığı bu önemli ifşaatı, Yeni İstanbul şöyle anlatmaktadır: «İlhami Soysal, özel sektöre çok meşhur firmalar hakkında edindiği gizli dokümanlardan faydalanarak yakında neşri muhtemel bir yazı serisi hazırlamaktadır.

Otedenberi Akşam gazetesinde ve YON adındaki malûm solcu dergide çıkan (huzur bozucu) ve (bu müesseselerin haysiyetini kırıcı) yazılarındaki öğrenilmesi güç bilgiler, bu firmaların içine beşinci kol gibi süzülmüş genç bir kadın tarafından kendisine aktarılmış bulunmaktadır... Yapmış olduğumuz istihbarat neticesinde arabadaki meçhul şahıslarla konuşmuş olduğu konu, (Bu tip neşriyatın durdurulması için teklif ettiği anlaşma şeklidir).. Olay, konuşmanın bu hâle gelmesinden doğmuş ve Soysal dövülmüştür. Arabaya gelince, Soysal'ın şimdiye kadar birkaç kere daha binmiş olduğu bir araba olduğu için, faillere en azından araba kadar aşinalığı vardır.»

Ne var ki James Bond muhayyilesiyle, olayı hemen çözüveren Yeni İstanbul, bu «H» rümuzlu ve eli sopalı iş adamının ismini ve yakından tanıdığı Buick arabasının plâka numarasını açıklamaktan kaçınmaktadır!

AP. müteahhitlerinin öteki organları da, James Bond'culukta Yeni İstanbulla yarış halindedir. Demirel'in başyazarı Mümtaz Faik Fenik, «Dünyanın her yerinde faili meçhul kalmış cinayetler çoktur. Bu olay da belki ortaya çıkmaz» dedikten sonra, Sükan'ın kapısı önünde hesabı görülmek istenen «Şahsî düşmanlık, kadın parmağı gibi» iddialarla zihinleri bulandırmak istemektedir. Demirel'in sâdık gazetecisi Turhan Dilligil'in yayın organında, suçluların solcular olduğu ileri sürülmektedir. Solcular, reklâm için İlhami'yi dövmüşlerdir. Zira başkaları dövse, gebertmeden bırakmazlardı. O halde suçlu solculardır: «Kızıl organların bu fırsatı kaçıracağını mı sanıyorlardı. Nitekim kaçırmadılar da. İlhami dövülecek, kanlar için de şehre gelecek, hem kendilerine hizmet eden bir yazarın reklâmı yapılacak, hem de aleyhinde yazdığı kimseler zan altında bırakılarak halkın gözünden düşürülecek...

Sıkılmış limon kafalılar da kalkıp polisin kendi içinden, daha önemlisi Millî Emniyetten suçlu arayacaklar.

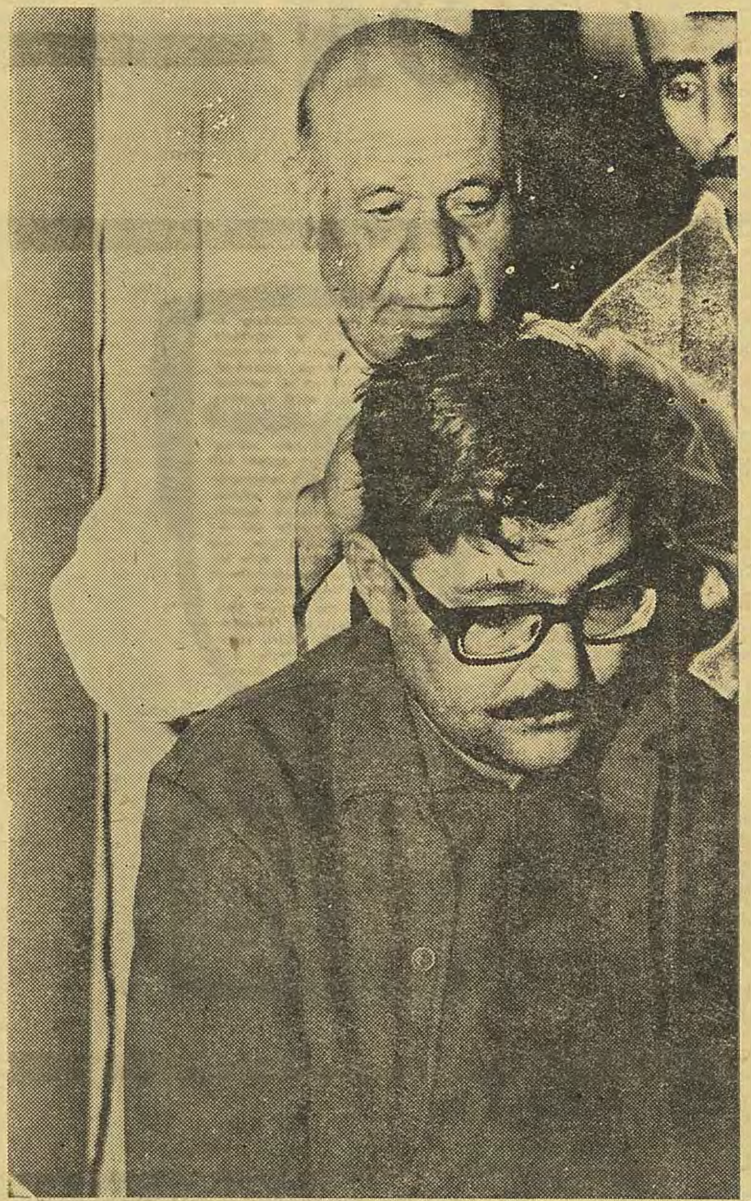
Yağma yok! Yutulacak cinsten değil bu lokma... Tıpkı Tunçkanat Bey'in Amerikan düşmanı listesi gibi...»

Demirel'den bu yakınlarda üç yıldız üstüne üç yıldız alan yüksek tirajlı Tercüman gazetesi de, ayni temayı, daha eğlenceli biçimde işlemektedir: «Bir kere o kişinin dolmuş yerine, özel Buick bir arabaya binmesi tam bir hikâye başlangıcını andırıyor. Pekâlâ gece arkadaşları veya dostları ile bir gezintiye çıkmış olabilir. Bu gezinti ve dayak iddiası (belki hafifçe dayak atılması) o kişinin mensup olduğu hizip tarafından, şu milyonlara baliğ olan bedava reklâmı sağlamak için pekâlâ önceden düzenlenmiş olabilir.»

Nitekim bir kısım polis yetkilileri de, Yeni İstanbulun imâ ettiği yoldan giderek, apaçık bir siyasî olayı dejenere etmek için çaba göstermektedirler..

İlhami Soysal ise, saldırganların «profesyonel» olduklarından yüzde yüz emindir.. «Ben meslek hayatımda yıllarca bu polis işleriyle uğraştım. Bilirim. Beni, tabanca, bıçak var mı diye arayışları tam profesyonel olgunluktaydı. Arabada adam dövmenin en ideal biçimini de, başımı şoför mahallinin altındaki yere sokarak, bildiklerini ispatladılar. Sükan'ın kapısı önünde de, sersemletmek için başın hangi nahiyesine vurulacağını çok iyi hesapladıklarını gösterdiler. Doktorlar, eğer üç santim aşağıya vursaydılar, ölürdün, demektedirler. Haya burmanın kimlere has bir metod olduğu üzerinde durmaya dahi lüzum görmüyorum. Olayın tereddüt götürecek tarafı yoktur. Gerçekten istenirse, suçlular derhal bulunabilir. Ama doğrusu ümidim yok». Ne var ki «faili meçhul kalan» birçok olay gibi, bu da unutulacak değildir. Geniş imkân sahibi ve etkili gruplar, olayı ortaya çıkarmak için çaba göstermektedirler. Bu çabalar sonucu, Buick, Alkapon çetesi mensuplarıyla birlikte, beklenmedik bir gün ele geçebilir. Mesele, Meclis açılınca Parlâmentoda sert tartışmalara yol açacaktır. Toplumun sağlam kuvvetleri, başta İnönü, tertipçilere en sert tepkiyi göstermişlerdir. İnönü, Soysal'a «Doğru yol mücadelesinde daima başarı kazanacağınızdan emin olunuz» demektedir. Çeşitli teşekküller tarafından yayınlanan yüzlerce bildiri, «Doğru yol mücadelesi»nin güçlü ellerde olduğunu göstermektedir. Türk Hukuk Kurumu adına Prof. Muammer Aksoy'un yayınladığı bildiri bunlardan sâdece bir tanesidir ve toplumumuzun hangi noktaya sürüklendiğini çok iyi tesbit etmekte ve bütün aydınları, hukukçuları göreve çağırmaktadır.

«Bir hukuk devleti olma istikametinde çabalar gösteren ve Anayasası ile Hukuk Devleti ilkesini Devletin niteliği olarak ilân eden toplumumuzda, hukuk dışı kuvvetlerin yıkıcı elleri bir süredenberi korkunç işler görmektedir. Fikir adamlarının konferanslarını baltalamak için taşla, sopayla, yumrukla saldıran, hattâ Fakülte binalarını tahribe bile yeltenen orta çağ kafalı yaratıkların ve onları kışkırtanların suçları karşısında sorumlu ve görevli mercilerin seyirci kalmaları ve kamu oyuna öncülük yapan güçlerin de fikir alanında gereken tepkiyi gösterememeleri, saldırganların cüretini artırmıştır. Bugün kalem sahiplerine artık gangester usulleriyle tecavüze dahi başlanmasına, daha önceki azgınlıkların gereği kadar cesaret ve enerji ile karşılanmamış olması yol açmıştır. Fikre sopa, taş ve yumrukla saldırmanın günlük olaylar haline gelebildiği bir ülkede, fikir adamlarına karşı baş vurulacak saldırganlık ölçüsünün derece derece artarak, eş-

Soysal'ın başındaki yara tedavi ediliyor

İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan Panamerican'a biniyor!...

kiya ve gangester usulleriyle adam öldürmelere kadar ulaşacağını düşünebilmek pek zor değildir. Bugün yazar ve gazeteci sayın İlhami Soysal'a yapılan saldırı ile pek korkunç bir safhaya girdiği gün ışığına çıkan fikir özgürlüğü düşmanlığını, hukuk düzeni için de hapsetmeğe zorlamanın zamanı çoktan gelmiştir.

Toplumu düşünen insanlardan değil, başkalarının yargılarını düşünmeden benimseyen robotlardan kurulu bir kalabalık haline getirme çabası içinde bulunan çevrelerin Türk toplumuna bir suikast teşkil eden sistemli sosyal cinayetlerine karşı, bütün olumlu kuvvetlerin —özellikle hukukçuların— tam güçleriyle harekete geçmeleri zorunluğuna inanmaktayız. Fikre karşı saldırı yoluna sapan ve saptıran kişileri ve teşekkülleri, en ciddi şekilde takibetmiyen veya onların cezalandırılmasına herhangi bir yolla engel olan görevlilerin ve çevrelerin sorumluluklarını devamlı olarak ilân etmek, hukukçulara düşen ilk görevdir. Yargıtay birinci Başkanı sayın Oktem'in adlî yılı açarken yükselen uyarıcı sesi, toplum ve hukuk düzenimizin temeline vurulan darbeler karşısında hukukçuların seyirci kalmamaları gerektiğini, en veciz surette gösteren tarihi değerde bir örnek olmuştur. Fikrin ve hukukun değil, kaba kuvvetin hâkim olduğu bir toplumun, karanlıklara gömüleceği ve hattâ bağımsızlığının bile tehlikeye düşeceği gerçeğini bir kerre daha hatırlatırız.»

Demirel'den inciler

İktidarın başı, Ege'de de mutadı üzere hayli ilgi çekici lâflar söyledi. Bunları tesbit ile yetiniyoruz:

«Ben Türk sanayicisi ve tüccarını, devletin bir parçası kabul ederim».

«Memleketin istikbalinden şüphe etmeyin, buna hiçbir sebep yok. İşlerinizi geliştirin».

«Siz, üniversite olarak size düşen vazifeleri yapın. Hükümet de kendi vazifesini yapacaktır. Gerekli yardım verilecektir».

«Bugünkü küçük esnafımız, küçük sanatkârımız, yarının büyük sanayicisi, atölye sahibi ve fabrikatörüdür».

Halk Bankasında 500 liralık hesap açtırması üzerine: «Zannetmeyin ki başka bankada param var. İlk defa buraya para yatırıyorum».

«Atom çok yeni imkânlar açacaktır. Biz Türkiye olarak buna bigâne kalmıyacağız».

«Yabancı sermaye Türkiyeyi sömürür mü? Sömürtmeyiniz beyler...»

«Bizim için sadece vatandaş vardır. Bizim kalkınma felsefemizde, Türkiye'nin devlet tarafından kalkındırılacağına inanmıyoruz. Ama, fertlerin yapamadığı meselelerde de, devlete büyük görevler düşmektedir. Devlet bunu da yaparken çok dikkatli davranmak mecburiyetindedir. Ferdin bu konuda kuşkulanmasına hiç bir sebep yoktur».

«Benim memleketimde bir takım tesislerin sahibi vatandaşım olursa, bunda korkulacak ne vardır?»

«Bu topraklar sizin de, bizim de malımızdır. Gayret istiyorum, beyfendiler...»

«Dış ticaretin devletleştirilmesini isteyenler var. Bu tezin kazanmaması için tüccara düşen görevler vardır».

«Bugünkü maliyetimiz, bugünkü kalitemizle Ortak Pazara çıkamayız».

«Yurtta bıkkınlık havası silinmiştir».

«Dâvâ, millî petrol kullanma veya kullanmama meselesi değildir».

«Memleketimizde çeşitli hâdiseler olmaktadır. Bunları karanlık görmek için hiç bir sebep yoktur».

«Memleketimizde çeşitli cereyanlar vardır. Bütün bu cereyanlar tek hedef olarak bizi görmektedirler.»

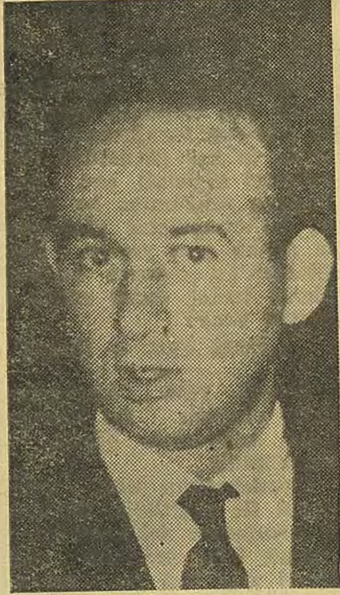
«Memleketin neresinde yaşarsa yaşasın, şerefli Türk bayrağı altında bulunanlara eşit imkânlar, eşit fırsatlar tanınması prensiplerimizden biridir.»

«Türk vatandaşı önce beldesini, sonra komşusunu, sonra da kendini düşünür.»

Coşkun Kırca'ya cevap

Kırca arkadaşımız, Doğan Avcıoğlunun 22 Temmuz 1966 tarihinde YON'de yazdığı başyazıyı 12 Eylül 1966 tarihli Ulus gazetesinde cevaplandırdı. Tartışmanın esası, «kapitalizmin siyasî rejimi demokrasi, sosyalizmin siyasî ırejimi ise diktatörlüktür» diye öztelenebilecek olan Kırca'nın iddiası idi. Avcıoğlu, bunun, kapitalist sistemi ekonomik plân da savunamıyan ideologların bir uydurması olduğunu yazmıştı; Kırca arkadaşımızın bu konuda R. Aron ve Duverger gibi yakından tanıdığı yazarların kitaplarında aydınlatıcı bilgi bulacağını belirtmişti. Herhalde Kırca, bu eserleri okuduktan sonra, bizim görüşümüzü benimsemiş olacak ki, cevabında, tartışmanın esasını teşkil eden bu noktaya dokunmamaktadır.

Kırca, sadece yazıda geçen iki kelimeyi cevaplandırmıştır. Bu iki kelime «Keynes'vâri devlet müdahaleciliği» dir. Kırca CHP' nin ve kendisinin devletçilik anlayışının Keynes'vâri devlet müdaheleciliğini kat kat aştığını ileri sürmektedir. Kırca'nın bu açıklamasından sâdece sevinç duyduğumuzu belirtmek isteriz. Gerçekten Kırca'nın 11 madde halinde sıraladığı devletçilik anlayışı, Keynes'vâri bir devlet müdahaleciliğinin çok ötesindedir. İşte bir kaç örnek: «Ereğli Demir — Çelik zamanı gelince devletleştirilecektir. Yabancı petrol kuyuları ve tasfiyehaneleri, kademeli tedbirlerle keza devletleştirilecektir. Devlet, (ekonomisinin hâkim tepeleri) nin dışında kalan bütün

Coşkun Kırca

üretim, yatırım ve hizmet alanlarına girebilecektir. Devlet bankacılık ve sigortacılık alanlarında, tüm devletleştirmeye varmasa bile, yeni geniş görevler alabilecektir. Kamu yararı gerektirdiği zaman devlet, dağıtım ve ticaret hizmetlerini de yüklenebilecektir. Özel teşebbüs, toplumsal önceliklere ve sosyal amaçlara uygun hareket etmesini sağlamak üzere, dolaylı ve —gerekiyorsa— dolaysız tedbirlerle devamlı devlet kontrolü altında tutulacaktır.»

Bu tedbirler ile tamamen mutabıkız. Sosyalist mücadele de bunları gerçekleştirme yolunda yapılmaktadır. Temennimiz, Kırca'nın ve arkadaşlarının bu 11 maddelik programa uygun biçimde çaba göstermeleridir. Bu takdirde YON'den tenkit değil sadece alkış duyacaklardır. Nitekim, Kırca'nın ikili anlaşmalarla ilgili kanun teklifini alkışlayan tek yayın organı YON olmuştur. Buraya kadar çok güzel... Fakat neden Kırca ve arkadaşları, bu 11 maddelik programı yüksek sesle haykıran Ecevit ekibine son CHP toplantılarında karşı çıkmışlardır? Ecevit ekibine karşı çıkan Kırca ve arkadaşları, Ecevit programını, ortanın solu sözünden umacı gibi korkanların desteği ile gerçekleştirmek ümidindedirler? Asıl yeri AP olan Çelikbaş ve benzerleri partiden uzaklaşırsa, CHP'nin çökeceği ya da zayıflayacağı inancında mıdırlar? Bu soruların cevabı açıktır. Tek temennimiz, Kırca ve arkadaşlarının, tamamen benimsediğimiz 11 maddelik programlarına davranışlarını uydurabilmeleridir.

YANİ İLE KÂNİ

Eski yazarlardan sık sık okuduğumuz bir tarihi olay vardır: Millî Kurtuluş Savaşı gerçekleşip Yunanlılar Izmirde denize döküldükten sonra Türkiye bir müşkülle karşılaşmıştır.. Çünkü dış ticaret, iç ticaret, bankacılık, sigortacılık, komisyonculuk gibi işler Rumların, Yahudilerin Ermenilerin, levantenlerin elindedir. Rumların Yunanistana kaçması ve çekilmesiyle Egedeki dış ticaret işleri birdenbire boşlukta kalmıştır. Iktisat işlerine akılları ermiyen, ve olayları bu sebeple gerçek açısından yakalamayı bir türlü beceremem̃iş olan kıdemli kalemler sık sık yazarlar ki:

«Biz Istiklâl Harbinden sonra üzümü, tütünü, pamuğu ihraç etmek için Türk tüccar bulamadık. Mal elimizde kalmak tehlikesindeydi. Neden sonra Türkler ticaret işlerine el atıp boşalan yeri doldurdular.»

Millî Kurtuluş Savaşı sonrasının en büyük yanlışlıklarından biri işte budur. Memleketimizin insanları sanmışlardır ki, dış ticarette Yani veya Kosti aracılıktan çekilir de Ahmet veya Mehmet işleri ele alırsa millî çıkarlarımız gözetilecektir. Tepeden tırnağa yanlış bir teşhis içine düşmüşüzdür. Bu yanlış teşhis, insanları çevreleri ve iktisadî koşulları dışında birey olarak ele almak gibi yanlış bir düşünceden doğmaktadır.

Aynı yanlış sistem içinde bugün seçim sonuçlarını değerlendiren, seçimlerde büyük umutlara kapılan, yenilgiye uğrayınca karamsarlığa kapılan kişilerimiz vardır. Bu tür yanlış düşüncelerden sakınmak gerekir. Dış ticareti eline alan Ahmet veya Mehmet de yaptığı işin koşulları tarafından şartlandırılıyor. Ve ihracat veya ithalât yapan Süleyman beyin, ya da Aptullah efendinin, Yani ve Kosti gibi memleketin millî çıkarlarına aykırı davrandığı görülüyor.

Nitekim Millî Kurtuluş Savaşından bu yana kırk beş yıl geçmiştir. Türkiyede Bankacılık, sigortacılıktan tutunuz da iç ve dış ticarete kadar çeşitli kesimlerde parlıyan Türk isimleri ortadadır. Iş âleminde yıldız gibi ışıldayan nice Türk'ün bugün tam bir komprador takımı yarattıkları ortadadır. Millî bir banka olsun diye kurulan Iş Bankasının haline bakınız. Yabancı sermaye ile memleket aleyhine ortaklıkları, bankayı gayrı millî bir kurum haline düşürmüş, Atatürkün güzelim emelleri boşa çıkarılmıştır.

Dış ticarette İsviçre Bankalarına istif edilen paracıkların hangi düzenlerle kaçırıldığı üstüne anlatılanlar saymakla bitmez. Bir yabancı şirketle Anadolu pazarı üstüne ortaklık yapan kişi ister istemez refah ve zenginliğini kökü dışarda merkezlere bağlanmaktan bulmaktadır. İşin tabiatı gereğince Anadolu pazarını ve insanını yabancı ortağı ile birlikte sömürmeye kalkışmaktadır.

Böylece dış ticarette Rumların yerini alan Türklerin, millî kalkınma açısından Rumlardan farklı bir görevi yürütecekleri hayali boşa çıkmıştır. Yabancı kapitalizmin elindeki Türk kompradorları, üstelik dışarıya karşı daha sağlam bir hizmetkâr olmuşlar, ve kendi milletlerine karşı da aldatıcı bir rol oynamışlardır. Zaten komprador, sömürge olan veya iktisadî emperyalizmin egemenliği altına düşmüş bulunan az gelişmiş ülkelerin yerli halkından kişidir.. Halk bu kişileri yabancılar kadar yadırgamadığı için sömürme düzeni daha kolay işler. Yabancılarla halk arasında dil bilen, iyi yetişmiş, ticareti kavramış, komisyonculuğu ehliyetle yürüten bir aracı takımı yaratmak, kapitalist emperyalizmine daha uygun düşmektedir.

Bu bakımdan Millî Kurtuluş Savaşından sonra Hristiyan ve Musevi azınlıkların aracılıklarına Türklerin de katılması Batı kapitalizminin zararına değil yararınadır.

Yapılacak iş, kökü dışarda şirketleri, dış ticareti, bankacılığı, sigortacılığı millîleştirmektir.

Yani'yi kovup yerine Kâni'yi koymanın faydasızlığı çok acı tecrübeyle ortaya çıkmıştır.. Kurumların millî niteliği böylece sağlanamaz. Iş Bankası, Türk - Amerikan Dış Ticaret bankasıyla ortak olur, kaderini komprador iştiraklerine bağlarsa millî olmak niteliğini elbette kaybeder.

Türkiyede dış ticareti, bankaları, sigortaları millîleştirmek, bu kesimlerde yabancılara bağlanmış ve kökü dışarda kapitalizme kaderlerini teslim etmiş vatandaşları da utanç verici durumlarından kurtaracaktır. Yabancılarla ortaklıkta Anadolu pazarını sömüren vatandaşlarımızı memlekete faydalı birer insan haline getirmeliyiz.

Şüphesiz bunların arasında vicdanları olanlar, yaptıkları işin rahatsızlığı içindedirler. Yalnız kendileri bu rahatsızlığı çekmekle kalmıyorlar, düşünmeye başlıyan çocukları için, aydınlanan torunları için vicdan azabı oluyorlar.. Onların vicdanlarını ve cüzdanlarını rahatlatıp, çalışmalarını millî çıkarlar yörüngesine oturtmak yakın çevreleri için de iyilik olacaktır.

İlhan Selçuk

Vietnam'daki Türk gazetecilerini uyarma

Amerikan Haberler Merkezi (USIA), ikinci kez bir Türk gazeteciler grubunu Vietnam'da ağırlamaktadır. Vietnam'da harp kurbanı sakat çocukların Batıdaki iyi hastahanelere nakli için karşılık fonlardan para bulamadığı Amerikan basınında açıklanan ABD Hükümeti, gazeteci ağırlamak için karşılık fonlardan kolayca para sağlamaktadır. Bu son fondan 55 bin dolar, gazetecilerin Vietnam ziyareti için ayrılmıştır. Bu paradan yararlanarak Vietnama giden gazeteci arkadaşlarımız, Amerikan Senatosu Dış Münasebetler Komitesinde geçenlerde cereyan eden bir olayı bilmek zorundadırlar: Komite toplantısında, USIA Başkanı Leonard H. Marks'a Vietnam olaylarını serbestçe yazan bir Kanadalı gazetecinin Washington tarafından protesto edilip edilmediği sorulmuş, Leonard H. Marks da «Çok mümkün» diyerek, protesto olayını doğrulamış, fakat Kanadalı gazeteci Bruce Philips'in Vietnam'dan geri çekilmesi için Amerikan Hükümetinin baskıda bulunduğu söylentisini yalanlamıştır. Bu vesileyle USIA Başkanı, yabancı gazetecileri Vietnam'a dâvetin «çok kârlı bir iş olduğunu» hatırlatarak övünmüştür. Leonard H. Marks, şöyle demiştir: «Bir şeyden tamamen eminim: Yabancı gazetecilerin Vietnam gezilerini sübvansiyone etmek çok iyi bir şeydir, çok kârlı bir teşebbüstür... Bütün bu gazetecilerin dürüstlüğüne güvenim var. Uçakla serbest gezme müsaadesi alan bir gazetecinin hikâyeler uydurmıyacağından eminim». USIA Başkanının bu sözleri, Komite Başkanı Fulbright tarafından alaylı bir tonla, «Ben de eminim. Bu gazeteciler, böyle bir şey yapmıyacaklardır» diye kesilmiştir. Bunun üzerine toplantıyı izleyen gazeteciler, artık kendilerini tutamamışlar ve basın locasından kahkahalar yükselmiştir.

USIA, Vietnam'a paralarını ödeyerek çağırdığı ve dikkatle seçtiği yabancı gazetecilerden emindir. Yalnız ne var ki, bu toplantıda ortaya çıkan bir gerçek, Vietnam'da yüzlerce görevli bulunduran USIA Başkanının, bu ülkede olup bitenlerden habersiz bulunduğudur! Meselâ toplantıda Senatör Gore, Vietnam'da her hafta 5 bin sivil insanın öldürüldüğünün ileri sürüldüğünü söylemiş ve Leonard H. Marks'tan bilgi istemiştir. Marks, «Bu konuda hiç bilgim yok. Bilmiyorum. Benim servislerim ile ilgili değil» cevabını vermiştir. Senatör Aiken ise, geçen yıl Vietnam'da gördüklerini hatırlatmıştır: «Hastahanelerde gördüğüm askerlerden yalnız dört kişiden biri kurşunla vurulmuştu. Geri kalan üçü kaza ve hastalık kurbanlarıydı. O hal de savaş kayıpları hakkında verilen resmî rakamları dörtle çarpmak gereklidir». Leonard H. Marks, bu soruyu da «Bilmem» diye cevaplandırmıştır.

Şimdi Vietnam'daki Türk gazeteciler, USIA Başkanının habersiz olduğu bu Vietnam gerçeklerini dönüşlerinde yazarlarsa, «yalan haber veriyorlar» diye Başkanın güvenini yitirmiyecekler midir? Ama Başkan, «Onlar böyle şeyler yapmazlar» demektedir. Fulbright alayla bu sözleri tasdik etmektedir. Gazeteciler, kahkahadan kırılmaktadır.

Vietnam seçimlerini izleyen gazetecilerimiz maalesef USIS Başkanının güvenine lâyık çıktılar.. Seçim komedisini, demokratik bir seçim gibi yansıttılar. Halbuki Amerikan gazetelerinin bir kısmı, dahi komediyi açıkça yazmaktadırlar: Vietnam seçimlerinde yüksek iştirakın başlıca nedeni, sandık başlarına gitmeyen seçmenlerin gıda kartlarının geri alınacağı tehdididir. Ayrıca, askerî makamlar, halkı zorla sandık başına göndermişlerdir. Halk normal şartlarda neden sandık başına gidecekti? Zira, adaylar, hükümetin tasvibiyle seçilmiş, yâni tâyin edilmiş kişilerdir. Seçilen Kurucu Meclisin, diktatörlerin hazırladığı bir Anayasa projesini tasdikten başka yetkisi yoktur. Kukla bir meclis seçmek için sandık başına gitmek niye? Gerçi harp halinde bir ülkede, silâh zoruyla seçmenleri sandık başına götürmek her zaman mümkündür. Ama bunun adına seçim denmeyeceği aşikârdır. Nitekim diktatör Diem, yüzde 100'e yakın bir oranla seçim kazanmıştı. Millî Kurtuluş Cephesi saflarıysa, bu dönemde hızla güçlenmekteydi! USIS'in dâvetlisi gazetecilerimiz, bu apaçık gerçeği yazmadılar, Johnson'un ve Ky'nin oyununa âlet olmayı tercih ettiler.

Utanmaz Ky, bakın seçim sonuçları için ne diyor: «Seçim sonuçları, özgürlüğün büyük zaferidir. Bütün özgür dünyanın zaferidir. Vietnam halkı seçim sonuçlarıyla gurur duyabilir.»

Demirel, Napolyon ve Jefferson

4 Eylûl 1966 tarihli The Washington Post'ta, gazetenin Demirel ile de konuşan muhabiri Alfred Friendly'nin ilgi çekici bir yazısı çıktı. Yazıda Demirel, Napolyon ve Jefferson'a benzetilmektedir. Öyle anlaşılmaktadır ki, Amerika'lılar hâlen Demirel'den çok memnundurlar. Demirel, Washington Post'a Türkiye'deki sosyalist hareket hakkındaki görüşünü de açıklamıştır: «Zararlı bir şey, ama geçecek!» Yazıyı, aynen yayınıyoruz:

Ankara, 3 Eylûl — Napolyona benzeyen ve Jefferson'u hatırlatan bu eski Eisenhower bursiyesi, Türkiyeyi nihayet ilerleme yoluna koymuş gözükmektedir.

Psikolojik olduğu kadar elle tutulur nedenler yüzünden, Türkiye, birkaç ay önceki ekonomik durgunluk eşiğini aşmış ve daha müreffeh günlere erişmiştir. Millî gelir, özel ve yabancı sermaye yatırımları, kamu yatırımları, tarım ve sanayi üretimi gibi grafikteki bütün çizgiler yukarıya doğru yükselmektedir.

Demirel, konuşmamız sırasında, «İstikrarlı bir hükûmet olmadıkça, ekonomik ilerleme imkânsızdır» dedi.

Öyle görünür ki, Demirel, Türkiyeye bir istikrarlı hükümet kazandırmıştır. Hükümet, iş çevrelerinde öyle bir güven yaratmıştır ki, onlar şimid kazançlarını ve şiltenin altına gizledikleri paralarını sanayi yatırımlarına akıtmaya başlamışlardır. İş çevreleri, eğitimlerini Avrupa ve Amerika tecrübesiyle zenginleştirmiş genç adamlar tarafından temsil edilmektedir. Bunlar, üretim faaliyetlerinde çaba göstermeyi hakir gören eski Osmanlı davranışını terketmiş kişilerdir.

Üç ay önce memlekette durgunluk vardı. Demirel, partisinin birliğini korumak için zorunlu sayılabilecek iki meselede bir parlâmento mücadelesine girişmişti. Fakat mücadele, öteki cephelerde ilerlemeyi engelliyordu.

Gerçek sorun, 1960 ta bir darbe ile Ordunun devirdiği Adnan Menderes'in DP'sinin halefi olan AP'nin, iktidarın nihaî kaynağı olan askerler tarafından kabul edilip edilmiyeceği idi.

Hazirandaki Senato seçimlerini, AP, kendisini iktidara getiren Ekim seçimlerinden daha büyük bir farkla kazandı. Demirel, bunun üzerine, parlâmento çatışmasını bir uzlaşmayla sonuçlandırmayı başardı.

Bu sebeple ve onu tanıdıkça, askerler, Demirel'in güvenilebilecek bir kişi olduğu sonucuna vardılar. Demirel - evvelce fena halde korktukları gibi -, Atatürk reformlarını yok edecek ve Menderes'i asıp yakın arkadaşlarını hapsedenlerden intikam almaya kalkışacak bir insan değildir.

Bu gerçek, anlaşılmışa benzemektedir. Böyle psikolojik gerçeklere çok hassas olan Türkiye, yeni durumu, ekonomik faaliyeti büyük ölçüde hızlandırarak cevaplandırmıştır.

Kalkınma hızı, geçmiş yıllarda yüzde 6 civarında olduğu halde yüzde 8,5 gibi çok yüksek bir orana çıkmşıtır. Sınaî Kalkınma Bankasına yapılan kredi talepleri, geçen yıla nazaran bir kattan fazla artmıştır. Yabancı yatırımlarda artış, yüzde 50'dir. Hepsinden önemli bir rakam olan toplam yatırım miktarı, geçen yıldakinden yüzde 11-12 fazla olacaktır. Türkiyenin başta gelen yüz teşebbüsü, genişleme plânlarını kesinlikle karara bağlamışlardır. Bir kısmı, genişleme plânlarını uygulamaya başlamışlardır.

Demirel, son derece iyimserdir. Soru soranları, yeni çimento fabrikaları, gübre üretimi, plânlanan bakır tasfiyehaneleri, tarım üretimi artışları, enerji ve yol şebekeleri, gelecek yıl bütçesindeki çelik yatırımları gibi konularda istatistik yağmuruna tutmaktadır.

TÜRKİYE NEDEN KALKINAMADI?

Türkiye şimdi hızla ilerleme yoluna girdiğine göre, bu yolda neden geç kaldığı sorunu ortaya çıkmaktadır.

Gecikmenin belli başlı nedenleri olarak şunlar gösterilmektedir:

— Memleketine yaptığı büyük hizmetlerine rağmen, Atatürk, ülkenin iş adamlarını ve müteşebbislerini teşkil eden Rum ve Ermenileri kovmakla büyük bir hata (metinde büyük hata «folly» kelimesiyle ifade edilmektedir)

Türkiye'nin Napolyonu!...

yapmıştır. Zira onların yerini alacak kimse yoktu. 500 yıllık Osmanlı döneminde, «en iyi ailelerin çocukları için yapılacak en doğru iş» hükümet hizmetine, ya da orduya girmekti. İş hayatı, hükmedenler için küçültücü bir faaliyetti. Ancak azınlıklara uygun düşen bir faaliyetti.

— 1960 ordu darbesinden sonra iktidara gelen ve bir yıl öncesine kadar iktidarda kalan İnönü Hükümetinin ekonomi politikası, «devletçilik» e yönelmişti. Devlet, sahip bulunduğu büyük ticarî ve sınaî teşebbüsleri, hür teşebbüs aleyhine işletmekteydi. Sermaye yatırımı rizikoluydu.

SOSYALİZM GEÇECEK!

— İdari teşkilât, her hükümet döneminde, son derece beceriksiz, karışık ve olumsuz olmuştur.

Demirel'in, devletçiliğe bağlı kalan alt kademelerdeki memurlarla hâlâ başı derttedir. Bu memurlar, onun özel teşebbüsü geliştirme plânlarını dehşetle karşılamaktadırlar. Aşırı Amerikan aleyhtarı olan Sol Kanat da gelişmektedir. Sol Kanat, başka ülkelerde 30 yıl önce emode olan doktiriner bir ekonomik sosyalizmi savunmaktadır. Demirel, «Bu zararlı bir şey, fakat geçecek» demektedir.

Fakat Demirel, bu engeller içinde, engellere aldırmaksızın, yürümektedir. Demirel, özel teşebbüsün çoğunlukta olacağı bir takım yatırım projelerini sahneye koymak üzeredir. Bazı projelerin finansmanında Almanyadaki Türk işçilerin kazançları da kullanılacak ve bunlar tesislere ortak edileceklerdir. Fakat projelerin teferrüatı henüz açıklanmış değildir.

Demirel, ay biçimi bir çehreye oturmuş iki büyük elâ göze sahip yusyuvarlak bir kişidir. ABD'de iki defa bulunmuştur. Bu gezilerinden birinde, Eisenhower bursiyesi olarak Amerikada su projelerini incelemiştir. Ekonomik meseleler kadar, demokratik felsefe konusunda da fikirlerini belâgatla ortaya koymaktadır.

Türkiye gibi azgelişmiş bir ülke için demokrasinin kaldıramıyacağı bir lüks olduğu ileri sürülünce, tüyleri diken diken olmaktadır. Halkın haklarının tek sağlam garantisinin seçimle gelmiş bir hükümet olduğunda israr etmektedir.

Demirel, şöyle demektedir: «Hiç bir zaman düşünülmemelidir ki, bu bir kişi tarafından garanti edilmiştir. Garanti, yapacağınız hizmettedir. Halk, sizin hakeminizdir. Neye muhtaç olduklarını bulmak ve istediklerini yapmak durumundasınız.

Bugün milletvekilleri, ne istediğimi anlamak için benim gözlerime bakmıyorlar. Halkın ne istediğini görmek için köylere gidiyorlar.

Halkın seçme kabilyetine inanmaktayım. İstediklerini yapamazsam, üç yıl sonraki seçimlerde beni devirebilirler. Devirirlerse, daha iyi bir adam bulmak için, onlarla omuz omuza duracağım».

Memleketin Manzarası

Sayın Yargıtay Başkanının tamamen Atatürk geleneğine uygun konuşmasına karşı AP müteahhitleri basınının gösterdiği anormal tepki, Türkiye'nin nereden nereye geldiğini ve nerelere doğru sürüklenmek istendiğini gösteren uyarıcı bir belge oldu. Cumhuriyetin temellerine hücum eden bu davranışı, YÖN sayfalarında tesbiti lüzumlu bulduk:

İnsan zirveye çıkınca zırvalarmış! İşte bu da böyle.. Temyiz Reisinin derhal istifa edip, Kızılay'daki nümayişlere katılmasını veya TMTF gibi derneklere girmesini tavsiye ederiz. Akşam gazetesinde bir köşe de kapabilir.

Onun yeri temyiz değildir Bunu temyiz etmesi gerekir.

O. Y. Serdengeçti
— Yeni İstanbul

★

İmran Öktem için tahkikat açıldı.

Yeni İstanbul, 8 sütun manşet.

★

Velev ki nurculuk, velev ki kadirilik, velev ki rufaîlik olsun, hatta velev ki memlekette ciddî bir irtica tehdidi gelişmekte bulunsun: Ona karşı vatandaşları ikaz etmek, Temyiz Reisinin vazifeleri cümlesinden midir?

Fatin Fuat — Adalet

★

Sayın Başkan, Atatürk'ün Bursa nutkunu, bir Adalet yılının açılışında niçin okumaya lüzum görmüştür? (Atatürk'ün o nutku) ...., bütün devlet hizmetlilerinin Cumhuriyet yolunda oldukları bir devrede kullanılmak üzere değil, ancak polisten Cumhurbaşkanına kadar bir ihanet çenberinin yurdu sardığı bir devrede faydalanılmak üzere söylenmiştir...

Komünizm ki, Cumhuriyetimizin baş düşmanı olarak ayni Atatürk tarafından damgalandı ve her görüldüğü yerde ezilmesi söylendi, eee. Sayın Başkan tehlikenin bu tarafını farketmediğini göstermekle acaba yarı yarıya olsun Atatürk'ün Bursa nutkuna bizzat hedef teşkil etmiş olmuyor mu?

Bedii Faik — Dünya

★

Öktem, Türk Anayasasını ihlâl etmiştir. Bu konuşma Türk Adliyesinin büyük bir skandalidir...

Memleketimiz Slav komünizmi ile çevrilidir. Memleketi komünizm felâketinden korumak için, merhum Saidî Nursî gibi ben de, kuvvetli bir İslâmî iman ve ahlâkın mucizeler yaratacağına inanırım.

Ali Fuat Başgil
— Sabah

★

Sayın Başkan, 1960 devriminin getirdiği 1961 Anayasasının ihlâline hiç bir Türk gencinin müsaade etmiyeceğini belirtmektedir. Mahkemelerin müsaade etmiyeceğini anlıyoruz, ama, gençlerinki nasıl olacak, anlıyamadım!

Orhan Seyfi Orhon
— Son Havadis

★

Yurdumuzda adlî bağımsızlığın, icra organları tarafından suikaste uğratıldığı bugüne kadar çok duyulmuş ve halk efkârını üzmüştü. Şimdi ise onu yaralama teşebbüsünün bizzat en yüksek yargı makamından gelmiş olması, korkunç ümitsizlik yaratmıştır.

Başyazı — Tercüman

★

Dünya bilir ki solcular, kendi işlerine yaramıyan sözlere ve yazılara kendi fitne ve fesat vasıtalarında yer vermezler.

Demek ki Yargıtay Başkanının konuşması solcuları destekleyici ve onlara yardımcı mahiyettedir (......)

Yargıtay Başkanı bizden yana mı, domuzdan yana mı?

Kadircan Kaflı
— Tercüman

★

Nurculuk, yurdu saran komünizm tehlikesinin bir tepkisidir.

Kadircan Kaflı
— Tercüman

★

Saidî Nursî'nin karşı uçtaki paraleli Nâzım Hikmet Verzanski'dir, komünizm propagandası yapan eserlerinden niçin bahsedilmemiştir?

Türkiyedeki huzursuzluk sancılarının bu şekilde anlayış sakatlıklarından ileri geldiği kimsenin meçhulü değildir.

Başyazı — Adalet

★

Dehşet içindeyiz... Bu makamdan bir ihtilâl mahkemesi savcısı ağzıyla konuşulamaz.

Mâsum nurculuk kelebeğini, bütün Türk vatanını gagasına takıp uçuracak kadar büyük bir hiyanet kartalı gibi göstererek, bu vesileyle müslümanlığa çatmak... muazzam bir ayıptır.

İlerici (!) gazetelere başyazar olmak dururken, Yargıtay Başkanlığında işiniz ne?

Necip Fazıl
— Yeni İstanbul

★

Osmanlı İmparatorluğunun adam kıtlığı çektiği en zayıf

İmran Öktem
üzerine oklar yağıyor

günlerinde dahi, adaleti bu kadar mesuliyetsiz bir hukuk adamı işgal ve temsil etmemişti...

Siz İmran Öktem Efendi, bu memlekette hâkimlerin baskı altına alınamıyacağını, Türkiyenin Anayasa ve kanunlarla idare edildiğini, Türk ırkının en büyük düşmanı Komünizm ve bu kızıl yılanın başını ezecek gücün de sadece İslâmiyet olduğunu öğreninceye kadar, bu görevinizden istifa ediniz.

Bir İstanbul Efendisi
— Yeni İstanbul

★

Memlekette bir sağ tehlike yoktur. Sağcıların devlet ve cemiyet düzenimizi bozmaları ve bozacakları hakkındaki iddiaya kargalar bile güler.

Dedikodu
— Yeni İstanbul

★

Politika yılanı Adliyeye girdi.

Yeni İstanbul, 8 sütun manşet.

★

Bu konuşma başta Devlet Reisimiz olmak üzere, hükümet erkânı ve seçkin bir dinleyici önünde pervasızca işlenmiş büyük bir gaftır. Gaflet eseridir. Bence politika yılanının girmemesi lâzım gelen üç mukaddes yuva vardır. Bunlar, mektep, kışla ve mahkemelerdir. Bizde mektep ve kışlaya yılan çoktan girmiştir. Bir mahkeme kalmıştı. Ona da geçen konuşma ile Temyiz Birinci Reisi, bu yılanı sokmuş bulunmaktadır...

Nurculuk, zamanımızın lev-

siyat deryası içinde bunalan insanlara can kurtaran simidi hizmetini görmüştür..

Komünizme karşı tek silâh, İslâmiyet ve nurculuktur.

Komünizm, Türkiye'ye İmran Öktem'in iddiasına göre cübbe ve sarıkla girermiş. Senelerden beri yüzlerce komünistlik suçundan insanlar tevkif ve hapsedildi. Bunların arasında kaç cübbeli ve sarıklı çıktığı gösterilebilir?

Ali Fuat Başgil
— Yeni İstanbul

★

Yargıtay Başkanının sözleri hiç bir türlü tasvip edilemez. Zira bu sözlerle, Adliyenin istiklâli zedelenmiş ve üzerine gölge düşürülmüştür.

Ord. Prof. Dr. Mustafa Reşit Belgesay
— Yeni İstanbul

★

Bay Öktem, şunu gayet iyi bilmektedir ki, kendisinin de mensup bulunduğu mutlu azınlığın kafasını orakla kesip, çekiçle keseceğini iddia eden bir komünist grup Türkiye'de senelerdir mevcuttur...

Son söz olarak, şunu ifade etmek isteriz ki, Türkiyede sorumlu mevkide olan bir kısım kişilerin aczini ve cehaletini gördükçe yürekten hay kırıyoruz: Tanrı Türkü korusun.

İkinci Kuvayı Milliye Derneği Bildirisi
— Yeni İstanbul

★

Hepimiz Atatürk devrimlerinin fedaisiyiz. Ama Atatürk devrimlerini bahane ederek, Türk milletinin bir kısmına kim tasallut etmek cesaretini gösterirse, başlarının parça parça olacağından kimse şüphe etmesin!

Yargıtay Başkanı «Rahat uyu Atatürk» diyor. Yüce ve ulu Atatürk'ümüz ebedî istirahatgâhında, böyle Yargıtay başkanları çıktıkça, nasıl rahat uyusun?

Tekin Erer
— Son Havadis

★

Gönül isterdi ki, adlî mevkilerin en yükseğine çıkmış olan bu zat, sözlerinde iki aşırı kutup arasında bir denge kursun...

Sayın Yargıtay Başkanının elindeki Adalet terazisinin bir kefesi, ne yazık ki yere değmiş, bir kefesi de havada kalmıştır.

Mümtaz Faik Fenik
— Son Havadis

★

Doğrusu, bir adalet yılı, en yüksek hâkimin, tehlikeler konuşunda yaptığı adaletsizlikle açılmamalıydı.

Bedii Faik — Dünya

★

Birinci Reisi, Başbakan pek az alkışlamış, İçişleri Bakanı ise hiç alkışlamamış..

Onu alkışlamıyan eller var olsun!

Necip Fazıl
— Yeni İstanbul

★

Türkiye Cumhuriyeti adalet cihazının tepesinde yer almış bulunan bu zatın... gençliği anarşiye teşvik etmesi, polis, jandarma, adliye, ordu velhasıl kanun devleti olan Türk devletinin inzibatî ve adlî kuvvetlerini hiçe sayarak gençliği harekete, hem de fiilî harekete geçirmeye çalışması, bunu alenen ve bir ilim ocağında bar bar bağırarak ilân, telkin ve tavsiye etmesi Anayasaya ve Türk Ceza Kanununa korkunç bir muhalefettir ve en ağır suçtur.

AP İstanbul Milletvekili A. Şeref Laç'ın sözlü sorusundan.

★

Atatürk'ün her sözü zemin ve zamana uygun olduğu nisbette değerlendirilmelidir. Atatürk'ün halife ve halifelik lehine bir çok beyanatı vardır.

Ergün Göze — Sabah

★

Yargıtay Başkanı..... bütün imanlı kimseleri, memleketi ilk çağa götüren insanlar olarak göstermekle ve bunlardan mahkemeye düşecek olanların cezalandırılmalarını istemekle, bizzat kendisi, ilk çağ öncesi «Kollektif ceza»nın hortlatıcısı hüviyetinde görünmüştür.

Üç yıldız — Sabah

★

Riyasetinde bulunduğu adlî makamlar tarafından bir tek mahkûm olmuş nurcu olmadığı halde, Nurculuk paravanası altında bütün müslümanlara ve anti solculara hücum eden bu isnatların hiç bir ilmî değeri olmadığı gibi, siyasî bir istihza konusu olduğu bir vakıadır.

Hukuk Fakültesi Talebe Derneği Başkanı Faruk Yücel

★

Nurculuk - gericilik ve sağ cereyanlar sloganı ile milletin ruh ve madde kökünü kemirmeye uğraşan malûm zihniyetlilere hatırlatmak isteriz ki, ne kadar memleketimizdeki sol ve komünist faaliyetlerini örtmeye çalışırsanız çalışınız, tarihin bize yüklediği mesuliyeti müdrik bir millet ve gençlik olarak, kesin ve kuvvetli vazifemizi elbette yerine getireceğiz.

Türkiye Yüksek İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Başkanı Mahmut Özakkaş

★

Halk Partililer de, aşırı solcular da iktidarı ele geçirmeye uğraşmaktadırlar. Fakat bunun için ne dört sene beklemeye tahammülleri vardır, ne de seçimlerle buna ulaşmaya ümitleri..

Her iki taraf, iktidarın fasılasız hücumlarla muvazenesini kaybederek bir darbe ile yuvarlanmasını beklemektedirler...

Daha önceden bunun plânı hazırlanmıştır. Hücum noktaları nurculuktur. Saidî Nursî, birleşik atış hedefi! Yürüyüş Saidî Nursî'ye diye başlayacak, iktidar böylece alaşağı edilecektir.

Orhan Seyfi Orhon
— Son Havadis

★

Bu yıkıcı lâfları (Bursa nutku) değil Atatürk, Kral Faruk gibi rastgele kimseler bile söyleyemez...

Görülüyor ki, Atatürk'ü yıpratmak için komünistler ve zinde gadanalar tarafından uydurulmuş fecî tehlikeli sözlerle karşı karşıyayız. Bunları ayıklayarak yeni nesillere pırıl pırıl bir Atatürk sunmak temiz milliyetçilerin görevi olmalıdır...

Suç olmıyan şeylere «tehlikeli» diyebilecek insana bilmem Yargıtay Başkanlığı cübbesi biraz ağır gelmez mi?

Ahmet Kabaklı
— Tercüman

★

Yargıtay Birinci Başkanı ağır suç işlemiştir. Ona haddini bildirecek kuvvet yok mudur? Şimdiden millet vicdanında muhakemesi başlamıştır:

— anık ayağa kalk.

Kadircan Kaflı
— Tercüman

CHP'deki azılı gericiler!

Ecevit, ile Ruhi Soyer'in ayni görüşleri paylaştıklarını tam bir idare-i maslahatçılıkla savunan CHP'nin orta yol ideologları, Ekrem Ozden ve Ruhi Soyer'in yazılarından sonra bilmem ne diyeceklerdir? Ekrem Ozden, ortanın solu ile ve İnönü ile mücadele edeceğini açıklayan mektubunun doğruluğunu kabul etmiştir.

Unlü Ruhi Soyer ise, «Niğdenin Sesi» adlı gazeteye verdiği demeçte partinin yetkili organlarınca benimsenen «ortanın solu»nu milliyetçiliğe aykırı, vatan ihaneti saymaktadır! Demeç şöyledir:

«CHP Genel Başkanı İnönü tarafından 1965 milletvekili seçimlerinde ilân edilen ortanın solu sloganı Mecliste de izah ettiğim gibi yanlış bir fikirdir.

Asil Türk Milleti asla ortanın solunda olmayı kabul etmez ve etmeyecek de. Bu fikrin başında İsmet Paşa ısrar ve inat etse:

Bunun içindir ki, bu durumdan sağduyulu vatandaşlar korkmuşlar. CHP ne oy vermekten çekinmişlerdir.

Halbuki, CHP'ni kuran Büyük Atatürk'ün, bu partinin ilelebet milliyetçi, vatansever bir parti olduğunu söylemiş ve bu yolda ebediyete kadar yürümesi için vasiyette bulunmuştur.

Ama ne yazık ki, bu büyük parti bir kaç kişinin bugün elinde oyuncak haline gelmiştir.

İnşallah önümüzdeki Kurultayda partiyi uçuruma götürmek isteyen bu insanlardan kurtaracağız ve bunda kararlıyız..»

«Kara Buick durmaz gider, Klaksonunu çalmaz gider...»

«İlhami Soysal olayı»

Nimet Arzık

...Ve yer yarıldı ve Kara Buick'i yuttu, içindeki üç uğursuzla beraber: İri kıyım çiçek bozuğu uğursuz, katı suratlı matem rengine bürünük uğursuz ve düpedüz üçüncü uğursuz.

Kara Buick'i arayanlar, yerde aradılar, gökte taradılar, bulamadılar. Yer altı zebanîlerinin çömezlerinin çömezleri saklıyorlardı Kara Buick'i, gölgede sırıta sırıta. Sırıtın bakalım çömezlerin çömezleri!

Geçmiş olsun dostum İlhami Soysal... ve geçmiş tekrarlanmasın!

Bugüne kadar seninle her şeyimiz ayrılıklar gayrılıklar içindeydi. Bugün kenetlenircesine birleştik. Dün senin sırandı, bugün benimki olabilir. Yarın da başkasınınki. Onun için artık eleleyiz seninle.

Kara Buick tertipçilerinin elde ettikleri ilk sonuç bu!..

★

Vuran Allahsız vuruyordu. Vuran yumruksuz vuruyordu, profesyonelce.. Gâh elinin keskiniyle, gâh ayası ile... İz kalmazmış öyle vurulunca, bunu bütün «amatörler» bilirler. Bilmezler mi?

Ebstradan da kurbanının böğrünü tekmeliyordu. Tekmeler görev dışıydı.

— Muhalefet yaparsın haaa!

— Büyüklerimize küfredersin haaa!

— Kumandanlara da haa!

— Bir daha yazacak mısın haaa?

— Yalnız sen mi muhalifsin haaa?

— Bundan sonra yazacak mısın haaa?

— Bu bizi ihbar eder haa?

(Haaa? Ederse ne çıkar, haaa? Böyle işleri yapan, zaten yakalanmıyacağına emin olarak yapar! Yakalansa, mahkûm ettirecek delilleri bulmak mesele, haaa!)

«Bayılsam, hissetmem» diye düşünüyordu İlhami Soysal. Bayılamıyordu. Ve Kara Buick yol alıyordu bilmem hangi cehenneme doğru.

Camlar kapalıydı. İlhami Soysal bir tekme savurdu. Yan camlardan biri şangırdadı, otomobilin içine iğne iğne kırıkları saçıldı. Ayakları havayı dövüyordu. Başı yere sarktı şoförün yanındaki bankette. Burnu, yerde göllenen kanına batıyordu ve göynü bulanıyordu. Çekemiyordu bir türlü burnunu göllenen kanından. Göğsüne bir kâbus kişi oturmuştu. Profesyonelce vurmaya devam ediyordu, elinin keskiniyle boynuna, ayasıyla burnuna. Acıtmak, ezmek ve fakat öldürmemek kastıyla vuruyordu... Gözdağı dayağı idi bu.. Öldürse ne lâzım gelirdi, yakalanmıyacak olduktan sonra!

Yerde göllenen kan, başının bir yerinden dolanıp akıyordu. Matem rengi elbiseli, katı suratlı şoförü tersten görüyordu. İnsanlığa ömründe bir tek defa rastlamamış bir yüzdü yüzü. Dikkatli, soğukkanlı, kayıtsız Kara Buick'i sürüyordu. Vay anam, amma yetişmiş «amatörler»imiz varmış!

İlhami Soysal, bir an kıvrılmış bileğini düzeltmek istedi de, elini arkaya mı attı ne? Tabancasına (yoktu) el atmak istediğini sandılar mı ne? Cellâtları bir saniyede, koltuk altlarından çoraplarına kadar ekstra - profesyonel bir ustalıkla ellerini «sabunlayarak» kaydırdılar... Bir saniyede, topsuz tüfeksiz olduğunu gördüler.

Kuzum hangi mektepte bu cins kurslar var? Böyle el hüneri aşılayan kurslar?

Sızlayan vücuduna darbeler devam ediyordu yağmaya ve sızıların dışında kafası çalışıyordu durmadan:

— Buick... Kül tablalarının üstünde Buick... Biri öbürüne Osman dedi...

Hay tarihin Osmanları, kader size demek bu cins bir adaş verecekti.

Araba sarsılmaya başlamıştı. Yol, taşlıydı herhalde. Ensesinden tuttular:

— Biz milliyetçi gençleriz, dediler. (Hepsi otuzunu geçmişti). Sarkıttılar ve fırlattılar onu!

★

İşin James Bond kısmı bu! İlk kısmı banal idi. Dolmuş beklerken Kara Buick, Çankaya'da, İlhami'ye yanaşmıştı. Sonra kafasında bir patlama olmuştu. Tabancayla vurmuşlardı kafasına. O patlama sanmıştı. Sonrası malûm...

ŞİMCİİİK...

Demek artık, kanunsuz ceteler, eloğlunun bunca inançla, «meşru düzen» dediğini silkelemeye başladı. Sıkı tutun, meşru düzen!

Duyunca meşru düzenin böylesine silkelendiğini, kim bilir eloğlu nice üzülmüştür.

Ben iktidara pardon diyorum. Şu YÖN'de, daha iktidar olmadan, neler yazmamıştım, neler neler!

1) Gericilere tâviz verilecek!

2) Anayasa kuşa çevrilecek!

3) Basın pederşahî bir zaptı rapta alınacak!

İktidara pardon diyorum, çünkü bu «burukluklar»ı onun yapacağını sanmıştım. Elhak yapmadı. Kanunsuz çetelerin harekete geçeceğini nerden tahmin edebilirdik?

Güpegündüz, Başkentte, «Kidnapping».. İlhami «kid» de değil halbuki.. Hey meşru düzen, nicesun!..

Sonra faillerin yakalanamaması!.. İnsan yakalanmıyacağını bildiğinde, bunca cür'etkâr olur!.. Demek ki bu failler, hükümeti bile takmıyorlar, meşru nizamın tabiî bekçisi hükümeti!..

Demek bu failler devleti bile takmıyorlar!.. Kendilerini devlet içinde devlet mi sanıyorlar ne? Gene bu faillere derim kiii, kendinizi kanunsuz çetelere kullandırmayın, çoluk çocuk sahibisiniz. Çeribaşları size istedikleri kadar emir, kumanda ve talimat versin! Çeribaşıdır ancak! Karşısında hükümet vardır. Karşısında devlet vardır. Devletin karşısında silinir çeribaşı, devlet silinmez ki!..

★

Basın sitesinde, A blokunda, mütevazi bir yatak odasında, hafiften solgun, başı sargılar içinde biri yatar. Hafiften gericiyi, hafiften çeteciyi, hafiften sünnet çocuğunu hatırlatır. Bu bizim İlhami Soysal'dır, Kara Buick'in kurbanı.

Sessiz arkadaşlar, içlerinde birlik duygusu, girer çıkarlar. Sararmış genç karısı, elinde bir fincanla yaklaşır, telefon durmadan çalar «geçmiş olsun»lar dökerek!

Arada bir odaya 9 yaşlarında başak saçlı, kara gözlü, haşin yüzlü küçük bir kız girer. Gâh gözleri dolarak, gâh tiz kahkahalar atarak, gâh duygularını gizlemek için «Babamda artık iş yok, dayak bile yedi» diye küçük kafasından doğan mizahla anasını teselliye çalışarak.

Babanda iş var Alev. Var ki etrafında bunca birlik örüldü birden. Çok dağınıktık hepimiz, kendi sivriliklerimizde. Kara Buick, o sivrilikleri yamyassı etti. Ayni hedefe giden bir yol gibiyiz hepimiz şimdi.

Bak Demirel amca da var. Ona kimse «baba» demediği için belki seni anlayamaz. Ama Başbakandır. Küçücük bir vatandaşın üzülmesini istemez Alev! Kara Buick'i yakalatsın, de ona!

Yakalatmasa da kusura bakma: İşi çok!..

Sonra öyle Kara Buick'ler öylesine hızlı gider ki, Demirel amca bile peşinde koşamaz.

Yer yarılırsaaaa... Kara Buick'i yutmak için, Demirel amca da o yarığa yuvarlanırsaa hepimiz n'aparız? Senin için bir masal yazacağım Alev, ismini iyi dinle. Gelecek haftalardan birinde yayınlayacağım: «Kara Buick nerede?». Bak ne kadar seveceksin bu masalı!..

NATO giderleri.

Fransa, NATO enfrastrüktür (altyapı) giderlerinin önemli bir kısmına katılmıyacağını açıklamıştır. Karar, öteki üyelerin NATO altyapı giderlerine katılma paylarının artmasına yol açacaktır. Fransa, Türkiye'den Norveç'e kadar uzanacak uçakların radarla tesbitini öngören N.A.D.G.E. (NATO Air Defence Round Environment System) gibi kendini ilgilendiren bir iki projenin giderlerine katılmaya hazırdır.

Kararın, Fransa ile öteki NATO üyeleri arasında sıkı bir pazarlığa yol açması beklenmektedir. NATO, bu vesile ile, Fransız toprakları üzerinde uçuşu ve Fransadan geçen petrol boru hattının serbestçe işlemesini sağlamaya çalışacaktır. Ama Fransa, çetin bir ceviz olduğunu ortaya koymuştur. Nitekim Fransadaki Amerikan üsleri konusunda iki ülke arasında yapılan müzakereler şimdilik başarısız kalmıştır. ABD. üslerin işler durumda kalmasını ve NATO Konseyi «buhran hali» ilân edince, Amerikan askerlerinin üslere dönmesini istemektedir. Fransa ise, üslerin kullanılması meselesinin bir çatışma halinde ve ancak Fransa'nın müsaadesi ile olacağını ileri sürmektedir.

«BIG BUSINESS» İN DÜNYA İMPARATORLUGU

Johnson yönetimi nedir? Türkiyenin bir kısım ilerici çevrelerinde dahi, bu sorunun cevabı iyi anlaşılmış değildir. Bu yüzden Amerikan Hükûmeti ile dünya hegemonyasına çıkan dev tröstler, ayrı ayrı varlıklarmış gibi sanılmaktadır. Aslında Amerikan Hükûmeti demek gittikçe devleşen yüz kadar tröst demektir. Çok bilmişler, bu sözleri vülger bir Marksist propagandası sayacaklardır. Fakat hayır. Bu görüşü aşağıda okuyacağınız önemli araştırmada, Amerikan Senatosunun Antitröst ve Tekel Altkomitesinde görevli Yale Üniversitesi hocalarından Richard J. Barber, sağlam kanıtlarla savunmaktadır. Prof. Barber'e göre, Hükûmet, dev tröstlerin tutsağıdır. CIA, dev tröstlerin denetlemesi altında çalışmakta ve Kongre üyelerinden gizlenen en mahrem CIA faaliyeti, tröst temsilcilerine bütün teferruatı ile iletilmektedir. Amerikan gerçeğini çok daha yakından tanımaları için, okuyucularımıza, bu önemli araştırmayı mutlaka okumalarını salık veririz.

YÖN

MİLLETLERARASI DEV ŞİRKETLER DÖNEMİ!...

Dev teşebbüsler, giderek daha da büyüyor. Amerikan tarihinde görülmemiş ölçüde bir birleşme (füzyon) dalgası sonunda, bu yıl binden fazla büyük şirket, kaynaşarak daha dev mâlî teşebbüsler hâline gelecekler-dir. Bu akımın sonunda, Amerikan endüstrisi köklü bir değişme geçirecek ve sanırız 1970' lerin tipik şirketi, endişe verici bir biçimde 1965 yıllarının General Motors firmasına benzeyecektir. General Motors'un 735 bin işçisi, 80'den fazla ülkeye yayılmış 1 milyon 300 bin hissedarı ve 24 ülkede tesisleri vardır. İmalâtı, otomobiller, buzdolapları, toprak kazma ve kaldırma araçları, lokomotifler, jet motörleri, füze güdüm sistemleri gibi çeşitli alanları kapsamaktadır. General Motors'un 1965'teki (vergiler çıktıktan sonra), 2,1 milyar dolarlık net kârı, 48 Amerikan eyaletinin yıllık gelirlerinden fazlaydı. Şirketin 21 milyar dolarlık satış tutarı, dokuz yabancı ülke dışında kalan bütün dünya ülkelerinin gayri sâfi millî gelirlerinden yüksektir. Bu dev şirket, bugün dahi bir istisna değildir. Bir çok başka şirket de satışını arttırmakta (geçen yıl 60 Amerikan firması en az 1 milyar dolar gelir göstermiştir), kârlarını yükseltmekte (1965'te 82 imalâtçının her biri 50 milyon doların üstünde net kâr sağlamıştır) ve uluslararası bağlantılarını genişletmektedirler (Amerikan firmaları dış ülkelerde her gün 10 milyon dolardan fazla yatırım yapmaktadırlar.) Kısaca, çeşitli iş alanlarına yönelmiş dev milletlerarası şirketler dönemi başlamıştır.

GÜNLÜK DIŞ YATIRIM : 10 MİLYON DOLAR!

Endüstride temel değişmeler olurken, geleneksel Hükûmet - Sermaye ilişkilerinde de çarpıcı değişmeler vukubulmaktadır ; yeni ekonomik güçler, Amerika'nın dev teşebbüslere duyduğu antipatiyi silip götürmektedir. Bir kaç hafta önceki Yüksek Mahkeme toplantısında Yargıç Hugo Black, durumu şöyle anlattı : «Yirminci Yüzyılın başından beri tekelciliğin, yâni ekonomik gücün bir kaç kişinin elinde toplanmasının doğuracağı kötülüklere karşı yaygın ve büyük bir tepki vardı.» Bu tutum, ne kadar saygıdeğer olursa olsun, bugün ekonomide olup bitenlerle ve Hükûmetin tutumu ile tam çelişme içindedir. Hükûmete hâkim felsefeye uygun olarak, Washington, dev teşebbüslere karşı süre gelen düşman rolünü bırakıp, onlarla yeni bir ortaklık kurmaya yönelmiştir. Tabiî bu bir takım çatışmalara yol açacaktır ,ama şurası kesindir ki, bundan sonra kimse, Hükûmetin özel ekonomik gücü makûl sınırlar içinde tutabileceğine inanmıyacaktır.

Şu anda yaklaşık olarak 200 bin şirketin 200'ü ülkenin imalât alanındaki servetinin yüzde 60'ını ellerinde tutmakta ve bütün belli başlı pazarlarda egemen durumda bulunmaktadırlar. Başta General Motors olmak üzere 10 firma, 1965 yılında, kendilerinden sonra gelen 490 büyük şirketin toplam kârına eşit kâr bildirmiştir. Bugün dahi büyüklükleri, modern teknolojinin gereklerinin üstüne çıkan bu sanayi devleri, iç büyüme ve füzyonlar yoluyla pek yakın bir gelecekte bugünkü durumlarını da aşacaklardır. Milletlerarası kudretleri de, ülke içindeki güçlerinden az olmıyacaktır. Son yedi yıl boyunca Amerikan firmaları dış yatırımlarını bir kattan fazla arttırarak 50 milyar doları geçmişlerdir. Standard Oil, Burroughs, Colgate - Palmolive, Mobil, National Cash Register ve bir çok başka firmanın dış satışları, iç satışlarından çok kez fazladır. On yıl içinde 200 Amerikan firması ile 50 ilâ 100 kadar yabancı şirket, dünya imalât sanayiinin büyük bölümünü ele geçirecekler, satış ve kârlarda aslan payını alacaklardır. Dev tröstler, Amerikan ekonomisi gibi, dünya sanayiini de avuçlarının içinde tutacaklardır.

Geçen yıl füzyon yoluyla bin şirket son bulmuştur. 1966'da yaklaşık olarak 1300 şirket daha mezarlığı boylayacaktır. On yıl önce, yılda 200'den fazla firmanın silinmesine karşı bugünkü füzyon sayısının yüksekliğinin yanı sıra, dev firmaların da birleşme yoluna gitmeleri dikkat çekicidir. 1965 yılında 750 milyon dolar varlıklı Pure Oil, 500 milyon dolar varlıklı Richfield Oil, 465 milyon dolar varlıklı Consolidation Coal ve ABC — Paramount firmaları sırasıyla Union Oil, Atlantic Refining, Continental Oil ve ITT tarafından yutulmuşlardır. 1948 ile 1965 arasında her biri en az 10 milyon dolar sermayeli 800'den fazla firmanın çoğu, 200 sanayi devinin teşkil ettiği imparatorluğa katılmışlardır. Bu gidişle, «Tüm ülke yakında bir tek büyük şirket hâline gelecek» diyen Art Buchwald'a hak vermek gerekecektir.

Hacim itibariyle ne kadar önemli olursa olsun, füzyonlar, en çarpıcı olayı —füzyonların niteliğindeki değişmeyi—, gizlememelidir. Bir zamanlar birleşmeler ya rakip firmalar, ya da alıcı ve satıcılar arasında olmaktaydı. Bugün durum değişmiştir. Birleşmelerin yüzde 70'inden çoğu, çalışma alanları kesin olarak birbirinden ayrı firmaları karmaşık bir düzende bir araya getirmektedir. Rakip firmaların yatay birleşmesi, füzyonların ancak yüzde 12'sini teşkil etmektedir. Bu rakam, 1950'lerin başlangıcındaki duruma nazaran, yüzde 30 bir azalmayı ifade etmektedir.

ELEKTRONİK'TEN BROADWAY'E KADAR!

Karmaşık birleşmeler, şirketlerin çoğunu çok çeşitli imalât dallarına, ya da çeşitli dünya pazarlarına sürüklemiştir. Örneğin sütçülükle uğraşan Borden, bugün faaliyetinin geniş bir bölümünü kimya sanayiine ayırmıştır. İngiliz - Hollanda ortaklığı dev Unilever'in iştirâklerinden Lipton Tea Good Humor'a hâkimdir. Hershey Chocolate, makarnacılık alanına girmiştir. Aslında sigara yapımı ile tanınan R.J. Reynolds, kümes hayvanları, çorba konserveleri, ketçap ve alkolsüz içki satmaktadır. Bunlar gibi daha yüzlerce tanınmış firma, faaliyet hâlindeki şirketlerin ilhakıyla imalât alanlarını genişletmişlerdir.

Karmaşık şirketin en güzel örneği International Telephone and Telegraph'tır (ITT). Yıllardır Amerika dışında telekomünikasyon işleri yapan (hâlen sadece dış ülkelerdeki tesislerinde 150 bin işçi çalışmaktadır) ITT adlarından da anlaşılacağı gibi kendisi ile ilgisiz bir takım firmalarla birleşerek faaliyet alanını genişletmiştir. Hayes Furnace Co. (metalürji), Aetna Finance (malî), Great International Life Insurance (sigortacılık), Hamilton Menagement Co. (400 milyon dolar fon işletmektedir), Avis Ren -a- Car (oto işletmeciliği), ABC — Paramount (şirket kendi bünyesi içinde de yayın, tiyatro, plâk dallarına bölünmüştür), Airport Parking (59 büyük kentin havaalanlarında park yapma kolaylıkları sağlamaktadır).

ITT, bu durumda olan karmaşık şirketlerin sadece biridir. Yedek parça yapımından başlayıp madenciliği kapsayan, kimyasal madde yapan ve yakında Paramount filmlerini de alacak olan Gulf and Western Industries, satış alanı hesap makinalarından nükleer denizaltılara kadar yayılan Litton Industries, Textron, FMC Corporation ve Olin firmaları da buna benzer durumdadırlar. US Rubber Company (lâstik kumpanyası) bir kaç ay önce, faaliyet alanının çok küçük bir bölümünü lâstiğe ayırdığı gerekçesiyle adını Uniroyal olarak değiştirmiştir.

Karmaşık füzyonların baskısı altında, endüstri kolları, temel özelliklerini yitirmektedirler. RCA'nın daha önce Knopf'u yutan Random House ile birleşmesi, D.C. Heath'in Raytheon'a satılması, Xerox'un Wesleyan University Press'i alması ve IBM'in Science Research Associates'i ilhakı ile açıkça görüldüğü gibi elektronik alanındaki firmalar basım işleri ve eğitim araçları alanına akmaktadırlar. Elektronik firmaları, sağlam temellerine dayanarak çalışma dallarını geliştirecekler ve basım işleri ile eğitim araçlarından sonra belki de eğlence ve yayın alanına el atacaklardır. CBS'nin New-York Yankees'i alması ve My Fair Lady'de olduğu gibi Broadway müzikalleri ile ilgilenmesi, gelecek için belirli bir eğilimi göstermektedir. Bu gelişmeler, ekonomik tahlillerin geleneksel araçlarıyla çözümlenemez.

ANTİTRÖST KANUNLAR İŞLEMİYOR

Büyük firmalar, ülkenin imalât sanayileri üzerindeki egemenliklerini karmaşık birleşmeler yoluyla giderek arttırmaktadırlar. Federal Hükûmet, bu birleşmelere karşı bir tedbir almış değildir. Antitröst mevzuat hükümlerinin uygulanmasında, rakip firmalar arasındaki birleşme engellenmişse de (Bethlehem ve Youngtown Steel birleşmesi önlenmiştir), karmaşık birleşmelere ilgisiz kalınmıştır. Bugünkü birleşmelerin en sık görülen türü (bu yıl aşağı yukarı bin birleşme vukubulacaktır) karmaşık füzyonlar olmasına ve bunlar temerküzü arttırdığı kadar rekabeti ciddî biçimde azaltmasına rağmen, karmaşık birleşmelerden ancak yüzde 1'inden azı federal makamlar tarafından açıkça protesto edilmiştir. Karmaşık füzyonlar yolu açıktır ve bu yolda yarış hızlı gitmektedir.

Hükûmetin karmaşık birleşmeleri engellemekteki isteksizliği, kurulmuş oligopol durumlarının mevzuata uygunluğunu araştırmayı reddedişi ile uygun düşmektedir. Oligopol durumu teknik bir sözcüktür, bir kaç büyük firmanın bir işkolunda satışları elinde tutmasını ifade etmektedir. Otomobil endüstrisinde General Motors, Ford ve Chrysler oto imalâtının yüzde 95'ini, Alcoa, Reynolds, Kaiser aluminyum piyasasının yüzde 90'ını, US Steel, Bethlehem ve Repuclic çelik üretiminin yüzde 60'ını Araconda, Kennecott, American Smeltins ve Phelps Dodge bakır tasfiyesinin hemen tamamını ellerine geçirmişlerdir. Aynı biçimde bir avuç firma, öteki imalât sanayii kollarına hâkimdirler. Örneğin sentetik elyaf, sabun, tuz, cam levha, madenî kutu, ampul ve hesap makineleri sanayiinin yüzde 75'i dört firmanın elindedir.

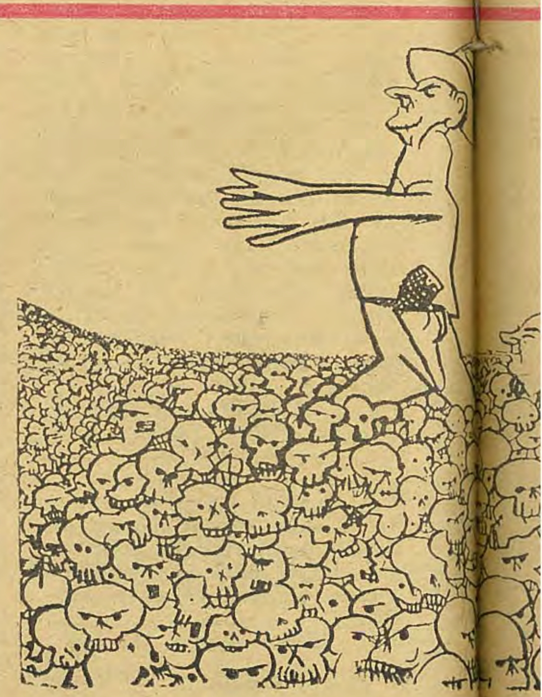
İstatistikler bir yana, bu durumun

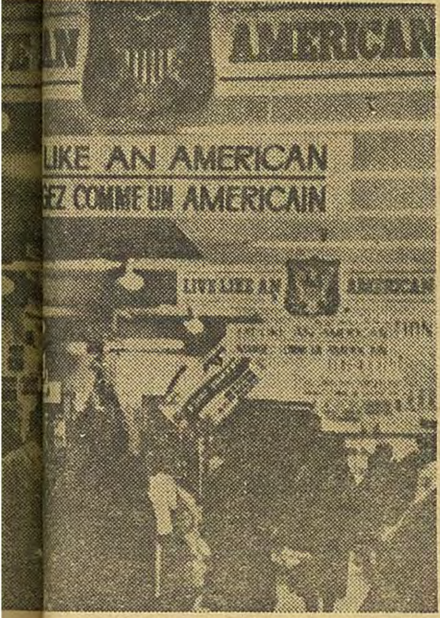

Brüksel'de bir mağazadan görünüş: «Amerika'lı gibi yaşayınız», «Amerik

temel ekonomik anlamı, oligopolistik pazarlarda büyük satıcıların fiyatta rekabete girmekten kaçınmayı daha kârlı bulmalarıdır. 1956'da bunun klâsik bir örneği görülmüştür. Ford Motor Company 1957 modellerinde yüzde 2,9'luk bir fiyat artışı olacağını açıklamıştır. Ama bir hafta sonra, General Motors yüzde ortalama, 6,1'lik fiyat artışına gidince, Ford da fiyatı yükselterek General Motors ile kuruşu kuruşuna eşit bir düzeye getirmiş ve onları Chrysler izlemiştir. Aradan geçen on yıl, durumda bir değişiklik yapmış değildir. 1966 otomobil fiyatları, General Motors, Ford ve Chrysler modelleri arasındaki bir kaç kuruşluk fark gösteren ilişkiyi devam ettirmektedir. Bu türden koordine fiyat ayarlamaları, büyük yoğunluğu olan endüstrilerde görülmektedir. Resmî Hükûmet raporları, sözde rakip yüzlerce firmanın, çelik, aluminyum, elektrik ve diğer üretim kollarında kapalı zarf usulüyle yaptıkları tekliflerin hemen ayni olduğunu göstermektedir. Firmalar, fiyat tesbiti konusunda, aralarında bir tertip yapmış bulunsalardı da durum değişmiyecekti. Gerçi böyle tertiplere zaman zaman gidilmektedir, ama genellikle tertip zorunlu değildir. Başyargıç Warren'in dediği gibi, «Rekabet yapısına sahip olmıyan bir sanayi kolunda, rekabetçi davranış da olmaz.» Daha az temerküz etmiş bir yapı kurmak için de, tedbir alma yoluna gidilmemiştir.

Antitröst uygulama söz konusu olunca, daha ufak çaptaki iş adamları haklı olarak, kendilerinin büyük firmalar lehine bir ayırıma uğradıklarını ileri sürmektedirler. Örneğin geçen Mayıs ayında, Los Angeles satışlarının yaklaşık olarak yüzde 7,5'unu meydana getiren iki gıda maddesi firmasının birleşmesi, kanuna aykırı görülmüştür. Bu karardan hemen sonra da Antitröst Dairesi Başkanı Donald F. Turner, belirli bir pazarın yüzde 8 ya da fazlasını meydana getirecek birleşmelere karşı koyacağını açıklamıştır. Bu, yerinde bir tutum gibi görünüyorsa da, aslında şu anlama gel-

ardaki yazıların tercümesi şöyle:
yeyiniz»!...

edir : General Motors, US Ste-
ood - Year, General Electric,
nda ve öteki 200 dev, onların kud-
ini azaltacak biçimde ciddi bir
öst takibattan masun tutulmuş-
; öteki firmalara ise kuvvetleri-
rleştirmek yasaklanmıştır.
ükümetin karmaşık firmaların
mesini önlemek ve bir kaç firma-
hâkim olduğu işkollarında fir-
n parçalamak konusunda hareket-
bâzı nedenlere bağlıdır. Bu ne-
rden biri, şirketlerin büyüdükçe
li olduklarını iddia eden eski ef-
ir. Bu yolla General Motors, Ge-
Electric veya US Steel'i parçala-
büyüklüğün sağladığı etkenliği
edeceğinden kamu çıkarına aykırı
ektir. İki rakip firmanın birleş-
iyi görülmeyebilir, fakat ayrı alan-
ki firmaların birleşmesinde bir
ca yoktur. İddialara göre, Litton
ITT'nin yeni bir iş alanına gir-
, yönetici, sermaye ve modern
rma olanakları getireceği için.
liği arttıracaktır. Bu iddialar, de-
Harvard Business Review'in, Wall
t Journal veya Fortune'ün okuyu-
n için dahi bilinen şeylerdir, fakat
ar bu görüşü doğrulamaktan, ge-
le, çok uzaktır.

apılan bir çok araştırmanın gös-
i gibi, ufak ya da orta çapta
lar, bir tek emtianın imâlinde
yet göstermekte ve bu şekilde daha
, daha yaratıcı olmakta (önemli
ların çoğunu hâlâ tröst labora-
rı değil, ufak araştırma merkez-
ve tek başına çalışan mucitler
aktadır) ve yeni emtia arzında ve
pazarlama usullerinin kabulünde
k rakiplerinden daha çabuk dav-
aktadır. Örneğin çelik sanayiinde,
yılların en önemli iki gelişmesi
baz oksijen işlemi ve sürekli de-
dökümü, dev çelikçiler tarafından
küçük sanayiciler tarafından ger-
ştirilmiştir. Ama yine de bâzı ki-
büyük, karmaşık firmaların et-
ği arttırdığı inancındadır. Bu
yanlış olmakla beraber, antitröst
amayı ciddî şekilde engellemekte-

UYKUDA GEZENLER!...

Ciddi bir antitröst faaliyeti bozan bir başka sebep de bunların oligopolistik endüstrileri ve karmaşık birleşmeleri gözönünde tutarak hazırlanmış olmayışlarıdır. Ne 1890'da yürürlüğe giren Sherman Kanunu, ne de son olarak 1950'de değişmelere uğrayan Clayton Kanunu, küçük bir grubun piyasayı elde etmesi veya birleşmelerle faaliyet türlerini çoğaltması konusunda ek maddelerle donatılmış değildir. Mevcut mevzuat, bu durumları önlemekte kullanılınca, bir sürü güçlük ortaya çıkmaktadır. Bu güçlükler, antitröst uygulamadaki gevşekliğin ikinci mazeretini teşkil etmektedir.

Bir üçüncü ve meseleyi politik yörüngesine oturtması bakımından ötekilerden önemli olan husus daha vardır. Artık Hükümet içinde, teşebbüs büyüklüğünün yararlı olduğu gittikçe artan ölçüde kabul edilmektedir. Mesele, bu ışık altında incelendiğinde, Hükümetin antitröst mevzuatı, piyasaya hükmeden firmalara ve karmaşık birleşmelere uygulamaktaki isteksizliğinin Hükümet ile tröstler arasında kurulmakta olan yeni ortaklığın bir belirtisi olduğu görülecektir. Fortune dergisinin deyimi ile, bu «yeni karşılıklı bağımlılık = enterdepandans» ekonomik ve politik çeşitli güçlerin bir meyvasıdır.

BIG BUSINESS—HÜKÜMET İTTİFAKI

Demokrat Parti yönetimi altında, iş âlemi son yıllarda muazzam zenginleşmiş ve Hükümeti faydalı bir müttefik olarak görmeye başlamıştır. Bilinçli bir mali genişleme politikasıyla teşvik gören ekonomi, 1961'den bu yana hızla gelişmiş ve büyük şirketlerin satışları ve kârları rekor seviyeye ulaşmıştır. 1965'in vergiler çıktıktan sonra şirketler net kârı toplamı 45 milyar dolardır (1960'ta 27 milyar dolar idi). Safi yüzde 13'e ulaşarak, tarihin en yüksek kâr seviyesi erişilmiştir. 1960 ın ilk üç ayında elde edilen rakamlara göre kâr seviyesi, bu yıl daha da artacaktır. Genişleyen ekonomi, düşük vergi oranları, artan mali yardımlar, bol keseden verilen vergi kredileri Demokrat Hükümetin sermaye için ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

Savunma, uzay denemeleri ve «Büyük Toplum» programı için yapılan milyarlarca dolarlık harcamalar da iş âleminin giderek artan Hükümet hayranlığına sebep olmaktadır. Bu yıl savunma siparişleri 23 milyar doları geçecektir. Aya insan gönderme (ki şüphesiz orada da kalmakla yetinilmeyecektir) yaklaşık 30 milyara mal olacak ve bu paranın büyük bölümü North American Aviation, Boeing, Mc Donnell Aircraft gibi özel şirketlere gidecektir. Atom Enerjisi Komisyonu, nükleer araştırmalar için büyük bir fon ayırmakta (1967 mali yılında 1,9 milyar dolar) ve bu araştırmaların çoğunluğu dünyanın önde gelen nükleer reaktör satıcılarından General Electric ve Westinghouse tarafından yürütülmektedir. Ayni şekilde Oak Ridge Laboratuarı gibi, Atom Enerjisi Komisyonunun belli başlı tesisleri büyük ücretler karşılığında Union Carbide ve başka firmalarca yönetilmektedir. Hükümetin savunma - uzay - nükleer programlarının iş âlemine ne kadar gelir sağladığı kesinlikle bilinmiyorsa da, pek çok endüstri kolunun yaşaması için Hükümet siparişlerinin şart olduğu muhakkaktır.

Hükümet desteğinin ne denli hayatî önem taşıdığı, havacılık alanında açıkça görülmektedir. İkinci Dünya Harbi sonunda, askerî uçak fabrikalarının satışı birden durmuştu. İşte o zaman, bir iyiliksever savunma kurumu olan WPA, uçak fabrikalarını ayakta tutmaya yeterli iş yaratmıştı. Ayni şekilde 1946 yılında, 1960'a kadar açıklanmayıp gizli tutulan Hava Kuvvetleri talimatnamesinde «siparişlerin köklü firmalar arasında âdil olarak ve onların varlıklarını sürdürmelerini sağlayacak biçimde dağıtılmaları» öngörülmüştü. Bu içten gözetme politikası sayesindedir ki, çok kârlı hava araçları ve füze siparişlerini olagan duruma getiren 1950 sonrasının altın çağına kadar Boeing, North American, Douglas, Lockheed gibi firmalar ayakta durabilmişlerdir.

Büyük uzay - savunma siparişleri alan dev firmalar, Hükümete o kadar sıkı sıkıya bağlıdırlar ki, onlar gerçekçi bir gözle, özel teşebbüs sayılamazlar. Lockheed, North American, Aerojet - General gibi belli başlı havacılık şirketleri çok az ölçüde hükümet dışı işler almaktadırlar. Bu firmaların savunma - uzay araçları satışları, toplam gelirlerinin yüzde yüzüne yakındır. Üstelik, giriştikleri taahhütlerin gerçekleşmesinde çoğunlukla hükümet tesislerini ve makinalarını kullanırlar. Normal olarak, savunma araçları imalâtçısı bir firmanın sabit sermayesinin yüzde 50'si ve döner sermayesinin yüzde 90'ı hükümetçe sağlanmaktadır. Bu yüzden gerçek yatırım oranı çok azdır ve teşebbüsler olaganüstü kâr sağlamaktadır (1965'te Boeing'in kârı yüzde 25'i, Lockheed'in kârı yüzde 19'u bularak, diğer 500 büyük imalâtçının kâr oranını yüzde 50 aşmıştır). Büyük uçak - füze teşebbüslerinin Hükümet ile bağlantıları o kadar ileridir ki, bunları Posta İdaresi statüsünde birer Hükümet kuruluşu olarak görmek yanlış olmaz. Bu bağlantı göz önünde tutulursa, bu yılın başlarında Hava ve Deniz Kuvvetlerinin, General Electric firmasına süpersonik bombardıman deneme uçağı XB-70 ve başka uçakları neden verdiği anlaşılır. XB-70 ile bir başka uçak havada çarpıştılar ve iki pilotun ölümüyle 1, 2 milyon dolarlık bombardıman uçağının parçalanmasına sebep oldular. Uçakların firmaya verilmesinin eleştirilmesi üzerine, askerî yetkililerin verdikleri cevap, önemli bir savunma müteahhidi olan General Electric firmasının «savunma ailesi» içinde bulunduğu oldu. Bu cevap, bir çok yönlerden doğrudur.

Hükümetin savunma sanayiindeki büyük rolü, ülkedeki araştırmalarda sahip olduğu yere eşittir. Federal Hükümet, bugün Amerikada yapılan bütün araştırmaların hemen yüzde 70'inin finansmanını sağlamaktadır. 16 milyar dolar civarındaki yıllık araştırma harcamalarıyla (Ondokuzuncu Yüzyıldaki bütün harcamaların üstünde) Hükümet - özellikle Savunma Bakanlığı, NASA, AEC ve Ulusal Sağlık Enstitüsü aracılığı ile - üniversitelerde, kâr gayesi gütmeyen kurumlarda ve özel sanayide yapılan araştırmaları sübvansiyone etmektedir. Pratik amaçlarla Amerikan bilimi millîleştirilmiştir. Bunun için araştırmalarda Hükümet iştirâki olagan karşılanmakta ve beklenmektedir. Orneğin bir Mach-3-Supersonic nakliye uçağının (SST) geliştirilmesi öngörüldüğünde, Hükümetin en az 1 milyar dolarlık maliyetin yüzde 75'ini ödeme teklifinde bulunması tamamen olagan karşılanmıştır. Şimdi Hükümet bu giderin en az yüzde 90'ını karşılayacaktır.

DEMOKRAT PARTİNİN SEÇİM FONLARI

Hükümetin sağladığı refah, sadece savunma ve uzay projeleri ile kalmamakta, Büyük Toplum programı da ek iş fırsatları yaratmaktadır. Şehirlerin modernleştirilmesi (yılda 10 milyar dolar kadar), transit yolların yapımı (San Francisco'daki yeni transit yolun maliyeti 1 milyar dolar), şehirlerarası demiryolu ağının geliştirilmesi (yaklaşık olarak 15 milyar dolar), hava ve suların arınması (sadece su arınması için 15 yıllık bir devrede 75 milyar dolar gereklidir), sağlık sigortasının geliştirilmesi, büyük eğitim olanaklarının yaratılması, iş eğitimi (ITT'nin iştirâki Federal Electric, Kilmer Tob Corps Center'i 11,5 milyon dolar ücretle yönetmektedir) gibi faaliyetler, milyarlarca dolarlık satış ve kâr demektir.

Hükümetin savunma ve öteki programlarının ekonomik anlamını iyi değerlendiren büyük sermaye, Demokrat Partiyi desteklemeyi uygun bulmuştur. 1964 seçim kampanyası harcamaları üzerinde etraflı bir inceleme yapan Herbert J. Alexander'in dediği gibi Demokrat Parti bir «şişman fareler» partisi haline gelmiştir.

Demokrat Parti seçim komitelerine kişilerce yapılan yardımın yüzde 69'u 500 dolar ya da daha fazla tutardaki yardımlardan meydana geliyordu; Cumhuriyetçilerin kişi olarak bu miktarda yardım oranları ise sadece yüzde 28 idi.

JOHNSON'UN İŞ ADAMLARI KLÜBÜ!

Demokrat adayların desteklenmesindeki ana neden, büyük miktarlarda bağış yapanların çokluğundan anlaşılacağı gibi, iş âlemidir. Çoğu büyük şirket yöneticisi ya da müşaviri olan Başkan Klübü üyelerinin Başkan Johnson'un kampanyasında yaptıkları bağış en az 4 milyon dolardı. 4000 klüp üyesinin 532'si, en büyük savunma - uzay siparişlerini alan ve bütün siparişlerin hemen üçte birini sağlayan California'da bulunuyordu. Kişilerin yaptıkları yardımlardan başka 1964 Parti Kongresi için Demokratlar şirketlerden 93 tam sayfa ilân alarak 1,5 milyon dolar daha sağladılar. Reklâm verenler arasında savunma müteahhitlerinin ileri gelenleri vardı. Adam başına 25 ilâ 100 dolar arasında değişen yemek davetiyelerinin de çoğunlukla şirketler tarafından alındığı hesaba katılırsa, Başkan Johnson'un seçimindeki harcamaların en az dörtte üçü şirketlerce karşılanmış olmaktadır. Tabiî ki Demokrat Senatörler ve temsilciler ile onların Cumhuriyetçi meslekdaşları şükran hisleri duymakta haklıdırlar.

Büyük şirketler, gösterdikleri desteklemenin karşılığında gerekli saygı ve itibarı sağladılar. 1965'de Başkanlık görevine başlamasından bir kaç gün sonra Johnson, önde gelen iş adamlarına bir yemek verdi. Çağırılanların çoğu Başkan Eisenhower zamanında pek gözde olan, Kennedy yönetiminin başlamasında durumu az çok sarsılan ve bu bağları 1961'de yeniden sağlamlaştıran Business Konseyi üyeleri idi. Konseyin üye defteri, dev şirketlerin bir çeşit «Kim Kimdir» kataloğunu andırmaktadır. (Konseyin dört görevlisinin üçü, ülkenin önde gelen 100 şirketi arasına giren büyük firmaların yöneticisidir, dördüncüsü de en büyük demiryolu şirketinin başkanıdır). 65 yöneticiden kurulan faal üyesi ile Konsey devamlı olarak Washington'da ve dolaylarında Hükümet yetkilileri ile temas halindedir.

CIA, TRÖSTLERİN EMRİNDEDİR!

Bu ilişkiler karşılıklı eleman alışverişi ile daha da sağlamlaştırılmaktadır. Johnson idaresi de, kendinden öncekiler gibi, kabinede ve başka makamlardaki önemli noktaları büyük tröstler ve müşavirleri (özellikle Wall Street ve Washington'da hukuk işleri yapan firmalar) ile doldurmuştur. Buna bir örnek, 1961'de Başkan Kennedy tarafından istihbarat topluluğunu yönetmek için kurulmuş Dış İstihbarat Müşavirler Kuruludur. Kurulun yetkisi o denli büyüktür ki, mevcut denetleme altkomisyonu üyeleri dışındaki senatör ve temsilcilerden saklanan CIA plân ve faaliyetleri hakkında Kurula teferruatlı bilgi verilmektedir. Kurulun bugünkü üyeleri olan ATT, The Polaroid Corp. ve Corning Glass yöneticilerine CIA faaliyetleri en ince noktasına kadar açıklanmaktadır. Başka daha bir çok değerli bilgi, NBC'nin eski yöneticisi ve şimdi Beyaz Saray yetkililerinden olan Robert Kintner'e ulaşmaktadır.

Büyük tröstler ile Hükümet arasındaki eleman alışverişi tek taraflı değildir; özel sektördeki pek çok yönetici devlet hizmetinden gelmiş kişilerdir. Emekliye ayrılan Dışişleri Bakanlığı ve AID memurları, geniş uluslararası faaliyetlerde bulunan büyük firmalarda önemli yerlere getirilirler. Yüzlerce general ve amiral Hükümet ile iyi ilişkilerini sürdürmek isteyen müteahhitler tarafından kiralanmaktadır. (Eski CIA Başkanı Amiral William F. Raborn'un yakında Aerojet - General'e geçmesi beklenmektedir).

Bunlar çok ortada olan olaylardır. Bunların dışında başka alanlarda da, örneğin eğitim alanında, endüstri Hükümetle işbirliği yapmaktadır. Eski Millî Eğitim yetkilisi Francis Keppel, şimdi General Electric - Time Inc.'ın bir teşebbüsü olan General Learning Corporation'un başındadır.

Siparişler, seçim yardımları ve eleman alışverişinde yansıyan bu içiçe durumun gelişmesi, Hükümet müdahalesine duyulan eski düşmanlığın son bulduğunu göstermektedir. Artık devleti

Petrol boru hattı skandalı

Petrol boru hattı meselesi yeni iktidarın rengini açıklayan bir turnosol kâğıdı haline gelmiştir. Stratejik bakımdan son derece önemli ve çok kârlı bir teşebbüs, her türlü finansman imkânı sağlandığı halde, millî petrol sanayiinin gelişmesini baltalayacak biçimde elden çıkarılmak istenmektedir! Gerekçe sermaye piyasasını geliştirmektir. Millî şirket TPAO millî petrol dâvasını baltalamak pahasına, borsacılığa özenmektedir! Ya hisse senetleri yabancıların eline geçerse denince de cevap «Türk ortakların vatanperverliğine güveniyoruz» olmaktadır! Yeni Gazete'ye bir yetkilinin söylediği şu sözler, açık bir ihanetin belgesidir: «Her iki tesisin de (Pipe line ve Batı Anadolu Rafinerisi) halka (yâni para babalarına) devredilmesinin ana amacı, âtıl haldeki küçük tasarrufların piyasaya intikalini sağlamaktır»

Yetkili yabancı petrol şirketlerinin sızmaları hakkında da şöyle demektedir: «Bu ihtimali önlemek için şirket statülerinde kesin hükümler olacaktır. Küçük hisse senetlerinin ecnebî firmalar tarafından kendi adamlarına aldırtılacağı ve bunların daha sonra şirket tarafından istendiği şekilde kullanılacağı hususunda ise, Türk vatandaşlarının milliyetçilik ve namus duygularına olan güvenimiz sebebiyle, buna inanmak mümkün değildir».

İhsan Topaloğlu

Hazretler petrol borusu gibi İzmir'de kurulacak rafinerinin de tamamen millî şirkete ait olmasını önlemek için, fındık, fıstık, tütün karşılığı Rusların İzmir'de kuracakları rafineri teşebbüsünü de baltalamaya kalkmışlardır. Rafineriyi, TPAO hesabına Ruslar kurarsa, «halka mal etme» gerekçesiyle buna yabancı şirketleri ortak etmek kolay değildir. Yabancı şirketler de esasen Rusların rafineri kurmasına, hatta yeni bir rafineri kurulmasına karşıdırlar. Bu sebeple, yetkililer Türkiye için çok daha avantajlı olabilecek Rus teklifine hayır demeye hazırlanmaktadırlar. Gazetecilere de bunu söylemektedirler. Yabancı petrol şirketlerine boyun eğildiği açıktır. Eski TPAO Genel Müdürü Senatör İhsan Topaloğlu bir basın toplantısı ile yabancı petrol şirketlerinin dümen suyunda gitme politikasını gözler önüne sermiştir:

«Şirket kurulduktan sonra payların özel kişilere intikal ettirilmesi geçici bir görünüş olmak niteliğinden ileri gidemez. Dünyadaki petrol mücadelelerini yakinen bilenler bu payların yabancı şirketlerin eline geçmesini sağlamak için bir tertiple karşı karşıya olduğumuzu anlarlar. Petrol sanayii bilindiği gibi arama, istihsal, rafinaj, nakil ve dağıtma olarak mütalâa edilir ve bir küldür. Ve bu petrol boru hattının kuruluşu, millî petrol sanayiini tamamlamak için üzücü ve yorucu gayretlerin sonucudur.

— TPAO gelecek plân devrelerinde daha büyük yatırımlar yapmak durumundadır. Bunun için de finansman kaynaklarına ihtiyaç vardır. Üç ilâ üç buçuk yılda kendini ödeyen bir tesisin elden çıkarılması gelecekte millî petrol sanayiimizin inkişafı için lüzumlu kaynağı kurutmak olacaktır. Bütün bunları bile bile bu yolda yapılacak bir tasarruf haklı olarak şüpheleri uyandıracaktır. Binaenaleyh hükümeti ve TPAO idarecilerini kamu oyu önünde tekrar uyarmak bizim için bir vazife olmuştur.

Rafineriler konusunda daha önce Senatoda bir açıklama yapmış ve yabancı rafinerilerinin genişletilmesine müsaade edilmesinin millî yararlarımıza aykırı olduğuna dikkati çekmiş idik. Yabancı şirketlerin mevcut satış imkânları ile TPAO tarafından kurulacak İzmir rafinerisini çalışamaz hale getireceklerini açıklamıştım. Son günlerde buna ilâveten memleketimizde bulunan bir yabancı şirketin İzmir rafinerisinin kurulması için Hükümete bir teklif verdiği söylenmektedir. Kanımızca İpraş ve Ataş rafinerilerinin genişletilmesine müsaade edilmesi esasen millî petrol sanayiimiz için bir darbe olmuştur. Bu son teklif kabul edilecek olursa millî yararlarımıza aykırı ve millî petrol sanayiimizi tamamen tahrib edici olacaktır. Zira, millî menfaatlerimiz bu sanayiin millî ellerde olmasına âmirdir. Yeni yabancı ortaklıkların kurulması artık bahis konusu olmamalıdır.

Başbakanlığın Devletin akaryakıtını Petrol Ofisten sağlamak hususunda yapmış olduğu tamim müsbet bir sonuç vermeyecektir. Çünkü daha önce bu usul denenmiş ve mevcut mevzuat muvacehesinde müessir olamamıştır. Bu işin hal çaresi Mecliste yatmakta olan ve 5 yıllık kalkınma plânında ön görülen Petrol Ofisi Kanunu Tasarısının biran evvel kanunlaşmasıdır.»

Topaloğlu, bundan sonra soruları cevaplandırmış ve açıklamıştır ki, Petrol Ofis Kanun Tasarısını, Maliye Komisyonunda bugünkü Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlu ve arkadaşları torpillemiştir!..

Mendés-France, Sartre ve Vietnam Savaşı

Alman devlet adamı Adenauer'den sonra, Fransa'nın Vietnam savaşına son veren politikacısı Mendes-France da Vietnam Harbine karşı şiddetle cephe aldı. Mendès-France'ın Nouvel Observateur'e verdiği beyanat şudur: «Şiddet tırmanması, günden güne ağırlaşmaktadır. Bu durum, Güney Doğu Asya'daki yangının öteki ülkelere ve öteki kıt'alara yayılması tehlikesini arttırmaktadır. Durum, öte yandan barışa bağlı ve insan haysiyetine saygılı bütün kişileri isyan ettirmektedir.

Çeyrek yüzyıldan beri, cesaret ve gururla, kendisine reva görülen ıstıraba tahammül eden Vietnam halkı, heyecan ve hayranlık yaratmaktadır. Her yeni deneme, onun özgürlük için sonuna kadar savaş azmini güçlendirmektedir.

Bunun içindir ki, barışı tesis yolu, ıstırap ve matemin insanlık dışı arttırılışından değil, fakat eninde sonunda hâkim olacak basıt ve mukavemet edilmez ilkelerle, Vietnam halkının gerçek temsilcileri ile müzakereden geçmektedir. Çünkü bu korkunç çatışmanın sonunda, kimse şüphe edemez ki, bir anlaşmaya varılacaktır. Anlaşma, Amerikan askerlerinin Vietnam topraklarını terketmesi ve ülkenin bağımsızlığının garanti olunmasıyla sonuçlanacaktır.

Bu apaçık gerçeklerin teslim edilmesi ve âcil ve zorunlu bir müzakerenin temeli sayılması için daha ne kadar vahşete ihtiyaç vardır?»

Jean-Paul Sartre'ın «Temps Modernes» dergisi de, bir baş yazıda Sovyetler Birliğini harekete geçmeye zorlamaktadır. Sartre'ın dergisinin vardığı sonuç şudur: Ya Rusya şimdiden «meşru ve etkin» karşı - tırmanmaya girişerek, ABD'yi hizaya getirecektir, ya da Asya ve öteki yerlerdeki sosyalist devletlerin ve bütün ihtilâlci hareketlerin işi bitirilecektir».

Sartre'ın dergisinin komünist hareketi gevşeklikle suçlaması ve «karşı - tırmanma» istemesi, Fransız Komünist Partisinin organı L'Humanité'yi pek kızdırdı. Gazete, «Saint - Germain stratejlerine» sert bir cevap verdi. Gazeteye göre, bu stratejler, sorumsuz tahriklere girişecek yerde, aşağıdaki hususları gözönünde tutmalıdırlar:

«Vietnam'da bir yandan saldırıya prim teşkil edecek bir Amerikan zaferini önleyecek onları ülkeden çekilmeye zorlamak söz konusudur. Öte yandan da 100 milyonların ölümüne yol açacak bir termonükleer savaşın çıkışından kaçınmak gereklidir».

kötülüğün kaynağı olarak gören felsefenin temsilcilerinin yerini, iş idaresi bilimine yönelmiş ve iyi yetişmiş şirket yöneticileri almıştır. Modern şirket yöneticisi (işçi sendikasını kabul ettiği gibi) Hükümeti de kabul etmekte, onun yarattığı fırsatlardan yararlanmaya ve politikasını etkilemeye çalışmaktadır. Hükümete karşı gösterilen bu yeni tutum, eski muhafazakârlarda şok etkisi yapmaktadır. Pek çok küçük iş adamının fikrini yansıttığı muhakkak olan Barry Goldwater'e göre, büyük iş adamları «dolar için her şeyi yapmaya hazır para babalarıdır»

ŞİRKET GÜCÜNÜN KONTROLÜ

Bazı önemli sonuçları hesaba katılmadan Yeni Ortaklık tam anlamıyla değerlendirilemez. Kesinlikle açıklanması gereken nokta şudur: Kısıtlanmadığı takdirde bugünkü koşullar altında Amerikan ekonomisindeki baskılarını daha da arttırabilecek olan dev şirketlerin tutumu, kamu yararının açıkça aleyhine işleyebilir. Fiyat oyunları ve geleneksel rekabet koşullarının dışına çıkılması yoluyla tüketiciyi haraca bağlayabilirler.

Son aylar boyunca bir kaç kez, dev şirketlerden fiyatlarını yükseltmekten vazgeçmeleri istenmiştir. Her seferinde de Beyaz Sarayın başarısı küçük ölçüde olmuş ve böylece çene kuvveti diplomasisine dayandırılan tavsiyelerin açıklanmasının prodüktivite artışından doğan avantajların tüketicilere intikalini sağlamaya yetmediği ortaya çıkmıştır. Pek çok sanayi kolunda, iş gücünün prodüktivitesi, genel ekonomiden daha hızlı geliştiğinden (yani daha az emekle ayni üretim elde edildiğinden) fiyatların değil sabit kalması, düşmesi gereklidir. Halbuki Hükümetin elde edebildiği en iyi sonuç, bakır, aluminyum ve molibdende fiyatların ancak yeniden artmasını önleyebilmek olmuştur. Sigara, kimyasal maddeler ve çelikte bunu dahi başaramamıştır. Otomobil endüstrisi de iyi bir örnektir. Prodüktivite o kadar hızlı yükselmekteydi ki, artan ücretlere ve yeni tesislerin amortismanına rağmen, otomobil şirketlerinin fiyat indirimine gitmesi gerekirdi. Aksi oldu. Otomobil firmaları, 1966 modellerinde fiyat artışı yaptılar. Süregelen yüksek fiyat ve düşük maliyet sonucu, General Motors ve Ford'un 1965 kârları şüphesiz büyük ölçüde arttı. Molibden konusunda da ayni durum görüldü. American Metal Climax, Hükümet baskısı karşısında tasarladığı yüzde 5 oranındaki fiyat artışını 13 Temmuzda iptal etti, ama yine de fiyatlar şirkete molibden yatırımı üzerinden yüzde 30 hasıla ve yüzde 17 oranında kâr sağlayacak seviyede kaldı.

Belli başlı imalât sanayiinin son zamanlardaki davranışları, şirket yöneticilerinin, her ne kadar kendilerini «Büyük Toplum»dan saymaktaysalar da, iş fiyatlara gelince kendi şirketlerinin refahını ön plâna aldıklarını göstermektedir. Onların kudretlerini istenmiyecek şekilde kullanmalarını önlemek, lâfla değil, ancak çok daha güçlü kontrol araçlarıyla gerçekleşebilir.

Dev şirketlerin kudreti meselesi, ancak kaynakta daha fazla temerküzü önleyecek (karmaşık birleşmelere karşı açılacak bir kaç dâvâ tek başına yetersiz kalacaktır) ve piyasaya hâkim firmaların durumunu zayıflatacak güçlü bir antitröst programla çözülebilir. Ama büyük sermaye ile nikâhlanmış bir Hükümet, tröstlerin boşanma sebebi sayacağı bu harekete girişebilir mi? Eğer girişemezse -ki olaylar girişemiyeceğini göstermektedir-, antitröst kanunları artık ekonomik politikanın ana araçları sayılamazlar.

İŞLER, TRÖSTLERİN İNSAFINA KALDI!

Dev şirketlerin gücünü kontrol altına almanın başka bir yolu, onların faaliyetini doğrudan doğruya tanzime gidilmesidir. Bu konuda, dev şirketlerden fiyat artışlarını önceden bildirmeleri ve fiyat artışını gerektiren nedenlerin açıklanması istenebilir. Fakat şirketler isterlerse fiyatlarını yine de arttırmakta serbest kalacaklardır (89. Kongrede Temsilci Celler ve Reuss'ün bu yolda bir kanun teklifi vardır). Ya da Hükümet, teferruatlı fiyat kontrollerine gidebilir. Bu teklifler, ortaya bir çok mesele çıkartmaktadır, ama bunların incelenmesi akademik plânda kalacaktır. Zira iş âleminin hoşuna gitmeye çalışan Hükümet için, tanzim düşüncesi kötüdür. Hükümet, gelecekte bir gün ücret-fiyat konusundaki klavuz görüşlerine uyulmayı zorunlu kılma durumunda kalabileceği ihtimalini kabulü dahi şiddetle reddetmiştir.

Büyük tröstlerle yeni bir ortaklık kurma süresinde, acı gerçek şudur ki, Hükümet, halkı, tröstlerin tahakkümünden koruyacak araçları seçme gücünün büyük kısmını yitirmiştir. Gerçekte Hükümet, büyük tröstlerin ortağı değil, tutsağı haline gelmiştir. Bu sebeple, görülebilir bir gelecekte, dev Amerikan tröstleri, içerde ve dışarda mevkilerini kuvvetlendirecekler ve kudretlerini büyük bir serbestî içinde istedikleri gibi kullanacaklardır. Bir Hükümet müdahalesi olmayınca, halkın ümit edebileceği tek şey, büyük tröstlerin merhametli davranmalarıdır.

Sosyalizm tartışmaları

Belirli bir ülkenin incelenmesinde metodlar ve teoriler

Muvaffak Şeref

Yazar, aşağıdaki incelemesinde, TİP Genel Başkanı Aybar'ın sosyalist teori konusundaki görüşlerini ele alıyor:

«... Özellikle liderlerin görevi, bütün teorik meselelerde gitgide daha çok aydınlanmak, bayatlamış dünya görüşlerine ilişkin geleneksel cümlelerin etkisinden gittikçe kendilerini kurtarmak ve sosyalizmin bir bilim olalıberi bir bilim olarak incelenmeyi gerektirdiğini hiçbir zaman unutmamaktır. Ondan sonra sıra, böylece edinilen görüşleri durmadan artan bir gayretle, gittikçe daha açık seçik olarak işçi kitlelerine yaymaya ve parti ve sendika örgütlerini gitgide artan bir güçle güçlendirmeye gelir...»

Türkiye üzerine bir inceleme denemesine girişmeden önce bu tür incelemelerde yararlanılması zorunlu metod ve teorileri kısaca açıklamayı tasarlarken, işe bilgi teorisinden koyulmak gerektiği aklımıza gelmemişti. Hele kendilerine «sosyalist» diyenlerin kitapları küçümseyen davranışları, karşısında kitapları savunmak zorunluğunda kalacağımızı hiç mi hiç düşünmemiştik. Sosyalizmi bir bilim olarak inceleyebilmek için her şeyden önce kitaplara eğilmekten başka çare olmadığı için. Yazımızın başına koyduğumuz metni, Engels'in 1850'de yazdığı «Almanya'da köylü savaşı» adlı kitabından aktardık. Aynı kitapta Engels:

«...İşçi hareketi ortaya çıkalıberi ilk defa olarak mücadele (...) şu üç doğrultuda yürütülüyor: teorik, politik ve ekonomik..»

diyerek, sosyalist hareketin birbirine bağlı üç alanını göstermişti. **«Ancak öncü bir teoriyle yönetilen bir parti, öncü rolünü oynayabilir»** de denilmişti. Sorumlular, bu kısa cümleyi olsun bellemiş olmalıydılar. Bu düşüncede idik. Oysa, sosyalizmin bilimsel metod ve teorisini yeni yeni kavramaya çalışanları bilgilerimizin objektifliğinden. Georges Lukacs'ın deyişiyle «mutlak bilgi» den ve kitaplardan şüpheye düşüren nutukları dinleyince anladık ki yanılmışız. Karşımızda, marksistler değil, pratik tutumlarında olduğu gibi, düşüncelerinde de **«bir durumdan bir duruma, bir andan bir ana»** değişen eksistansiyalistler varmış.

ESKİ MESELE

Teori meselemiz -hemen hemen bütün meselelerimiz gibi- Türk sosyalistlerinin eski meselelerindendir. Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak ikinci dünya savaşının nisbî söz özgürlüğü günlerine kadar türlü baskılarla teorik öğrenimimiz daha çok bireysel sınırları aşamadı. Savaşın buna oldukça elverişli günlerinde ise araya demagoglar karıştı. Görevleri öğretim olduğu halde. Burjuva teorileriyle eğitilmişler, savaşın sonlarına doğru sosyalist olmaya karar vermişlerdi. Ne var ki, sosyalist hareketi bilime dayanmayan burjuva politikacılığı sanmışlar, sosyalizmin bilimine dört elle sarılacakları yerde, kitaplıkları bırakıp koridor politikacılığına dalmışlardı. Meydan boştu. Bu yüzden, harekete daha çok duygusal etkenlerle katılan öğrencilerini, politik aksiyonun yanısıra bilime yöneltecekleri, bizzat verdikleri canlı örneklerle «bilimsiz de olabilir» kanısına sürüklediler. O günlerin gençlerini bilime ısındırma çabaları, böyleleri yüzünden, her seferinde boşa çıkıyordu. Örneğin, «Yurt ve Dünya» dergisinin Ocak 1944 sayısında yayımlanan «Geri cemiyetin ileri aydını» adlı yazımızda biz de, ileri aydın olmanın şartlarını açıklamaya çalışarak böylelerini ve gençleri uyarabileceğimizi sanmış, ama hiçbir etkide bulunamamıştık. O günlerin koşulları, sosyalizmde de, demagojiye daha elverişli olduğu için. Söz konusu yazımızda Cumhuriyet dönemi hakkında şunları yazıyorduk:

«Cumhuriyet devrine gelince; emperyalizme karşı millî kurtuluş mücadelesi başarıldıktan sonra, geçmişe ait politik ve ideolojik yapıları da kısa zamanda tasfiye gayretiyle girilen bu devir, ileri aydın namzetlerimize yeni yeni şartlar, imkânlar hazırlamış bulunuyor. Bazı bölgelerimize modern teknik girdi. İleri cemiyetlerle temasımız arttı. İmkân bulabilenlerimiz garp ülkelerine giderek uzun zaman oralarda yaşıyor, gözlerini açanlar garp cemiyetlerinin iç tezatlarını yakından görebiliyorlar. Cemiyetimiz içinde de bunların birer küçük örnekleriyle karşılaşmak, bazan bu münasebetlerin bizzat içinde yaşamak mümkün oluyor. Feodalizmin artıkları da, bazı bölgelerimizde henüz tasfiye edilmiş olmaktan çok uzakta bulunuyor. Yer yüzünde bütün olup bitenleri günü gününe takip edebiliyoruz. Nihayet, yirminci yüzyılın cemiyet düzenleri gözlerimizin önünde imtihandan geçtiler, geçiyorlar. Bütün bu şartlar, bu imkânlar bizleri de tarihin akışını bütün halinde, olduğu gibi kavramaya, ileri dünya görüşüne, ileri aydın olmaya götürebilir.»

diyor, bu düzeye varabilen bir aydının durumunu da şöylece anlatmaya çalışıyorduk:

«Günümüzün ileri aydını, ne yeryüzünde millî köklerinden koparak âdeta ayrı bir cemiyet haline gelmiş olan dünyaya hâkim zümrelerin adamı, bir kozmopolit, ne de zümre menfaatlerini içinde bulunduğu cemiyetin halkının ve diğer milletlerin istismarında bulan bir şövendir. İleri aydın halkın adamıdır. Ve, en ziyade, müşahhas davalarını, dertlerini anlayabileceği kendi milletine faydalı olmak şartlarına, imkânlarına, kudretine sahip olduğunu bilir. Bu güvenle memleket davalarına sarılan ileri aydın, kendisini geniş bir demagoji denizinin ortasında, çoğu zaman yapayalnız bulacaktır. Anlaşabileceği insanlar çok mahdut, buna karşılık aldatılma ihtimalleri çok bol olacaktır. Menfaatlerini müdafaa ettiği kitleler de, alışılmış müesseselerden, edinilmiş kıymet hükümlerinden, durmadan tekrarlanan kelimelerin teessürî (affectif) baskısından, demagoji perdelerinden sıyrılıp onu kolaylıkla tanıyamıyacaklar, ona kolayca inanmıyacaklardır. Fakat, ileri aydın, münevver geçinenlerde asla raslanmıyacak bir iç huzuruna kavuşmuştur. İleri bilgilerini cemiyetinin müşahhas şartlarıyla gerçekleyecek, tahkik edecek, «bilgi» denen şeyin olaylarla, dünya ile ilgisi bulunmayan bir fikir cambazlığı olmadığının yeni yeni delilleriyle karşılaşacaktır. Münevver geçinenler, hayallerinin, iddealarının olaylar tarafından durmadan yalanlandığını görerek kötümserlikten kötümserliğe, şaşkınlıktan şaşkınlığa uğrarlarken, o, hâdiselerde daima görüşlerinin, sözlerinin teyidini bulacaktır. Boş hayallere kapılmayacak, dünyayı ve cemiyetini ahlâk havârîliğiyle düzenlemeğe kalkışmayacak, fakat teorinin kitleleri sarınca ne yaman bir kuvvet haline geldiğini bildiği için, aksiyonda olduğu gibi aydınlatma yolunda da her kaynağa başvuracaktır.»

diyorduk. Ama, o günlerin gençlerini sözde - sosyalist hocalarının kulislerinden kurtarmak, metod ve teoriye ve Türkiye'nin somut meselelerine yanaştırmak bir türlü mümkün olmuyordu. 1950'lere doğru yeni simâlar belirdi. Yolun yarısını burjuva düşünce ve zevkleriyle aştıktan sonra, bir sıçrayışta sosyalizme atlayıvermişlerdi. Marx'ı, Engels'i, geliştiricileri kavramayı, sözgelimi Bergson'u, Hauriou'yu ya da Ali Fuat Başgil'i anlamaktan kolay sanıyorlar, değinilen her meseleyi bir çırpıda çözüveriyorlardı. 1950'de bir dergi yayımlamak söz konusu olunca, sosyalizmin bilimsel metod ve teorisi ve Türkiye'nin bilim ışığında çözümlenip çözülmesi gerekli meseleleri dışında, akıllarına ne gelirse yuvarlak sözlerle öne sürmekten geri kalmamışlardı. 1945-50 döneminin tecrübelerini de geçirdikten sonra, nutuk dergisi çıkarmanın bir mânâsı yoktu. Dergi çıkacaksa, okurları metod ve teoriye yaklaştıran ve, örneğin bugünkü YÖN gibi, yurt ve dünya meselelerini çeşitli yanlarıyle inceleyen bir muhteva ile çıkmalıydı. Oysa, böylesine yaklaşan yoktu. İşte bu münasebetle yazıp çoğaltarak birçok aydına yolladığımız bir yazıda, şimdiki gibi, teorik öğrenim meselesi üzerinde durmayı gerekli görmüş ve:

«Çoğumuz nihayet şu kanaate varmış görünüyoruz: bilgisizce yapılan işlerden hayır gelmez. Bu kadar basit ve açık görünen bir gerçeği kavrayabilmek için bugünlere kadar beklemiş olmamıza şaşmak veya yanmak neye yarar? Unutmamalıyız ki, insanların, cemiyet bilgilerini işin, aksiyonun emrinde kullanabilecek bir merhaleye vardıkları tarih dünyanın hiçbir yerinde yüzyıldan gerilere gitmiyor. «Biz de bu gerçeğin farkına bugün varmış değiliz; aynı şeyleri şu kadar yıl önce, şu şu yerlerde söylememiş veya yazmamış mı idik?» diyenler bulunabilir. Ama bir fikrin bir vesiyle ile edinilip yine bir vesiyle ile belirtilmiş olması başka, tam değeri verilerek benimsenmesi başka, hele hayata geçirilmesi, işe, aksiyona tatbiki yine başkadır. Bugün «Bilgisizce yapılan işlerden hayır gelmez» fikrinin bütün aydınlarca benimsendiği bir hayal değilse, sırf bu kadarıyle bile yeni bir merhaleye varmışız demektir. «Şimdi mi, daha önce mi?» gibi faydasız tartışmalara girişerek boşuna vakit kaybedeceğimiz yerde, biran önce fikrin tatbikine geçmeliyiz. «Bilgi» denen şeyin neleri içine aldığını bir kere gözden geçirip kendimizi yoklarsak, öyle sanıyorum ki, hepimiz bunun gelişigüzel yapılmış bir otokritik olmadığını farkedebiliriz»

dedikten sonra, bilgi edinmenin pratik yolları üzerinde uzun uzun şu açıklamaları yapmıştık:

1) İlim metodu ve ilmî bir cemiyet teorisi: Bu bilgileri ilkin kitaplardan alırız. Ama, bir iki kitaptan birkaç hülâsadan değil. Tamamı kütüphaneler meydana getiren ana eserlerden. Bunları bir defa okumakla iyice kavramış olmayız. Tekrar tekrar okumamız lâzım. Bunlara her yıl yeni yeni eserler katılmaktadır. Bu eserleri de boyuna takip etmemiz gerekir. Kitabı hiçbir zaman elden bırakamayız. Ama, yine de işimiz bitmiş olmaz. Çünkü, metodun, teorinin iyice kavranabilmesi, sindirilebilmesi için, gerçeklere, olaylara işe, dikkatle, itina ile, ustalıkla tatbiki şarttır. Kitaplardan bazı cümleleri metodun, teorinin doğruluğunu isbat için kullanılan bazı misalleri alıp, gelişigüzel, şuraya buraya şuna buna tatbike kalkıştık mı -en hafifi- gülünç oluruz.

2) Yukarda sözü edilen ilim metodu, cemiyet teorisi, birçok memleketlerde, birçok defalar, tarihe, dünya olaylarına ve o memleketlerde olup biten olaylara tatbik edilmiş, varılan sonuçlar kitaplara geçmiştir. Bunları da kitaplardan öğreniyoruz. Öğrenmek zorundayız. Çünkü teoriyi ancak bu sayede daha iyi kavrayabileceğimiz gibi, metodun doğru olarak tatbikini gösteren örnekleri de ilkin bu kaynaklarda bulabiliriz. Ama, bu kadarıyla yetinip bir başka memlekette, başka bir tarihte, başka şartlar altında meydana gelen olaylardan alınan sonuçları, arada bazı benzerlikler, uygunluklar vardır diye, gelip farklı şartlar içinde bulunan memleketimize el yordamıyle uyduramayız. Bir zaman uydu sanırız belki ama, günün birinde -yine en hafifi- hayal kırıklığına uğrarız.

3) Nihayet günümüze gelir, dünya ve memleket olaylarıyle karşı karşıya kalırız. Her gün yeni bir gelişme, bir durum, bir haber. Dünya olaylarını ana çizgileriyle öğrenmek için hadi yine doğru söylediklerini bildiğimiz yayımlara baş vuralım; bu olayların memleketimiz üzerindeki tesirleri hakkında kimden nereden bilgi alacağız? Memleketimiz başka bir dünyada tekbaşına yaşamıyor. Dünya olayları ile memleket olayları, dünya meseleleri ile memleket meseleleri türlü bağlarla birbirine bağlıdır. Bu bağları unutup, memleketimizi dünyadan zihnen tecrid ederek hükümler vermeye kalkıştık mı «Türkiye orta çağını yaşıyor» gibi sözlerle saçmalamağa başlarız. Türkiye, dünyanın diğer bütün memleketleri gibi, 1950 yılında yaşamaktadır. Ve artık hiçbir memleket dünya çapına ulaşan olayların, meselelerin dışında değildir. Ama, her memleketin bu en geniş, bu en büyük olayların, meselelerin içindeki yeri ayrı, farklıdır. O halde, memleketimizin dışında olup geçen olayların bize tesir derecelerini, bu olaylardaki payımızı bilmek zorundayız. Bu bilgileri ise sadece yabancı yayımları takip etmekle sağlayamayız. Doğrudan doğruya bizim tarafımızdan yapılacak araştırmalara, incelemelere de ihtiyaç var.

4) Son olarak, memleketimizin kendi bünyesinden doğan şart ve imkânlar gelir. İşin burasında artık kendi kendimize kalmışızdır. Memleketimizi tanımak, öğrenmek elbette ki bizlere düşer. Yukarki sahifelerde kısaca belirtilmeğe çalışılan bilgilerle işe koyulacağız; memleketimizin tarihini, bugününü ve yarın için gösterdiği imkânları, genişliğine derinliğine biz öğreneceğiz, birbirimize, halka biz öğreteceğiz.

Bilgi sahasında işimiz böylece tamamlanır. Metoddan teoriden başlayıp bize en yakın şartlara kadar hepsini iyice kavramadığımız takdirde -ne kadar kararlı, ne kadar gayretli, ne kadar cesaretli olursak olalım- hiçbir işimizden beklediğimiz sonuçları alamayız; kan ter içinde akıntıya kürek çeker dururuz.»

Yirmi dört sayfa tutan ve Türkiye'nin incelenip işlenmesi gereken konu ve meseleleri hakkında birçok örnekler veren aynı yazıda **«Öğrenmemiz lâzım gelen şeyler o kadar geniş ve çeşitli ki, iki üç kişinin çalışmasıyla olacak iş değil. Bize, dünya ve memleket şartlarını, olaylarını bütün sebep ve bağlariyle aksettirecek sentezler lâzım. Bu ölçüdeki sentezlere ancak bir çok aydının şuurlu bir işbölümü içinde, devamlı olarak, yan yana, başbaşa çalışmasıyle varılabilir. İş büyük. Henüz yapamadığımız iş de bu»** diyerek yayımlanması tasarlanan dergiyi böyle bir ortamın hazırlanması için vesiyle sayıyorduk. Çoğu cevap vermedi. Verenlerden birinin cevabı ise, «Bu otokritik değil, bal gibi kritik. Uyuzumuzu kaşımışsın» oldu.

EKSİSTANSİYALİST DÜŞÜNCELER

«Marx'ın doktrini, sınıf çelişkisinin teori ve pratiğini çözülmez bir bütün haline getirdi. Objektif bir durumu yalınlığına ortaya koyan bir teoriyi, olanı meşrulaştırmak amacıyle deforme eden, hareketteki geçici her yumuşamaya mümkün olan hızla intibak etmek istemeye kadar varan, «devrimci hayaller»i cüz'i ama «gerçekleşebilir» hedefler uğruna bir yana bırakan kişi marksist değildir.»

Dergi üzerine yazımız ve cevabından bu yana on beş yıldan fazla bir zaman geçti. Şimdi size, o cevabı verenin son haftalardaki bir söylevinden parçalar aktaracağım.

«Her şeyden önce sosyalizmin basit ve kolay bir iş olmadığını bilmemiz gerekir. Sosyalizmi kurmak için tarihî gerçeklerimizi iyi bilmek ve hata etmeden değerlendirmek zorundayız. Sosyalizmin, kitaplarda yazılanları masa başında birbirimize tekrarlamak ve Türkiye'nin gerçekleriyle ilgisi olmayan, sözde bilimsel konuşmalarla kurulamıyacağını, sosyalizmi kurmanın son derece zahmetli ve ciddi bir iş olduğunu bilmemiz şarttır. Sosyalist düşünce bili-

me dayandığına, araştırmalarda olsun, politikada olsun bilim metodu kullanıldığına göre, sosyalizmin temel kanunlarını, metodunu şüphesiz kitaplardan öğreneceğiz. Ama sosyalizmi kurmak için kitaplarda yazılı olanları aynen uygulamaya kalkmak hiç de yeterli değildir. Hatta sosyalist düşünceye tamamen yabancı ve her zaman zararlı sonuclar veren bir davranıştır. Çünkü her toplum genel çizgilerle bir tür ekonomik sosyal kategoriye dahil olmakla beraber -örneğin geri kalmış toplumlar kategorisine dahil olmak gibi- her toplum tarihinden gelen bir takım özelliklere sahiptir. Ve bu özellikler, tarihsel gelismede. çoğu zaman genel şartlardan çok daha etken olmaktadır. Her toplumun kendisine özgü tarihsel şartları ise başka başka olduğundan, sosyalizmin kuruluşunda bu etkenlerin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir ki, bu da sosyalizmde kitapçılığa, taklitçiliğe, doğmacılığa aslâ yer bırakmaz (...) Sosyalizmi kurmak için Türkiye'nin tarih şartlarını, ekonomik - sosyal gerçeklerini iyi bileceğiz. Sınıflar arasındaki kuvvet iliskilerini iç ve dış etkenleri iyi hesap ederek, emekçi halk yığınlarını bilinçlendirerek, örgütleyerek emekçilerin politik kuvvet dengesinde ağır basmalarını sağlayacağız. Demek ki, Türk sosyalizminin KİTABINI, (a) dan (z) ye kadar, her günkü mücadelemizle, bizler (...) yazacağız. Ve de yazmaktayız. Kitaplar bir bakıma fotoğraflara benzer. Fotoğraflar gibi kitaplar da, bir durumu bir anı tesbit ederler; nazariye olarak, hikâye olarak ister istemez gelişmenin canlı akışını durdururlar. Bundan dolayıdır ki, tabiat ve toplum kanunlarını daha yakından kavramak ve durmadan değişen ve gelişen dünyayı daha büyük bir sadakatle yansıtmak için daima yeni varsayımlar, faraziyeler ortaya atılır ve deneyler bunları doğruladıkça, yeni nazariyeler meydana gelir, yeni kitaplar yazılır. Bilim, bütün bu çabaların kitaplar halinde birbirini tamamlamasıyle meydana gelen bir sinema şeridine benzer. Varlığın, hayatın hareketi, maziden istikbale uzanan bu nazariyeler silsilesinde ancak yansımış ve kavranmış olur.»

Yukarki sözleri: 1) doğrular, 2) doğrusu söylenip de yapılmıyanlar, 3) doğrusu söylenip de yanlışı yapılanlar, 4) boşluğa fırlatılan oklar ve 5) yanlışlar diye beş bölüme ayırarak elden geçirmek yerinde olur. Yazımızın gelecek parçasında bunu yapacağız. Yanlışlarla ilgili bölüme mesnet olmak üzere şimdilik aşağıdaki metni vermekle yetiniyoruz:

«Modern maddecilik yani marksizm açısından, bilgilerimizin mutlak objektif gerçekliğe yaklaşıklık sınırları tarihsel olarak izâfîdir; ama, bu gerçekliğin kendisinin varlığı inkâr kabul etmez; buna yaklaştığımızın da inkâr kabul etmiyeceği gibi. Tablonun çevre çizgisi tarihsel olarak izâfîdir; ama, bu tablonun objektif olarak varolan bir modeli temsil ettiği inkâr kabul etmez. Maden kömürünün katranında alizarini ya da atomda elektronları keşfedinceye kadar, şu ya da bu anda, şu ya da bu koşullar içinde eşyanın tabiatı üzerindeki bilgimizde ilerlemekte olmamız olgusu tarihsel olarak izâfîdir; ama, aslâ izâfî olmayan, bu türden bütün keşiflerin «mutlak objektif bilgi»nin bir gelişimi olduğudur. Bir sözcükle, bütün ideolojiler tarihsel olarak izâfîdir; ama, bilimsel her ideolojiye (örneğin dinsel ideolojilerde olanın aksine) objektif bir gerçekliğin, mutlak bir tabiatın tekabül ettiği de mutlak bir olgudur. Mutlak gerçeklik ile izâfî gerçeklik arasındaki bu ayırıma belirsiz (vüzuhsuz) diyeceksiniz. Size cevabım şudur: bilimin -sözcüğün en kötü anlamıyle- bir dogma, ölü, donmuş, kemikleşmiş hale dönüşmesine engel olduğu için iyi ki «b e l i r s i z» d i r; a m a, fideizm, agnostisizm, filozofik idealizm, Hume ve Kant veletlerinin safsataları ile aramızda kesin ve silinmez bir sınır çizecek kadar açık seçiktir. Diyalektik maddecilik ile rölativizm arasındaki sınır işte budur.»

Kimi aydınlarla aramızdaki ideolojik sınır da buna yakın olsa gerek.

TİP, İşçi sınıfı ve CHP

Mustafa Demirci

1960'tan bu yana sosyalizm üzerine eskiye oranla rahat bir ortam içinde yazılır, çizilir, konferanslar verilir, siyasî gayrî siyasî örgütler kurulur. Mitingler, nutuklar, ilh... Vatanın kurtuluşunu sosyalizmde görenler bütün bu çalışmalara var güçlerile katılır veya karınca kaderince destek olur. Emekçilerimizin çoğunlukla bu çalışmaların dışında kalmış olmasına rağmen daha ilk genel seçimlerde 15 TİP milletvekili adayının parlamentoya girmesi sağlanmıştır. Bu sonucu büyük bir başarı olarak niteleyenler çıkabilir. Dış ve iç sömürücülüğün fakir halk yığınlarını böylesine kasıp kavurduğu bir ülkenin kurtuluşu açısından ele alındığında bu başarı o kadar büyük görülmüyor. Hele şimdilik yürürlükte olan seçim kanunu ile TİP'in bütün Türkiye'de aldığı oy tutarının AP'nin yalnız İstanbul'da aldığı oy tutarına bile erişemediği göz önünde tutulursa sonucun öğünülecek yanı daha da daralıyor.

Seçimlerden önceki örgütlenme çabaları içinde olsun, seçimler arifesinde olsun TİP başta AP olmak üzere diğer siyasî partilerin CIA ajanlarile birlikte tahrik ettikleri reaksiyoner unsurlar tarafından sistemli bir şekilde taciz edilmiştir. Bir yığın malî güçlüğe bu hunharca saldırılar da eklenince TİP'in demokratik mücadelesi ve gelişmesi daha güçleşmiştir. Bu ağır koşullar içinde yılgınlık işareti vermeden ve kendileri için en ufak bir çıkar beklemeden Türk proletaryası uğruna inatla direnen devrimcilerimizi muhabbetle selâmlıyoruz.

Bu nevi çatışmalardan ürküp sinenler, muhtelif mızıkçılık bahaneleri çıkarıp, Parti içi mücadeleyi ön plâna almışlar ve daha başlangıçta bu belâlı işlerden sıyrılmanın yollarını aramışlar ve bulmuşlardır. Onlara göre TİP'in siyasî irticaın gazabını çekmiyen, bir tutumu olmalı ve idareci kadroya polisin huylanmıyacağı iyi niyetli ve sola meyilli unsurlar hâkim olmalıydı. Bu çatışmalardan ismi kullanılarak siyasî partisi kurulan işçilerimizin çoğunluğu habersizdi tabiî. Nedense bir sosyalist partisi sadece sol eğilimli kimseleri için de toplıyan bir kulüp niteliği gösterdikçe başarı şansını daha başlangıçta yitireceği unutuluveriyor. Partinin yönetimi sonu sonuna üretimde bilfiil çalışan, işyerinde olsun mahallesinde olsun dürüstlüğü, fedakârlığı, yiğitliği ile ün salmış, işinin ehli, uyanık devrimci işçilerin gerçekten nasırlı ellerinde olmalı ve de bu eller ençok mağdur olan emekçi kitleleri yani milletimizin çoğunluğunu temsil etmelidir. TİP gerçekten bir işçi partisi olarak sosyal mücadeleler tarihimizdeki o şerefli yeri tutmakta kararlıysa bu yoldaki başarılarını ön plâna almak zorundadır.

Üretimden ayrılıp, yüksek maaşlı memur durumuna girmiş ve artık tekrar üretime dönmeyi aklının ucundan geçirmiyen, siyasî bir çatışmanın başarısızlığa uğraması halinde kaybedecek çok şeyi bulunan, iyi niyetli sendikacıların da bu fikirlerimizi destekliveceklerinden eminiz.

Pekiyi bu sahici işçilerin toplanıp siyasî örgütlerini kurmalarını mı bekliyecektik gibisine bir soruyla karşılaşabiliriz. Kat'iyyen. Profesyonel sendikacı ile avukatı, profesörü, doktoru gazetecisi ile ona siyasî örgütünün kurulmasında omuz vereceğiz tabiî. Sorumluluğu üzerine almasının önemini, iktidarı ele geçirmesinin zorunluluğunu örnekler vererek anlatacağız tabiî. Aydının bir sosyalist partisinde görev almasının ana nedeni budur zaten. Pratikte karşılaşacağımız güçlükler ve edineceğimiz tecrübeler işi daha da kolaylaştıracaktır. Ne maddî ne de şöhret bakımından hiçbir çıkar peşinde koşmadan bu yolda gösterilecek çabalar zaman zaman insanı ümitsizliğe düşürse bile sonu sonuna Parti'yi en sağlam temeline oturtmuş olacaktır.

Üretimin ağır şartlarından yıpranmış olan emekçi hiç bir profesör, bir profesyonel sendikacı, bir avukat ilh, kadar politikaya akıl erdirir de gerekli kıvraklığı gösterebilir mi hiç denilecektir. Bir emekçi partide bu kıvırtkanlık gayretleri çoğu zaman olumsuz ve zararlı sonuçlar vermektedir. Meselâ genel seçim nutuklarında TİP sözcüleri ısrarla muhalefeti parlamentoya kanalize edeceklerini ilân ettilerdi. Ne demektir bu. Türk emekçisinden gelen genel bir isteği mi formüle ediyorlardı bu kıvrak lâflar. Sanmıyoruz. Bu ancak mevcut statükonun devamından çıkarı olan hâkim sınıfların bir isteği olabilirdi. Bu ancak onlara karşı verilmiş bir teminat olabilirdi. Emekçilerimiz parlamentoda azınlıkta, parlamento dışında çoğunlukta olduğuna göre muhalefet parlamentoya kanalize edilmekte direnilirse hareket daha kuruluş halinde iğdiş ediliyor demektir.

Emekçi, başlangıçta işi biraz yadırgıyacak şüphesiz. Ama kısa bir zamanda lâfı uzatıp çıkmazlara sokmadan memleket dâvalarını somut bir şekilde ortaya döküp, en kısa yoldan hal çaresi bulmakta kendisini küçümseyenlere parmak ısırtacak bir istidat göstermiyeceği ne malûm. Yeryüzündeki emekçi partilerinin tarihi hiç bir itiraza yer vermiyecek şekilde bu hususu teyid etmiyor mu. Sonra siyasî örgütüne tamamen hâkim olan emekçi gerektiğinde idealist aydınlarına temsil yetkisi tanıyacaktır tabiî.

TİP'in bu yoldaki çalışmalarını aksettiren haberleri duymak bir tarafa sosyalist eğilimli aydınların yönetici, temsilci kadrodaki yerlerini genişletmeyi hedef tutan akım ağır basıyor sanki. YÖN de çıkan eleştirme yazılarının çoğu da bu nitelikte. Halbuki Sosyalist olmak her şeyden evvel işçi sınıfının yöneticiliği için mücadele demektir. 200-300 kişilik CIA tarafından örgütlendirilmiş çapulcu güruhu gelsin de bakalım, çoğunlukla dokuma işçilerinin, lâstik işçilerinin, yerin yüzlerce metre dibinde çalışan canı burnunda maden işçilerinin toplandığı TİP kongresini dağıtmaya yeltensin. Emdikleri sütün burunlarından geleceği, kaba kuvvetle yapılacak saldırıların çok daha kaba kuvvetle mukabele göreceği meydanda.

Sonra nüfusumuzun çoğunluğunu teşkil eden köy emekçisi ve fakir köylü ile en sağlam ilişkiyi kurup onun da örgütlenmesini sağlıyacak, hiç değilse ayni safta birleşmelerini başaracak işçi sınıfından daha tabiî öncü düşünülebilir mi. Kaldı ki menşe itibariyle olsun, hayat standardı bakımından olsun, konuşup anlaşabileceği dille meram anlatabilmek bakımından olsun aynı istismar mekanizmasının dişlileri arasında sömürülmelerinden doğan dayanışma ile olsun şehir ve köy emekçileri arasındaki bu birlik sosyolojik bir zaruret olarak ağırlığını daima koyacaktır.

TİP'in bu yolda henüz başarılı adımlar atmadan önümüzdeki seçimlerde başa güreşeceğini ilân etmesi taraftarlarının morallerini yükseltmek için söylenmiş bir lâf olarak düşünülse de tuhaf.

Şimdiye kadar sol eyilimli küçük burjuva aydınlarının tüzükteki .... maddeyi değiştirerek kendilerine parti yönetiminde daha hâkim bir yer hazırlama çabalarına karşı çıkılmakla olumlu davranılmıştır. Fakat sonu sonuna mebusluk ve senatörlük adaylığı için liste başlarında bir yer tutabilmek ümidi ile uslu uslu oturmaktan gayri marifetlerine tanık olmadığımız aynı tip aydınlar ön plâna geçmiş, gösterişten uzak, kariyeri önemsemeyen, burjuva partilerine has kulis faaliyeti göstermeyi toplumcu onurları ile bağdaştıramayan, partinin hangi kademesinde olursa olsun yılmadan didinen idealistler arka plânda kalmıştır.

DİĞER PARTİLER İLE İLİŞKİLER

AP. seçimler arefesinde nüfusumuzun büyük bir çoğunluğunu teşkil eden yoksul emekçi kitlelerinin oyunu kaybedeceği korkusu ile, kaba ağırlığını TİP'e yöneltmişti. TİP'in emekçi kitlelerle seçim arefesinde olsun rahat bir ilişki kurmasını sistemli bir şekilde önlemiştir. TİP'in daha ziyade vaktiyle CHP'ye giden oyların bir kısmını aldığı yaygın bir kanaat. Halbuki CHP, TİP'in, AP'nin alması muhtemel oyları dağıtacağına fazla bel bağlamıştı. Sonuç tam tersine çıktığında CHP'nin reaksiyoner unsurları TİP ile uğrasmaya başladılar. Zaten CHP ile AP'yi aynı torbaya koymakta kararlı TİP sözcüleri bu sefer misillemelerini daha da rahat yaptılar.

Seçim mücadeleleri dışında CHP meclis içinde olsun, Meclis dışında olsun daha etkili bir muhalefet yaptığından hiç değilse halk oyunda böyle bir kanı uyandığından AP bu sefer döndü hücumlarının mühim bir kısmını CHP'ye yöneltti. TİP'in adından daha az bahsedilir oldu.

Kısaca değindiğimiz bu ilişkilerden şöyle bir yargıya varabiliriz: TİP çalışmalarını şehir ve köy emekçilerine yöneltiği oranda AP'nin saldırılarına uğrayacak, CHP ile, aydınları kendi tarafına çekmek için polemiğe giriştiği oranda AP tarafından rahat bırakılacaktır. TİP güç de olsa emekten yana bir parti olduğundan çalışmalarının ağırlığını birinci yoldan yapmak zorundadır.

Sonra İstiklâl Savaşından bu yana CHP en olumlu bir gelişme içindedir. Seçim mücadelesi içinde TİP'in açıktan açığa anti Amerikan şiarlarla çıkabilmesinde CHP'deki bu gelişmeden de cesaret aldığı düşünülemez mi.. Seçimlerden çok daha evvel anti Amerikan mitinglere, yürüyüşlere CHP çevrelerinin önayak olduğunu hatırlamakta fayda vardır. CIA'nın tertiplediği, resmen değilse de fiilen TİP'i hedef tutan, arkadan da C.H.P.'ye yönelecek olan sözüm ona gençlik nümayişleri arifesinde CHP'nin olumlu tutumunu niye unuturuz. Yine genel seçimler arifesinde ayni tertiplere Cumhurreisi Cemal Gürsel'i paravana olarak kullanmağa yeltenenlerin karşısına dikilen bizzat İnönü değil mi idi.

CHP ortanın solu sloganını çıkarmakla TİP'e kaptırdığı oyların bir kısmını gerçekten ortada sallanan seçmenlerden geri almayı belki başaracaktır. Fakat CHP örgütlerinin şehir ve köy emekçilerinin yönetimine geçmesi söz konusu olmayıp ortanın solu, toprak reformu, sosyal adalet gibi şiarların lâfta kalması kaçınılmaz olduğuna göre TİP'in bu burjuva demokratik şiarlardan ötürü CHP'yi kendisine rakip görüp karşısına almaması gerekir. Ama TİP örgütlerini proletaryanın nasırlı ellerine tevdi etmekte gerekli çabayı göstermez veya beceriksizlik ederse TİP şiarlarının da söz de kalması kaçınılmazdır.

Kendilerini proletaryaya adamış idealist toplumcuların işin ciddiyetini ve tarihsel sorumluluğunu bir an olsun unutmadan, Parti içi, parti dışı engelleri aşıp, bilimin ve vatan gerçeklerinin ışığı altında Türk işçisinin siyasî örgütündeki yönetici yerini alması için ön ayak olmakta ve başarıya ulaşmakta daha fazla gecikmemesi gerekir.

Bu başarı aynı zamanda emperyalizme ve yerli iş-birlikçilerine karşı kurulması zorunlu olan millî cephenin nasırlı eller tarafından da sım sıkı tutulmasını sağlayacaktır.

Şehir ve köy emekçilerimizin şimdilik kitle halinde komprador - ağa ittifakına oy verdiği, bu ittifakın kamyonlarına binip bayraklarını taşıdığı, çoraplarını giydiği, dağıtılan boncukları kabullenmek dalgınlığını gösterdiği gerçeğini unutmıyalım

ŞEMDİNLİ RÖPORTAJI: 10

«BİZİM BURALAR SAHİPSİZDİR EFENDİM»

Yazı ve fotoğraf

Muzaffer Erdost

BİR
SEBZE VE MEYVE :
BEŞ LİRAYA KAPIŞILAN PRASA

Hasso Pivaze Nahot!...

Hasso hastalanmış. Komşular, «Geçmiş Olsun» a geliyorlarmış. Bir kadın da iki elma, iki ayva almış, ziyaretine gelmiş. Hasso'nun anası, elmayı, ayvayı görünce başlamış ağlamaya. «Hasso pivaze nahot» diyor ağlıyormuş, «Hasso soğan yemiyor teyzesi» diyormuş, «Soğan yemiyor, değil ki, elma yesin, ayva yesin..» Ve hıçkırıyormuş, «Hasso ölecek» dermiş kadın, «Çünkü soğan bile yemiyor...»

Ben de alışmıştım. «Pivaze bidemin» diyordum, yâni «Bana soğan ver.» «Pivaz bine», «Soğan getir...» Fakat çok evlerde soğan bulunmuyordu. Hattâ bir keresinde arattılar, köyde (Bezeli Köyü) bir baş soğan bulamadılar.

Tükendi, Tükendi, Tükendi...

Aralık'ın birinci günü yollar kapandı. Bir iki hafta sonra ne insan, ne başka bir yaratık bir köyden başka bir köye gidemez oldu. Yılbaşına doğru patates bitti. Limon almıştık biraz, limon bitti. Yumurta, et, süt, yoğurt zaten yok. Kar durmadan yağıyordu. Konserve bitti. Dükkânlarda şeker bitti, un bitti, gaz bitti, her çeşit yağ bitti. Peynir bitti, zeytin bitti, üzüm bitti, incir bitti, leblebi bitti.

14 Mart'tı. İşittik ki, çarşıya prasa ve havuç getirmiş postacılar. Beş liraymış kilosu. Hemen para verdik, eri koşturduk. Zeytinyağlı prasa, havucu da var, havuç salata, hattâ bir yerden yoğurt buldurursak havuç kızartma, ve işler iyi giderse prasadan bir cacık.

Doktor «Komutanım» diyor «Yemin etmiştim, bu akşam içmiyecektim...» «Gene ne oldu?» diyor komutan .«Baksanıza veterinere» diyor, «Tahrik ediyor.» Böyle şakalaşıyorduk ki, gönderdiğimiz er geri geldi. «Prasa kalmamış, tükenmiş» dedi. Heyecanla sorduk : «Havuç?». «Havuç zaten gelmemiş..»

Yol diyorduk, yol kapalı diyorduk. Yoksa biz de bütün Türkiye'dekiler gibi, prasa yerdik ; mandalinanın, portakalın yüzünü görürdük. Temmuz ortasında Şemdinli'ye geldim ki domates yok, biber yok, meyve yok, yok, yok...

Çantasından Ayva çıkardı!...

Rubaruk yolunda yeni yeni olaylarla karşılaşıyordum. Yürürken terliyor ve çok susuyordum. Hep «Su nerede?» diye soruyordum. Yanımdaki jandarmalardan biri, çantasından iki iri ayva çıkardı, verdi. Isırdım, dilim damağım ıslandı. «Şemdinli'den mi aldın?» diye sordum. «Yok» dedi, «Yolda, Nehri'de ağaçtan topladım...»

Sonra yolumuz derelere düştü. Ertesi sabah Zerin'e geldik. Bir tepsi siyah üzüm getirdiler. Yol boyunca elma, armut, nar, incir, üzüm yiyerek gittik. Bahçelerden domates, biber, soğan alıyorduk, ekmeğimize katık ediyorduk.

Nesturiler Meyveyi Severdi!...

135 yaşındaki ihtiyar «Nehri'nin iki tarafı bağdı» diyor, «Çok güzel üzüm yetiştirdi.» Her geçtiğimiz yerde sahipsiz kalmış üzüm bağları. Bakılmamış. Bakılan yerlerde üzümler gene iri, bakılmayan yerlerde küçülmüş, azalmış, bozulmuş. Seyit İslâm devam ediyor : «Nesturiler meyveyi, sebzeyi çok severdi. Ağaçlara bakardı...» Han Töre «Behram Bey sağken» diyor, «Haruna'da öyle kavun karpuz yetiştirirdi ki, Diyarbakır'da öyle irisi ancak olurdu...»

Hepsi bir hikâye olmuş artık. Altmış yıl, yetmiş yıl önceki kök bakımsızlıktan bozulmuş, gövde ihtiyarlamış, dalların gücü azalmış. Yeni sürgünler çıkmış, yeni ağaçlar bitmiş kendiliğinden, döl küçülmüş, rengi dönmüş, tadı başkalaşmış. Toprağı meyveye çeviren, vitamine, şekere, yağa çeviren, lezzete çeviren bu ağaçlar kendi kabuğune çekilmiş, küsmüş.

(Fakyan Köyü)

Nerede bu çocuğun annesi? Kış, hava soğuk, ayakları çıplak. Annesi dereye su getirmeye mi gitti, ormana odun getirmeye mi, yoksa koyunlara ot getirmeye mi? Bu çocuk da büyüyecek, fakat okuyamıyacak adam olamıyacak, doktor, mühendis hiç olamıyacak, onun da çocukları olacak ve aynı çileyi tekrar edecek.

Kilise Nerede?...

Eski köy yerlerine yaklaştığımız yerlerde iki şey dikkatimi çekiyordu : Badem ve sakız ağaçları. Bademler, ertesi yıl bile ya dallarının üzerinde duruyor, ya ağacın dibine dökülmüş, toprakta çürüyor. Ne çağlasını, ne olgununu dalından koparıp yiyen, merak edip bu nedir diyen çıkmamış.

Genç, yaşlı, sakız ağaçlarına rastlayınca çekinmeden kilisenin nerede olduğunu sorardım. Butum ağaçlarının biraz uzağında, biraz yakınında eski yeni bir kilise bulunurda. Sakız, yâni butum, yâni melengüç denilen bu ağaçları Gaziantep tarafı çok iyi biliyor. Antep fıstığının aşılandığı ağaçlar bunlar, ve şimdi Türkiye'nin döviz kaynaklarından biri.

Toprağı çok az olan bu bölgede dağlara doğru çıkmak ve yamaçlarda gelir kaynakları aramak zorundayız. İşte buna ilk bakışta cevap verecek sakız ağaçlarıdır. Bu dağlarda, yâni kayalıklarda Antep Fıstığı, yâni döviz yetiştireceğiz.

Sahipsiz Üzümler!...

Azgın su kıyılarından, derelerden yamaçlara doğru yükselen başka bir gelir konusu da ceviz. Ormanların içersine karışan, henüz sahibi olmayan binlerce ceviz ağacı var. Tadı ve lezzeti yüksek olan bu cevizlerin onda dokuzu ortalık malı. Yeni yeni dışarıya satılmaya başlanmış. O da kendi varlığına göre bir hiç. Çünkü cevizi bu bölgede önce ayılar yiyor, ayılardan artan cevizi de insanlar. İnsanlar kışa saklıyabilmek için cevizin olgunlaşmasını bekliyorlar. Ayıların ise böyle bir endişesi yok.

Yamaçlara doğru üzüm bağları yayılıyor. Bir iki yerde dipleri açılmış, budanmış, çit içine alınmış. İri taneli, sulu ve ince kabuklu olduğu için yola dayanmıyor. Özellikle Nehri'de, Betkâr'da, Şemdinli'de, Sürünüs'te, Hazne'de ve bunların çevrelerinde üzüm bağları kalıntılarına çok rastlanıyor. Derelerde sahipsiz asmalar, kimi hâlâ özünü yaşatıyor, yaz günü yolcuya taneli, cömert salkımlar sunuyor. Kiminin taneleri küçülmüş, bozulmuş.

Nar, İncir, Ayva!...

İlkbahar geldiği zaman derelerden dağlara doğru çiçek salgını başlıyor. Ağaçların yarısından çoğu çiçek döküyor. Bu çiçekler meyve dökecek : Elma, armut, ayva, vişne... Fakat yarım yüzyıldan fazla bir zaman içinde bozulmuş, yabanileşmiş, küçülmüş, tadları değişmiş. Tek tük halis ayva ağacı ve bütün derelere doğru sarkmış yabani ayvalar. İncir Nehri'den Giranaya kadar ; nar, Beşan civarından başlıyor Biskan'da ve Girana'da iri ve güzel nar ağaçlarına, hattâ nar bahçelerine ulaşıyor. Yeni yeni Şemdinli'de seftali yetiştiriliyor.

Tarlalara iniyorum. Vadilerin kıyılarında ince bir şerit gibi uzanan tarlalarda pirinç, darı, susam, buğday, biraz patates, biraz soğan, biraz lâhana, kavun, karpuz, salatalık ekili. Rubaruk tarafında temmuz'un ilk haftalarında, Şemdinli'de Ağustos'un ilk haftalarında domatesler kızarıyor. Patlıcanlar, biberler yetişiyor.

Herşey, birer örnek, nelerin yetşieceğine, ekilip, bakıldığı, yol yapıldığı, pazar kurulduğu zaman nelerin yetişeceğine birer örnek. Hayalimdeki sebze ve meyve bahçesi, şimdi deve dikeni ve sığır kuyrukları büyütüyor.

Bunu ve Binlerce Şeyi Bilmiyor.

Tarım Bakanlığının 27 Mayıs'tan sonra yayınladığı muhtırada şöyle deniyor : **«Tarımla meşgul sınıfın teknik bilgisi ve teşebbüs fikri ilkel hâldedir. İstihsal araçları noksan, ilkel işletme sermayesi yoktur ve yetiştireceği ürün için pazarı yoktur, pazar yerine götüreceği yolu yoktur. Tarım hizmetleriyle alâkadar teşkilât dağınık ve koordinasyondan yoksundur.»**

Şemdinli'nin hayalimizde gülen, neş'eli yüzü, bu paragrafın içinde hapsolunmuştur sanki. Sakız ağacına fıstık aşılanacağını bilmiyor. Teknik, bu aşının nasıl yapılacağını bilmektir. Teşebbüs, aşıyı yapmaktır. Biri bir bahçe domates, biber, patlıcan ekmiş. Halka ve tabura satacak. O yıl bir başkası da bir bahçe sebze ekmiş satmak için. İkisinden birinin sebzesi kalıyor, satılmıyor. Pazar yok çünkü. Götürse, pazar olan bir yere satsa, nasıl gidecek, yol yok.

Taşından, toprağından hayat fışkıran zengin iklim, ve yoksul, aç ülke...

İKİ
TÜTÜN :
«SULTAN HAMİD'İN TÜTÜNÜ ŞEMDİNLİ'DEN GİDERDİ»

Bu Tütünü Tarlada Yakarım, Kuvvet Olur!...

İhtiyarlar ihtiyarı Seyit İslâm «Ben bildim bileli, buralarda tütün ekilir» (1) diyor ve sözü tütünden açmışken bir hikâye anlatıyor :

«Bir gün Muhammed Sıddık beni çağırdı, dedi ki, «Git köylerdeki bütün tütünleri al, ambar et.» Gittim, dört batmanına her yılkinden yarım altın fazla, yâni üç altın vererek tütünleri topladım. Ambarladım. Tahran'ın tüccarı Tebriz'e geldi. Tebriz'deki tüccarları Rumiye'ye gönderdi. Rumiye'deki tüccarlar Nehri'ye geldi.

«Muhammed Sıddık'a geldiler. Tütünleri istediler. Muhammed Sıddık «Geçen yıl batmanı (sekiz kilosu) birbuçuk altın idi.» dedi, «Bu yıl iki mislini vereceksiniz : Üç altın. Her batman tütün için de ayrıca bir kille (üç kilo) şeker...»

«Pahalı» dedi tüccarlar, almayıp gittiler. Bizim tütün çok kıymetliydi. Tüccarlar yeniden adam gönderdiler. Mehmet Sıddık «Ben tütünü, milletten yarım altın fazlasına aldım. Siz almazsanız, tarlalarda yakarım, toprağa kuvvet olur. Kimseye minnetim yoktur. İşinize gelirse alın...»

«Baktılar çaresi yok. Muhammed Sıddık'ın dediği fiyat üzerinden tütünü aldılar...»

Ekmeği Bile Evimizde Yapmazdık!...

Hazne Karakolunun arkasında, eski yolun kıyısında bir binanın temelleri duruyor. Muhammed Sıddık burayı, gümrük binası olarak yaptırmış. Tütün buraya depo ediliyor ve İranlı tüccara buradan satılıyormuş. Muhammed Sıddık Duyun-u Umumiye'ye de 1700 altın yıllık vergi ödüyormuş. Aşağı yukarı 220 bin lira. Demek ki, Şemdinli o zaman tütün için verdiği vergi ile, her yıl devletin 220 bin liralık dış borcunu ödüyormuş.

Seyit İslâmın verdiği rakamlara göre, Muhammed Sıddık, tütünün kilosunu, çiftçiden bugünkü altın fiyatı ile 12 liraya almış, 40 - 45 liraya satmıştır. Ne kadar tütün yetiştirildiğini öğrenmemiz mümkün olmadı. Yalnız, Muhammed Sıddık tütün ekimini şart koşmuş. Bir karış olsun buğday, pirinç veya başka bir şey ekilmesine izin vermemiş...

Köylü bundan şikâyetçi değildir. Hattâ bâzıları şımartılmıştır: «Ekmeğimizi bile evde yapmazdık.» diyor Faris, «Amele için hazır ekmek gelirdi İran'dan. Deve yükü ile bu memelkete altın, gümüş gelirdi...»

Nevbu Adı İle Tanınmıştı!...

Yaşlılar, saray tütününün Şemdinli'den gittiğini söylerler. Hüseyin Saraçoğlu, Doğu Anadolu kitabında Şemdinli'den göz ederken şöyle der: Buralarda ve bahusus Herki bölgesinde en alâ neviden biraz tütün yetişir. Vaktiyle buradan Sultan Hamid'e hususî olarak tütün gidermiş...»

«Doğu Çevresi Tütünleri» adlı broşürde ise, Şemdinli tütünlerinin, Doğu tütünlri içersinde gerek içim, gerek koku itibariyle en yüksek özellikte olduğu yazılıdır: «Burada evvelce ehemiyetli bir ziraati mevcut olup şöhreti şarka ve cenuba yayılmıştır. İran'da «Nevbu» adı ile tanınmış ve çok rağbet kazanmıs tütündür.»

Virginia Tütünlerine Benzeyen Bir Tütün!...

Eksperler raporlarına Şemdinli tütünü için ayrıca şunları eklemişlerdir: «İçimlerindeki tokluğa mukabil, renklerinin açıklığı ve parlaklığı, bâzılarının mat sarılığı ve nesiçlerinin inceliği, Virginia tütünlerine benzeyen koku vasıflarıyla, Doğu tütünleri içersinde mümtaz bir mevki yaratacak kudrettedir...»

Un, Al... Şeker, Al!...

«Tütüncülük mü? Eskidendi» diyor yaşlı biri, «Köylü buğday, pirinç darı nedir bilmezdi. Erkeği, kadını, çocuğu gece gündüz tütün eker, tütün sökerdi. Sonbahar oldu mu kapıya gelirlerdi (Nehri şeyhlerinin adamları veya İranlı tüccar). Sorarlardı «Senin neye ihtiyacın var?» diye. «Una...» «Al un.» «Başka neye ihtiyacın var?» «Şekere...» «Al şeker», «Al çay», «Al gaz», «Al basma», tütünleri alır giderlerdi...»

Şimdi ise durum değişmiş. Bir başkası bir başka yerde anlatmaya devam ediyor: «Eskiden adam vardı ki bin kilo tütün verirdi. Şimdi o kadar bir menfaat görmüyoruz. Biz de o kadar üzerine düşmüyoruz...»

Dört yıl önce tekel tütünü altı yedi liraya alıyormuş. İki - üç ton arasında imiş tekele getirilen tütün Üç yıldır 20 - 22 liraya alıyor. 1963 de 7.500 kilo tütün aldı. 84 bin lira para ödedi tekel. Şöyle böyle nüfus başına 13 - 15 lira düşüyor. Fakat bu miktar yetiştirdiği ve sattığı tütünün hepsi değildir

Kaçakçılık Suç, Ya Aç Kalmak?

«Hükûmet tütüne iyi para veriyor, biz artık İran'a, Irak'a tütünümüzü satmıyoruz.» diyenler varsa da bu sözler doğru değil. Fiyatlar yükseldikten sonra kaçakçılık azalmış o kadar. Sınırdan geçerken yakalanan kaçakçıların yanlarında daima bir kaç çuval da tütün vardı. Yolda konuşarak geldiğim birine soruyorum, «Şimdi İranlı tüccar gelse, tütününü satar mısın?» diyorum. «Ben satmam» diyor, «Ama sıkışık olan satar. Paraya sıkışık olan. Kışlık ununu, şekerini alacak parası olmayan satar. Bizim Hükümetten Allah razı olsun beyim. İyi para veriyor tütüne. Beyaz oldu mu 22 lira veriyor.»

Bir başkası devam ediyor: «Eskiden tarlada iken satardık tüccara. Tütün çürüse bile biz alacağımızı alırdık. Tütünü geç alıyor Hükümet. İyi para veriyor, fakat zamanında alsın...»

Mesele burada düğümleniyor. Köylü tütünü kesmiş, damaltına asmış ve sonbahar gelmiştir, kış yaklaşmıştır. Evine kışlık ununu alacak şeker alacak, çay alacak, gaz alacak, kızının sırtı açılmış, pazen, basma bir şey alacak. Kendisi, çocukları aç kalmasın diye, bunları ne yapıp yapıp alacak. İranlı tüccar kapıya gelmiş, para elinde uzatıyor Kar'ın sesi arka dağdan geliyor Köylü hesap ediyor, parmağı ile ayları saymaya başlıyor: Aralık, Ocak, Şubat Mart, Nisan, Mayıs, Haziran... Daha Hükümetin bu tütünü almasına sekiz ay var. Birkaç gün sonra yollar kapanacak. Yollar kapandıktan sonra avuçları sarı altın dolsa, bir çuval un bulamıyacak. Sekiz ay bekledikten sonra tütününü satınca kazancı ne olacak? Bir de bunu hesap ediyor köylü. Hiçbir kazancı olmıyacak Veriyor İranlı tüccara.

Bu insana Hükümet kurumları suçlu diyor. Ben de suçlu diyorum. Fakat bir yerim var ki, hassas bir yerim, bana içimden içimden sesleniyor, «mecbur» diyor, «başka nasıl yapsın» diyor, «ölsün mü çoluk çocuk açlıktan.» diyor

Mavi Küf. Mavi Belâ!...

Şemdinli'ye sonbahara doğru gelmiştim. Konuşulan iki şey vardı: Biri Molla Mustafa Berzani, öbürü tütün. Bu yıl tütün iyi değildi (1963). Evliyanlı «İlkbaharda, tütün daha fide iken, toprağın içinde ince, beyaz kurt türedi» diyor, «köklerini yedi, tütünler aşağıdan soldu, büküldüler...» Şapatan'da «Tütünlerimiz paslandı» diyorlar. Hazne'de «Kırmızı kırmızı lekelendi, yüz kilo tütünden ancak üç kilo sarı tütün çıkıyor.» Gare'de «Ömrümüzde görmedik bu gördüğümüz hastalığı» diyorlar. «Yalnız tütünde değil, herşeyde oldu bu hastalık. Patateslerimiz de aynı biçim döküldü. olmadı...»

Telli Sever, **«Bizim buralar sahipsizdir efendim.»** diyor. Tütününe hastalık gelmiş, ekmeği, gazı, tuzu küflenmiye başlamış. Bir çare bilen var mı diye oradan oraya koşmuş derdine ilâç verecek birini bulamamış, **«Bizim buralar sahipsizdir efendim.»** divor

Masum Mavi Küf, Anlamamış Teknisyenin Dilini!..

Kaymakamlık Hâkkari'ye yazmış. İlkbaharda bir teknisyen gelmiş, cip ile gelmiş. Şemdinli demek cipten inip katıra binmek, katırdan inip yaya yürümek demek. Geceleri köylerde yatmak, gündüzleri yola benzer yollarda gitmek demek. Teknisyen cipin geçtiği yerlerde, yolun kıyısında bir iki tütün tarlasına uğramış ve demiş ki «Mavi Küf yok!...»

Fakat Mavi Küf bir mantar. Mavi Küf, teknisyenin «Mavi Küf yok» dediğini ya işitmemiş, ya işitmiş de anlıyamamış. Yeniden yazılar yazılmaya çizilmeye başlanmış. Tütünlerin toplanmasına yakın -yâni iş işten geçtikten sonra— Diyarbakır'dan iki kişilik bir ekip gelmiş. Bakmışlar. demişler ki, «Bu Mavi Küf...»

«Bakmışlar», «Demişler» diyorum, çünkü ben gözlerimle görmedim, o zaman Şemdinli'ye gelmemiştim daha. Geldim ki kimseler kalmamış. Ama köylerde hikâyesi var. Irak sınırında, Biskan köyünde hem Molla Mustafaya atılan bombaların sesini izliyoruz. hem Şerif Uludağ anlatıyor: «Nerede beyim?» diyor, «Biz ne kimseyi gördük, ne ilâcı. Eve ilâç yok ki. tütüne olsun.» Şemdinli'ye daha yakın, İran sınırında Şikeftan köyünde Fatma «Vallahi bakmıyorlar» diyor. «Bizim gibi fukaraya bakmıyorlar.» Sonra tütünleri ilâçlamaya gelenlerin arkasından söyleniyor: «Buraya geliyor ama tarlaya götüremiyoruz, yalnız kalıyoruz. Bizim aletimiz, bir şeyimiz yok, bilgimiz yok ki, alıp da ilâçlıyalım. Beş tarla tütün ekmiştik. (Yâni bütün Şikeftan Köyü). hiç bir şey kalmadı.»

Hayâller ve Gerçekler!...

Ankara'dan uzaklaştıkça ülkü ile gerçek arasında büyük uçurumlar olduğunu gördüm. Örneğin Tarım Bakanlığı «Doğu Bölgesinde Tütün» diye bir broşür yayınlamış. Şemdinli'de tütün ekilip ekilmediğini bilmiyor herhalde. Bu elbette pek önemli değil. Fakat bu çiftçiye tohumu nereden alacağını, nasıl fideliyeceğini, kıracağını, kurutacağını öğütlüyor ki, bu nokta üzerinde azıcık durmak gerekir. Sanıyoruz ki, Türkiye kenti ve köyü ile, ileri, teknik bir çağ yaşıyor. Köyün tek zengini bir misafir odası yaptırmış, iki pencere çerçevesi takacak odasına; para bulsa, yaptıracak adam bulamıyor. Tarım Bakanlığı bu çiftçiye, fidelikleri camekân içinde yapmasını öğütlüyor. Nasıl yaptırırsın, yapmazsa nasıl önlersin?

Geçtik bu öğütlerden. Ilkbaharda bir büyük tomar basılı kâğıt geldi. Şemdinli Tarım Memurluğuna. Hâkkari'den gönderiliyordu. Aman ne talimatlar, ve ne emirler. Heyetler kurulacak, üç dört köy bir yerde fidelik kuracak, fidelikler emirle ekilecek, fideler belge ile sökülüp alınacak v.s

Elbette bunlar iyi niyetlerle düşünülmüş, hazırlanmış ve emredilmiş. Yâni ülkücüler oturmuşlar bir masanın çevresine, yürekten diyorlar ki, biz Mavi Küf'ü bu ülkede yaşatmıyacağız. Fakat gerçekler biraz değişik. Odanın içersinde masa yeri, koltuk yeri değiştirmeye benzemiyor. Heyetler şu tarihte kurulacak dendikten on gün sonra geldi yazılar. Çünkü arkadaşlar, yol kapalıydı. Her hafta posta gelemiyordu. Köylülerden heyetler kuracağız değil mi, fidelik yerlerini tespit edeceğiz değil mi? Yolların çoğu kapalı, nasıl köye haber göndereceksin, nasıl adam getirteceksin. Buranın coğrafyası ayrıdır. Vadide çiçekler açar da, geçitler kardan yol vermez. Yâni yollar kapalı ama, köylerde fidelk yapmanın zamanı. Biz yollar açılır açılmaz köylere doğru gittik ki, ohhoooo değil fidelikleri ekmek, vatandaş tütününü fidelemiş bile. Ekmemiş olsaydı, ne yapmamız gerekecekti: Üç dört köyü birleştirip, bir fidelik yeri tespit edecektik. Çiftçi belge karşılığında buradan fide alıp götürecekti!...

Öyle köyler vardır ki, üç beş yılda bir tahsildar ya uğrayabilir, ya uğrayamaz. Bu köylüye nasıl yaptırırsın bunu, bir; ikincisi yapmazsa hangi teşkilâtınla kontrol edebilir ve önleyebilirsin

Tarım Memurunun Vekilinin Vekili!...

Şemdinli'nin kadrosunda bir Ziraat Memuru vardır. Fakat kendisi yoktur. Bir yıl içinde ben böyle bir nesne görmedim. Hangi kadro ile hangi teknik eleman ile bu emirler yürütülecek ve uygulanacaktı? Hayvan sağlık memuru, tarım memuruna vekâlet ediyordu. Hayvan sağlık memuru ne anlar mavi küften? Bakarsınız hayvan sağlık memuru da yok, özel idare memuru tarım memurluğuna vekâlet ediyor. Tarım memurunun vekilinin vekili olur. Yâni en küçük teknik bir işi yapabilecek, en küçük teknik eleman yoktur. Ama tomar tomar kâğıt gelir. Evcilik oynar gibi, koca adamlar, bir şeylerle oynarlar. Bu çürüyen tütünlerin, toprağa akan emeğin bir tek sorumlusunu ararsanız, bulamazsınız. Çünkü kâğıtlar hiç aksamadan, yazılmış, çizilmiş, postalanmıştır. İş bitmiştir, sorumluluk bitmiştir çünkü...

(1) TÜTÜN, Kristof Kolomb'un Amerika'yı keşfinden sonra, Avrupa'ya yayılıyor. Amerika'dan Avrupa'ya yayılan tütünü, 16. yüz yılın ikinci yarısında İngiliz ve Venedik gemicileri, Akdeniz yolu ile İstanbul'a kadar getiriyorlar. 17. yüzyılda içilmesi çeşitli ülkelerde yasak edilmiş ve özellikle yurdumuzda, Dördüncü Murad zamanında tütün içenler ölüm ile cezalandırılmışlardır. (1633). Bütün bunlara rağmen, tütün içmeyi Sultan Murad da önliyememiş, hattâ İran'a yaptığı büyük seferde askerleri tütünü İran'a götürmüştür. Yazarlar tütünün çeşitli yollardan Asya'ya gittiğini söylüyor. Batıdan Türkler, Kuzey'den Ruslar tütünün Asya içlerine ulaşmasında aracı olmuşlardır. Gemiciler de Hindistan'a ve Japonya'ya götürmüşlerdir.

Comes, Doğu tütün tiplerinin, Avrupa'ya getirilmiş tütün tiplerinden başka bir tip olduğunu ve Amerika'dan doğrudan doğruya Asya'ya getirilerek, Asya'da mahallileştirildiğini yazar.

Türkiye'ye tütün Avrupa'dan Ege, Marmara, Rumeli ve Karadeniz ticaret iskelelerine gelerek, bu iskelelerin çevresinde yayılıp ekilmeye başlanmıştır. Doğu Bölgesi tütünleri ile, bu giriş kapıları arasında boşluklar vardır, bu bir. İkincisi Doğu çevresi tütünlerinin tipleri başkadır, üçüncüsü bu tütünlerin bakımları ve yetiştirilmeleri ayrıdır.

Tütün Keyfi'nin yazarı Egos Cortie'ye göre, Dördüncü Murad'ın İran Seferi ile, İran'a tütün gitmiştir. Bu iddiaya göre, Şemdinli'ye de tütünün Avrupa yolundan gelmiş olması gerekmektedir.

Doğu çevresi tütünleri adlı broşürü hazırlıyanlar ise, tütünün menşeinin Asya olması ihtimali üzerinde duruyor ve Amerika'ya da Asya'dan gitmiş olacağını söylüyor. Şayet bu iddia doğru ise Şemdinli'ye tütün Asya'dan gelmiştir.

Uçüncü ihtimal de şudur: Şemdinli'de Nesturi temel kilisesini, zamanla Avrupa'lı, Amerikalı misyonerler ziyaret etmişlerdir. Doğu çevresine ve Şemdinli'ye bu misyonerler tarafından ve kilise yolu ile tütünün getirilmiş olması mümkündür.

Tütün ve nazarlık.. (Sürürnüs Köyü)

GELECEK HAFTA

DAĞ BAŞINDA BİR TEKNİK İHTİLÂLCİ: TEKERLEK YAPAN ADAM

1. **Koyun: Bizde adam kesilir, lâkin koyun kesilmez**
2. **Orman: Dağlarımızın çocuklarını kestirmiyeceğiz**
3. **İlkel ve uygar birimlerin çatışması**

KİTAPLAR

samih emre

DON HİKAYELERİ

Geçen haftalar içinde Papirüs Dergisinin çağrısıyla dört hikâyeci, iki ozan, bir eleştirmeci, «Bugünkü hikâyeciliğimizde bir kriz, bir duraklama var mıdır?» konulu açık oturumda bir araya geldiler. Bir araya geldiler diyorum; birleştiler kelimesinin düşünce ve yargı ortaklığını da ifade edeceğini düşünerek kullanmaktan kaçındığım için. Her konuşmada olduğu gibi, konunun ilk sınırlarını belirleme aşamasında bile görüş ayrılıkları çıktı. «Bugünkü» kelimesine bir başlangıç bulmakta kolayca birleşildiyse de, «kriz» ve «duraklama» kavramlarının anlamında tartışmalar doğdu. Bir görüşe göre hikâye az yazılabilir, basımı ve satışı düşebilir, ilgi ve okunuşu daralabilirdi ama bütün bunlar bir edebiyat türünün kısırlığını, duraklamasını değil, halk katında bir eksikliğin bir yetişememenin işaretini belli ederdi. Bazılarına göre bir edebiyat olayı olarak hikâyenin düne göre az yazılması da, basılmaması, okunmaması, aranmaması da pekalâ bir hastalığın, bir bunalımın şaşmaz belgesi idi ve sebepleri aranmalıydı.

Daha başlangıçta çıkan bu görüş ayrılığından sonra konu enine boyuna konuşuldu. Aynen banda alınarak yayıma hazırlanacağı için şimdi yapılacak her özet yanlış ve eksik olacaktır. Yalnız herkesin birleştiği ve acıyla gözleyerek çaresiz kaldığı bir durum var ki, bu yazıya giriş olarak kullanılması, tanıtacağımız kitabın ilgi sınırları için gereklidir: Kısa sonuç şu ki edebiyat, okuyucusunu her gün biraz daha kaybetmektedir.

Gerçekten son yıllarda gazetelerin hep politikayla dolması, halkın günlük olayların heyecanı içinde avunup doyması; tiyatro, sinema, radyonun öne geçip zahmetli okuyuşlar yerine zevkli seyir ve dinleyişler sunması; ülkemizde hikâyenin gençlik hevesi sayılıp daima başka çalışmalara başlangıç sayılması; dil özleşmesindeki aşırı tutumların orta okuyucuyu küstürmesi; yeni hikâyenin daha çok soyut ve karanlık bilinçaltı temalarını işlemesi; anlatım tekniğindeki arayışların ilk adımda okuyucuya zor gelen kapalılığı; yayınevlerinin kolay, sürümlü, aranan, ucuz çeviri eserler basma yoluna sapmaları.. gibi nedenlerle bir edebiyat olayı olarak hikâyenin eski ilgi ve sevgi alanını kaybettiği belli bir sonuç. Ancak hikâyeye göre biraz daha şanslı olan roman bile, okuyucusunu elden kaçırmak ve onu radyoya, sinemaya, tiyatroya, stadyuma ve politika heyecanlarına kaptırmak bakımından umutlu bir durumda değil. Şiir, büsbütün yalnız. Yalnız bizde değil, batı dünyasının sanayi mamulleriyle dolu zengin piyasasında da bu böyle. Edebiyat, kaybetmektedir. Gerçi, bu yeni durumun yaratacağı bir sanat atılımının doğması, edebiyatın da yeni hayatın gereklerine uygun bir zenginlikte yeniden eski değerini kazanması tabiîdir; çünkü sanat alanında da ihtiyaçlar, yeni buluşlar yaratır. Ama o vakte kadar hiç olmazsa yurdumuzdaki gerçek durumun doğru tespitinde faydalar vardır.

Bize göre «konu»dan ve «kişi»den kaçan modern hikâye anlayışının aksine hikâye daima yeni yaşamalar, hayat dramlarına yeni bakışlar arar. Hızlı ve dolu, çeşitli ve yoğun bir toplum gözlemi, her dönemde bu türün öncülerini yetiştirmiş; durmadan değişen bir yorum gerçeğiyle harcanmış sayılan konular yenileşip tazelenmiştir. Hikâye, belki de en klâsik tür olarak, teknik ve anlatım değişikliklerinden fazla hoşlanmaz. Hikâyede gereksiz yenilikler arama dileğiyle onun ana yapısını bir yana atmak; okuyucu ortaklığından kaçarak hikâyeyi şiirsel yalnızlıkların düzyazı anlatımı haline getirmek, belki de kısır yaşamalarımızın, konusuzluğumuzun, insansızlığımızın zorunlu bir kaçamağıdır.

«Don Hikâyeleri»ni, Mihail Şolohov'un ilk eserini, okurken bunları düşünmeden edemedim. Şolohov, sonradan romanlarında kullanacağı bütün çevreyi, ihtilâl ve karşı ihtilâl sırasında Don bölgesinde olup bittiğini gördüğü ve duyduğu bütün olayları, dramlarını yazmak istediği bütün kişileri önce burada kullanmış. Don Hikâyeleri (Çeviren Mete Ergin, Nobel Yayınları: 7, İstanbul 1966, 351 sayfa, 10 lira) yürek parçalayan savaş kaderlerinin, bir toprağın üstünde yaşayan insanların, tarihin bile ender saydığı büyük raslantılar için de karşı karşıya geldikleri isyanlar döneminde döğüş hayatlarının çeşitli görünüşlerini veriyor. Her hikâyeyi okuduktan sonra durup derin ve rahat bir soluk alma ihtiyacını duyuyor insan. Babalarla oğulların, kardeşlerle dostların, komşularla akrabaların, o güne kadar bilinmez nasıl bir uyuşma içinde yanyana yaşamış binlerce yakın insanın birdenbire aralarına giren savaş, ihtilâl, isyan cepheleri içinde anlaşılmaz bölünüşleri ve karşılıklı kırımları. Bu büyük bir olaydır ve onu konu yapan eseri de büyütür. Bu kalabalık tragedyada Şolohov, her olayın en çok hikâye olan anını yakalamak ve onu sade büyüklüğü içinde yalınlıkla anlatmakta usta. 1924 — 1926 yılları arasında yazdığı bu hikâyelerin bazılarında yeni rejimin bütünlüğüyle yerleşmemiş sarsıntıları, sonradan Uyandırılmış Toprak'la Don Kıyısında Hasat'da anlatacağı karşı kıpırdanışları gerçeklikle yer alıyor. Sonunda yazar bu büyük problemin hikâye sınırları içinde her yanıyla anlatılamadığını gördüğü için «Durgun Don»a, herşeyi geçmişindeki sebepleriyle açıklayan büyük panoramaya dönecek. Dört ciltlik «Ve Durgun Akardı Don» (Ağaoğlu Yayınevi), Gregor'un dramında bütün Don kazaklarının zamanla birlikte değişerek yürüyen, tarihe coğrafyaya, ekonomik imtiyazlara ve duygusal yapıya bağlı hayatlarını verecek. Ama Don Hikâyelerinin yer yer acemiliklerle yaralı ama özgün ve yoğun havası, Şolohov'un sade büyüklüğünü romanlarından belki de daha iyi belirtebilir.

Nikolka'nın, Gregor'la Dunyaşka'nın, Şibalok'un, Bodyagin'in, Feodor'un, Mikişar'ın, küçük Mişka'nın, Ignat'ın... kimi inancıyla, kimi eylemiyle, kimi ölümüyle büyük ve insanî hayatlarının bir anlık görünüşüyle böyle çıplak bir sadelikle tanıtılışı, ancak güçlü yazarların, anlattığına ve kendisine inanan yazarların tutturabileceği bir yöntem.

Nobel'i kazanmasının hatırına şimdi bütün eserlerinin dilimize çevrilme fırsatı bulunan Şolohov, «Don Hikâyeleri»nde dünyanın en eski ve bilinen hikâye yazma usulünü kullanıyor. Bir insanı ya da bir olayı anlatıyor sadece. Ta mağara devrinden bugüne, insanlığın bir türlü usanıp bıkmadığı edebiyat türü bu işte. Bir yılda sekiz on formalık ancak birkaç hikâye kitabı görünen yayım ölçüsünde, romanlarının yarattığı ilgiyle yabancı bir yazardan bir tam cilt; başka da böyle bir hikâye kitabı çıktığını hatırlamıyorum. Don Hikâyeleri, okunmaması kayıp olan kitaplardan; hem de zaman zaman yeniden ve tekrar okunma ihtiyacını duyurarak.

TUZAK

— Ilhami Soysal'a —

Kör bir at değiliz biz
Yolu yol görürüz, çukuru çukur.

Tuzak on bin yaşında bir alçaklıktır
Serpiştirilen kolayca
Kirdir, kocamıştır, ahmaktır.
Ve leştir, toprak çürür kokusunda
En çirkin eller kurar parayla para için
Ve indirmek için uçan kuşu toprağa.

Sen bütün bir halkı düşürebilir misin tuzağa
Halk dediğim koskoca bir buluttur, sarkar dağlara ovalara
Dinler mi çukurunu senin
Dinler mi tuzağını senin.

Gülü kara böcekten ayıklar da kor güne
Kır dallarında eser
Yolun üstünde, en önde bir bayrak gibi açar vurulanı.

Mehmet Karabulut

Gerçek Halk Tiyatrosunun İlk aşamasına doğru :

TİYATRO T.Ö.S:

Ayperi Akalan

«Bütün bir yıl Anadolu'da gezip dolaşacak, bütünüyle gezgin, kaliteli bir tiyatro örneğinin şimdiye kadar verilmediği, hele bunu bir sendikanın hiç düşünmediği» çorak ortamda ilk defa Türkiye Öğretmenler Sendikası (TOS) değerli oyun yazarı ve yönetici Sermet Çağan'la anlaşarak Tiyatro TOS'ü kurmuş bulunuyor. «Tiyatronun malî yönetim ve denetimi TOS'ün elinde olacak, tiyatronun giderleri gişe gelirlerinden karşılanacaktır. Genel hesaplaşma yıl sonunda yapılacak. Bütün giderler düşüldükten sonra kalan para yüzde 60 TOS, yüzde 40 Sermet Çağan olmak üzere bölüşülecek. TOS ilerde bu parayı kültür hizmetlerine yatıracak. Sermet Çağan ise aldığı payın yüzde 75'ini sanatçılara prim olarak dağıtacaktır». Görüldüğü gibi Sendikanın yararı ile üyelerinin ve halkın yararını en iyi oranda bir arada yürütmeyi sağlıyacak bir kuruluştur bu..

Sermet Çağan'la TOS adına Genel Başkan Fakir Baykurt, en küçük ayrıntılarına kadar inen anlaşmayı 14.VII.1966 da imzalanmışlar ve Tiyatro TOS hazırlık çalışmalarına başlamıştır.

Amaçlarını açık seçik şöylece ortaya koyuyorlar: «Tiyatro özlemi içinde bulunan kent ve kasabalarda amatör tiyatrolar kurulmakta, birkaç ülkücü kişinin gayret ve desteğiyle yürütülmeye çalışılmaktadır. Ama bu türden bir çabanın, tiyatro araçları, tiyatro eğitimi ve bilinçli bir seyirci kitlesinden yoksun olarak ne derece başarı sağlıyacağı ve amaca ulaşacağı tartışma götürür bir konudur.

Halktan gelen bir Türk Tiyatrosu için: önce tiyatroyu halka götürmek ve tanıtmak zorunluluğuna inananlar, bunu gerçekleştirebilmek için Tiyatro TOS'ü kurdular. Bölge tiyatroları tasarısının sürekli olarak yerinde saydırıldığı, özel tiyatroların bu amaç için yeterli bütçeleri olmadığı ve büyük, çok büyük bütçeli belirli tiyatroların da ne yapacağı bilinmez bir mirasyedilik içinde salt tiyatro amaçlarının dışına çıktıkları bir devrede bir sendika, Türkiye Öğretmenler Sendikası bu görevi üzerine aldı ve Sermet Çağan'la işbirliği yaparak amacı sadece tiyatroyu halka götürmek olan bir gezici tiyatro kurdu.

Belirli bir tiyatro eğitimi görmüş ve yıllarca sahnelerden halkla temas etmiş kişilerden kurulu Tiyatro TOS halka «inmek» yerine halka «gitmek» inancı ile 231 il, ilçe ve hattâ köy dolaşarak 11 ay süren bir turneyi gerçekleştirecektir.»

Halk Tiyatrosuna doğru ilk aşama dediğimiz budur. Tiyatro TOS 11 ayın sonunda Türk Halk Tiyatrosunun hangi koşullarda, hangi özelliklerde kurulabileceğini somut, belgesel verilerle saptamış olacaktır. Şimdiye dek yapılmış olan dağınık ve yetersiz çabaların hiç biri böyle gerçekçi ve deneysel bir gözleyimin aracı olabilecek nitelikte değildi. Tiyatro TOS, çalışmalarını bu kuramsal ve yöntemsel açıdan değerlendirirse Türk oyun yazarları ve halk tiyatrosundan yana olan tiyatro adamları halk tiyatrosunu gerçekleştirecek en olumlu ve doğru yolda güvenle yürüyebileceklerdir.

Girişimin çok olumlu yanı bir yana, asıl üstünde durduğumuz bu, yâni halk tiyatrosu alanında en geniş alanlı, ve olanaklı deneyi gerçekleştirecek hareket olmasıdır.

«Ayak Bacak Fabrikası» nın ünlü yazarı Sermet Çağan, bu deneye sağlam bir hareket noktası getiriyor. Tiyatro TOS'ün yolu açık olmalı...

ALO ALO... BURASI KÖY BÜROSU

Alo alo... tüm kitapsever yurttaşlarımıza sesleniyoruz.

Burası M. Kemalpaşa Öğretmenler Derneği KÖY BÜROSU kolu.

Biz M. Kemalpaşa öğretmenleri. Öğretmenler Derneğine bağlı bir KÖY BÜROSU KURDUK. Köylü kardeslerimiz icin gaye edindiğimiz bir çok isler arasında, her köye bir kütüphane kurma cabamız gerçeklesmek üzere. Muhtar, imam ve köylülerimizin de gayretivle köylerimizde kütüphane veri ve gereken malzemesini hazırladık. Tek eksiğimiz kitap. Bunu da siz kitapsever vurttaslarımızın göndereceğine inanıvoruz.

Göndereceğiniz kitaplar önce KÖY BÜROSU'nda toplanacak ve en ihtiyaçlı köylerden başlamak üzere dağıtılacaktır.

Her köyde bulunan öğretmenlerimiz büronun temsilcileri olduğundan, bulundukları yerlerde kütüphanenin kurulmasını ve yasamasını sağlayacaklardır.

Kitap yardımlarınızı bekler, peşinen teşekkürlerimizi sunarız.

Aytekin Gürler
Öğretmenler Derneği
Başkanı
M. Kemalpaşa
BURSA
YÖN - 092